

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΩΔΕΚΗΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΒΛΛΑΔΟΣ

Έτος 66ον – Τεύχος 4ον

«Έχει άραξει ό Θεός...»

Ιούλιος - Αύγουστος 2017

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2017-2018 ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΘΗΤΕΙΑ: Μιχαήλ Τρίτος, καθηγητής ΑΠΘ. Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Ἰατρίδης, Ἀρχιμ. Βαρνάβας Λαμπρόπουλος, Πρωτ. Νικόλαος Λουδοβίκος, Πρεσβ. Χρῆστος Κούρτης καί Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Τριανταφυλλόπουλος – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Ἐμμανουήλ Πλοῦσος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰαίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: «Ἐκεῖ ἄραξε ὁ Θεός...», ἀπό τήν Ἐφταλοῦ τοῦ Ἡ. Βενέζη
Φωτογραφία ἐξωφύλλου: «Μυτιλήνη, εἴσοδος τοῦ λιμένος», Ἔργον (καί λεζάντα) Θεοφίλου Γ. ΧΨ Μιχαήλ 1932 (·)
Ἡ φωτογραφία τοῦ ἐξωφύλλου καί τῶν ἄλλων σελίδων τοῦ περιοδικοῦ
προέρχονται ἀπό τό βιβλίον Λέσβος ἡ Αἰολική, Ἐκδόσεις Ἀστερισμός - Λίζα Ἔμπερτ, Ἀθήνα 1995.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εἰσπράττει γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα
καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Ἔτος 66ον

Ἰούλιος - Αύγουστος 2017

Τεύχος 4ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εισοδικόν	3
ΠΡΩΤ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΑΚΗ	
Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου «αὐγή τῆς μυστικῆς ἡμέρας»	4
ΜΙΑΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Ἡ εὐσπλαχνία πρὸς τοὺς ξένους	6
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ἐπάρχει θεολογικὴ συμπόρευσις ἁπ. Παύλου καὶ Ἰωάννη; (γ)	9
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ὁ Ἱερός Ναός ὡς τόπος σύναξης καὶ πνευματικῆς ζωῆς	11
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΓ'. Τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας	13
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Κυριακὴ Ἡ' Ματθαίου «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν» (Ματθ. 14,17)	16
ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Κυριακὴ Β' Ματθαίου 18 Ἰουνίου 2017 (Ματθ. 4, 18-23· Ρωμ. 2, 10-16)	18
ΙΩΑΚΕΙΜ ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ	
Περίπτωση «δοκιμασίας» τοῦ Τιμίου Ξύλου	20
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Λόγια τῆς Μαριάμ»: ὁ ἱατρός Λουκάς γιὰ τὴν Ἐκλεκτὴ τῶν Ἀποστόλων	22
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Τὸ ὄρος Σινᾶ	25
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ Προτεσταντικὴ ἀμφισβήτησις τῆς περὶ τῶν Ἀγγέλων ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας	27
ΑΡΧΙΜ. ΕΦΡΑΙΜ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ	
Θέματα Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας Γ'	30
π. ΒΑΡΝΑΒΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ ποιμαντικὴ ἀξιοποίηση τοῦ θαύματος	32
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΡΟΥ	
Προεπαναστατικοὶ θεσμοὶ ΙΙΙ: Συντεχνίες	34
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Στὴν Πάνσεμό Της Κοίμησις, ἄτεχνον Ἐγκώμιον	37
ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΤΟΥ	
Ὁ Νοεμάρτυς Δημήτριος ὁ ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου καὶ ἐν Ἰωαννίνοις ἀθλήσας	38
π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΟΚΟΥ	
Ἡ Ἄνοδος τοῦ ἀνθρώπου	40
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοὶ Κανόνες (ιγ)	42
Ἐκδημίες	43
Βιβλιοπαρουσίαση	45
Ἐφημεριακά	48

«Χαῖρε, κλίμαξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός»

Ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ εἶναι ἡ πιό παλαιά καί πιό χαρακτηριστική προφητική προεικόνισις τῆς Θεοτόκου. Σ' αὐτήν ὁ προφήτης βλέπει μιά ὑπερφυσική σκάλα πού πατοῦσε στή γῆ κι ἔφθανε μέχρι τόν οὐρανό, ὁ δέ Θεός στηριζόταν ἐπάνω της, προφανῶς γιά νά κατέβη στή γῆ (Γεν. κη' 12-13).

Τήν ώραία προτύπωσι ὁ ἱ. Δαμασκηνός σχολιάζει ὡς ἐξῆς: «Ὁ γιός τοῦ μαραγκοῦ, ὁ παντεχνίτης Λόγος τοῦ Θεοῦ,... ἔχοντας μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα σά δάχτυλό του ἀκονίσει τό στομωμένο σκερπάνι τῆς φύσεως, ἔφτιαξε γιά τόν ἑαυτό του ἔμφυχη σκάλα, πού ἡ βάσι της στηρίζεται πάνω στή γῆ καί τό κεφάλι της ἀκουμπάει στόν οὐρανό, πού πάνω της ἀναπαύεται ὁ Θεός, πού τόν τύπο της ἀντίκρισε ὁ Ἰακώβ. Ἄπ' αὐτή ἀφοῦ κατέβηκε, χωρίς νά μετακινηθῆ ἀπό τή θέση του ὁ Θεός,... «φανερώθηκε πάνω στή γῆ καί συναναστράφηκε τούς ἀνθρώπους... πάνω στή γῆ στηρίχθηκε ἡ νοητή σκάλα, ἡ Παρθένος· γιατί γεννήθηκε ἀπό τή γῆ· καί ἡ κεφαλή της φθάνει στόν οὐρανό. Ἡ κεφαλή βέβαια κάθε γυναίκα εἶναι ὁ ἄνδρας· γιά τήν Παρθένο ὅμως, μιά καί δέν γνώρισε ἄνδρα, ἔγινε κεφαλή της ὁ Θεός καί Πατέρας» (Δ, 72-73).

Ἡ «σκάλα» ὅμως πού κατασκεύασε ὁ «υἱός τοῦ τέκτονος» (Ματθ. ιγ' 55) στήθηκε στή γῆ ὄχι μόνο γιά νά κατεβῆ ὁ Θεός στούς ἀνθρώπους, ἀλλά καί γιά ν' ἀνέβουν οἱ ἄνθρωποι στόν οὐρανό. Ἡ γῆ ὅπου στηρίζεται ἡ οὐράνια αὐτή σκάλα εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Μέσα ἀπ' τό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ κανεῖς εὐκόλα ν' ἀρχίσῃ ν' ἀνεβαίνῃ στόν Οὐρανό. Ἡ Θεοτόκος καί οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι πού «ἀνεβαίνουν καί κατεβαίνουν» στόν ἱερό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας βοηθοῦν τούς πιστούς στό ἀνέβασμά τους πρὸς τόν Οὐράνιο Πατέρα. Ἀρκεῖ κανεῖς νά βρῆ τή «σκάλα» καί νά πατήσῃ τό πρῶτο σκαλί της...

Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου Κ. Στύλιου:
Ἡ πρώτη. Θεομητορικό Ἡμερολόγιο, Ἀθήνα 1980, σ. 34.

Σεβαστοί πατέρες,

στήν «Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, αὐγή τῆς μυστικῆς ἡμέρας» εἶναι ἀφιερωμένες οἱ σελίδες τῶν Προσομοίων τοῦ τεύχους αὐτοῦ μέ ἄρθρο τοῦ π. Εὐ. Παχυγιαννάκη. Στά Παλαιοδιαθηκικά ὁ κ. Μιλτ. Κωνσταντίνου ἀσχολεῖται μέ τήν ἀνάλυση τοῦ Γ' Ἀναγνώσματος τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῶν Πατέρων τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου μέ τίτλο «Ἡ εὐσπλαχνία πρὸς τοὺς ξένους»· στή στήλη *Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὁ π. Κ. Παπαθανασίου* ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα «Υπάρχει θεολογική συμπίεση ἀπ. Παύλου καί Ἰωάννη;», στή στήλη *Πρὸς Ἐκκλησιασμόν ὁ κ. Π. Σκαλτσῆς* ἀναφέρεται στόν «Ἱερό Ναό ὡς τόπο σύναξης καί πνευματικῆς ζωῆς» καί ὁ κ. Δ. Μαυρόπουλος στά *Ἐκκλησιολογικά* ἀναλύει τήν οὐσία τῶν Μυστηρίων Ἐκκλησίας. Στίς σελίδες τῆς *Διακονίας τοῦ Λόγου* ὁ π. Γ. Δορμπαράκης ἀναλύει τό ἐδάφιο *Ματθ. 14, 17*, μέ τίτλο «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν» καί ὁ π. Παντ. Τσορμπατζόγλου συνδυάζει τά ἐδάφια *Ματθ. 4, 18-23* καί *Ῥωμ. 2, 10-16*. Στή στήλη *Ἀγιολογικά ὁ κ. Ἰωακείμ Παπάγγελος* παρουσιάζει «Περίπτωση “δοκιμασίας” τοῦ Τιμίου Εὐλοῦ», στή στήλη *Τό ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον* ὁ κ. Στ. Γουλούλης παρουσιάζει τά «Ἱερά της Μαριάμ»: ὁ ἱατρός Λουκάς γιά τήν Ἐκλεκτή τῶν Ἀποστόλων», ὁ π. Σπ. Λόντος μᾶς ταξιδεύει στό Ὅρος Σινᾶ μέσα ἀπό τή στήλη *Βιβλικές πόλεις καί τοποθεσίες* καί στή στήλη *Πρὸς Διάκρισιν ὁ π. Β. Γεωργόπουλος* ἐξετάζει τήν «Προτεσταντική ἀμφισβήτηση τῆς περὶ τῶν Ἀγγέλων ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας».

Στή στήλη *Ποιμαντικά Θέματα* ὁ π. Ἐφραίμ Τριανταφυλλόπουλος συνεχίζει τήν παρουσίαση *Θεμάτων Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας* καί στίς *Σύγχρονες Προκλήσεις* ὁ π. Βαρ. Λαμπρόπουλος σχολιάζει τήν «Ποιμαντική ἀξιοποίηση τοῦ θαύματος». Ὁ κ. Ν. Τόμπρος παρουσιάζει τίς «Συντεχνίες» στή στήλη *Ἱστορικά θέματα* καί ὁ π. Κ. Καλλιανός πλέκει «Στήν Πάνσεμνόν της Κοίμηση, ἄτεχνον ἐγκώμιον» στίς *Ἐφημεριακές Ἰχνηλασίες*. Ὁ κ. Μ. Τρίτος στό *Συναξάριον* διηγεῖται τόν βίο καί τό μαρτύριο τοῦ «Νεομάρτυρος Δημητρίου τοῦ ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου», ὁ π. Δ. Μπόκος στίς *Ἀναδρομές* κάνει λόγο γιά τήν «Ἐνοδο τοῦ ἀνθρώπου», ὁ κ. Π. Μπούμης συνεχίζει τή μελέτη τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων στά *Κανονικά*, ἡ κ. Α. Ι. Χατζηφώτη παρουσιάζει νέα βιβλία καί ὁ π. Γ. Βαμβακίδης δίνει πληροφορίες γιά τόν Ἑνιαῖο Φορέα Κοινωνικῆς Ἀσφάλισης στά *Ἐφημεριακά*.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντής Σύνταξης

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου «αὐγὴ τῆς μυστικῆς ἡμέρας»

Πρωτ. Εὐαγγέλου Παχυγιαννάκη
Ἰ. Μ. Πέτρας καὶ Χερρονήσου

ΜΕΣΑ στήν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει καί τιμᾷ τήν Κοίμησις καί τήν εἰς οὐρανοῦς Μετάστασις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Μέ βάση τήν ἱστορική ἐξέλιξις τῆς ἐορτῆς γνωρίζουμε ὅτι συνεστήθη στήν Παλαιστίνη καί ἐορταζόταν στό Κάθισμα (τοποθεσία ὅπου κατά τήν παράδοσις ἡ Παναγία ἀναπαύθηκε κατά τήν ὁδοιπορία της πρός τήν Βηθλεέμ) καί στόν τάφο της στή Γεθσημανῆ. Ἡ ἐορτή τῆς Κοιμήσεως καθιερώθηκε νά τιμᾶται τήν 15^η Αὐγούστου ὡς ἡμέρα ἐορτῆς καί μνήμης τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀπό τόν 5^{ον} αἰῶνα κ.έ. σέ ὀλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία. Ἐκτοτε ἡ Θεομητορική αὐτή ἐορτή καλύπτει τήν καθημερινότητά μας «ὡς Σκέπη τοῦ κόσμου», «Πρεσβεία θερμῆ καί τεῖχος ἀπροσμάχητον», καί τό Ἔθνος μας, ἡ πολύπαθη, ἀγιασμένη Ρωμιούνη, τήν ἔχει «Ἐπέρμαχο Στρατηγό, τὰς τῶν ἐναντίων ἐφόδους ἀποτοιχίζουσα» καί βρῖσκεται σέ ἐνότητα μαζί της.

Σέ πείσμα τῆς ὀρθολογιστικῆς κουλτούρας συνενδύονται μέσα στό «κεκρυμμένον μυστήριον» τῆς σχέσεως τοῦ λαοῦ μέ τήν Ἐκκλησία ἡ ἐορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μέ τά ἦθη καί τά ἔθιμά του καί εἶναι δροσερή πηγῆ, νοητή ὄρασις, πνευματική ἀνάστασις· γι' αὐτό καί τήν ἐορτή αὐτή ὁ λαός μας τήν ὀνομάζει «Πάσχα τοῦ Καλοκαιριοῦ».

Ἡ ἐορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἀνακαλεῖ στή σκέψις καί στά βιώματα τοῦ κάθε πιστοῦ τήν εὐλάβεια καί τήν ἀγάπη του στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, πού ἀποτελεῖ δῶρο προερχόμενο ἀπό προσωπική σχέση καί ἐμπειρία μετά τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, συνεπῶς εἶναι καρπός αὐτῆς τῆς προσωπικῆς σχέσεως, πίστεως καί ἀγάπης. Ἡ Θεοτόκος μέ τήν πίστι καί τήν ὑπακοή της στό σχέδιον τῆς Θεῆς Οἰκονομίας ἔγινε τό ὑφαντήριο τῆς θεῆς καί τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Γιά τόν λόγο αὐτό καί ὁ λαός βλέπει τό πρόσωπο καί τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας μέ συμπάθεια, τρυφερότητα, ἐλπίδα, φροντίδα κι ἐμπιστοσύνη. Τήν ὑμνολογεῖ ὡς «Τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ, καί ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ» καί τήν ἀποκαλεῖ Κυρία καί Βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς, τήν ὦρα πού ἡ ἴδια ὀνομάζει τόν ἑαυτοῦ της «δούλη Κυρίου».

Γιά τήν Κοίμησις τῆς Θεοτόκου ὁ τιδήποτε γνωρίζουμε ἱστορικά, ἀπό τήν ἀρχή τῆς συστάσεως τῆς ἐορτῆς ὡς τίς μέρες μας, εἶναι ἀπό τίς διάφορες προφορικές διηγήσεις, πού ἔχουν τήν ἱστορική τους ἀφετηρία στήν περίοδο τοῦ πρώιμου χριστιανισμοῦ, ἀλλά καί ἀπό διάφορα ἀπόκρυφα κείμενα. Πρέπει ὅμως νά γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἐορτασμός καί ἡ μνήμη τῆς Κοιμήσεως καί Μεταστάσεως τῆς

Θεοτόκου από την Ἐκκλησία δέν ἐπιεντρώνεται τόσο στό ἱστορικό πλαίσιο τοῦ γεγονότος, ἀλλά στήν παρουσίαση τῆς οὐσίας καί τοῦ νοήματος τῆς ἑορτῆς, μέσα ἀπό τή συγχρονική προοπτική τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου.

Ἡ θεολογική προσέγγιση τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως καί Μεταστάσεως τῆς Θεοτόκου πηγάζει ἀπό τά ἐκφραστικά μέσα καί τή θεολογία τῆς εἰκόνας της. Ἡ Θεοτόκος, κοιμωμένη στό νεκρικό κρεβάτι, τήν ὥρα πού οἱ Ἀπόστολοι συναθροίζονται γύρω της. Ὅπισθεν ὁ Χριστός μέσα σέ δόξα κρατᾷ τήν Μητέρα Του στήν ἀγκαλιά Του, ὡς βρέφος σπαργανωμένο. Στόν θάνατο αὐτό, πού κατά τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό ἦταν ἀναπόφευκτος ἐξ αἰτίας τῆς ἀδαμικῆς της καταγωγῆς, δέν ὑπάρχει ρήξη ἀλλά ἔνωση, μήτε λύπη ἀλλά χαρά, οὔτε θάνατος ἀλλά ζωή, γιά νά ἐπαληθευτεῖ ὁ ὕμνωδός πού θά πεῖ «*ἐν τῇ Γεννήσει σου σύλληψις ἄσπορος, ἐν τῇ κοιμήσει σου νέκρωσις ἀφθορος*». Πραγματικά, ἀπό τήν Κοίμηση τῆς Παναγίας ἀνατέλλει φῶς ἀπό τήν ἄδυτη αὐτή μυστική ἡμέρα, πού συναντᾶμε στόν Ἀκάθιστο Ὑμνο: «*Χαῖρε αὐγή μυστικῆς ἡμέρας*».

Ἡ ἐμπειρία τοῦ «θανάτου» μετατρέπεται σέ πράξη ζωῆς καί μέσον εἰσόδου «*στήν ζωὴν τὴν ἀληκτον*», τήν ἀτελεύτητη ζωὴ τῆς θείας μακαριότητος. Αὐτὴ πού ἀγάπησε καί προσφέρθηκε ὀλοκληρωτικά καί ἐν ὑπακοῇ στόν Χριστό, τώρα Τόν συναντᾷ μέ τήν Κοίμησή της σέ φωτεινές, οὐράνιες πύλες, πού τήν εἰσοδεύουν στήν ἄνω ζωὴν, ἐνῶ διὰ τῆς Μεταστάσεώς Της περνᾷ ὑπαρξιακά ἐκεῖ, ὅπου ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐτοιμάζει τόπον διὰ τῆς Ἀναστάσεώς Του σέ ὀλόκληρο

τό ἀνθρώπινο γένος, προπομπός τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ Παρθένος Μαρία. Μέσα στήν ἀναστάσιμη χαρά ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου ἀποτελεῖ «*νέκρωσιν ἀφθορον*» καί ἡ ἀντιφατική λειτουργική συνύπαρξη τῶν παραπάνω λέξεων ἀποκαλύπτει τό χαρμόσυνο μήνυμα τοῦ μυστηρίου τῆς Κοιμήσεως.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ἐγκωμιάζει τήν Παναγία στό «*Θεοτοκάριό*» του ὡς «*φαινότατον ὄρθρον*», πού ἀνέτειλε στοὺς πιστοὺς «*τὸν ἀνεσπερον ἥλιον*» καί «*φωτοφόρον ὄχημα τοῦ Ἐμμανουήλ*», «*ἀνατολὴν νοητὴν, τὴν ἐκ λαγόνων τὸν Χριστὸν ἀνατείλασαν πληροῦντα τὴν οἰκουμένην*». Ἡ Παναγία γίνεται ὁ ἐννομότατος διακινητὴς τοῦ Φωτός καί μέ τήν ἀνερμήνευτη θεία χάρις ἔρχεται μυστηριακά καί μέσα ἀπό τοὺς ἀθέατους κρουνούς τῆς ἀγάπης νά μεταμορφώσει τὸν ἄνθρωπο καί τήν κτίση. Ἡ Θεοτόκος μπορεῖ νά ὑπάρχει ὡς Βασίλισσα παρά τό πλευρόν τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ὡς «*δούλη Κυρίου*» βρίσκεται κοντά μας, διακονοῦσα τό ἀνθρώπινο γένος καί τίς ἀνάγκες του, καθ' ὅσον «*ἐν τῇ Κοιμήσει αὐτῆς οὐ κατέλιπε τὸν κόσμον*», ὅπως ψάλλομε στό ἀπολυτικό της.

Ὁ θάνατος, μέ τήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, ἀποδεικνύεται ζωηφόρος κι ἀποτελεῖ ἐπιπλέον μιὰ χειροπιαστή συνεχῆ κίνηση πρὸς τό αἰώνιο καί τό ἄδυτον φῶς: μιὰ «*αὐγή μυστικῆς ἡμέρας*» καί κοινωνίας μέ τὸν ἀναστάντα Κύριο. Ἡ ἐξέχουσα σημασία τῆς ἑορτῆς στή λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς παρέχει τήν δυνατότητα κοινωνίας μέ τό σῶμα τοῦ Ἀναστημένου Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί πρόγευσης αὐτῆς τῆς πασχάλιου μυστικῆς καί αἰωνίου εὐφροσύνης.

Ἡ εὐσπλαχνία πρὸς τοὺς ξένους Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου - Γ' Ἀνάγνωσμα Ἐσπερινοῦ: Δευ ι' 14-21

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Η Δ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ, πού συγκλήθηκε τὸ 451 ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸ καὶ τὴ σύζυγό του Πουλχερία στὴ Χαλκηδόνα, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀποτέλεσε κορυφαῖο γεγονός στὴ ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καθὼς ἡ σύγκλησή της ἀποσκοποῦσε στὴν ὀριστικὴ λύση τοῦ χριστολογικοῦ προβλήματος πού γιὰ περισσότερο ἀπὸ ἕναν αἰῶνα συντάραξε τὴν Αὐτοκρατορία. Ἴσως γι' αὐτὸν τὸν λόγο συγκέντρωσε ἐξακόσιους πενήντα ἐπισκόπους, τὸν μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη σύνοδο. Ἀφορμὴ γιὰ τὴ σύγκλησή της ὑπῆρξε ἡ διδασκαλία τοῦ ἀρχιμανδριτῆ Εὐτυχή, ὁ ὁποῖος, προσπαθώντας νὰ ἀντικρούσει τὴν περὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου, πού καταδικάστηκε ἀπὸ τὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 431, διατύπωσε τὴν ἄποψη ὅτι ἡ θεία φύση τοῦ Χριστοῦ ἀπορρόφησε πλήρως τὴν ἀνθρώπινη. Ἐὰν καὶ ὁ πολιτικὸς στόχος τῆς συνόδου, ἡ ἐνότητα τῆς πίστεως, δὲν ἐπιτεύχθηκε, καθὼς ἀκολούθησε τὸ μεγάλο σχίσμα τῆς Ἀνατολῆς μὲ ὀλέθριες συνέπειες τόσο γιὰ τὴν Ἐκκλησία ὅσο καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορία, ἡ βασικὴ ἀπόφασή της, ἀνακηρύσσοντας τὸν Χριστὸ τέλειο Θεὸ καὶ τέλειο ἄνθρωπο «ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδι-

αιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον», ἀποτελεῖ ἄριστο δεῖγμα λεπτῆς θεολογικῆς διατύπωσης πού διατηρεῖ τὴν ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴν δυοφυσιτικὴ καὶ μονοφυσιτικὴ ὀρολογία.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι στὴν προκειμένη περίπτωση ὅτι τὰ λειτουργικὰ βιβλικά ἀναγνώσματα πού διάβαζονταν στὴ μνήμη τῶν Πατέρων πού διατύπωσαν μιά τόσο θεωρητικὴ ἄποψη ἔχουν ἐντελῶς πρακτικὸ χαρακτήρα, προφανῶς γιὰ νὰ τονιστεῖ ὅτι ἡ Θεολογία δὲν εἶναι φιλοσοφικὸς στοχασμὸς πάνω σὲ κάποιες χριστιανικὲς ἀπόψεις καὶ ὅτι, ἂν ἡ ὀρθὴ πίστη δὲν ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ συγκεκριμένο τρόπο ζωῆς, καταντᾷ θρησκευτικὴ ἐκδήλωση, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖ κανεὶς νὰ ἐξευμενίσει τὸν Θεὸ προκειμένου νὰ πετύχει τοὺς δικούς του ἀτομικοὺς στόχους, καὶ ὄχι προσπάθεια καλλιέργειας πραγματικῆς σχέσης μὲ τὸν Θεό.

Τὸ τρίτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς γιορτῆς προέρεται, κατὰ τὴ λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιον, τὸ τελευταῖο βιβλίον τῆς Πεντατεύχου, πού συνιστᾷ ἀπολογισμὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ στὴν ἔρημο καὶ διασάφηση τῆς νομοθεσίας τοῦ Σινᾶ, πού γίνεται μὲ τὴ μορφή τριῶν λόγων (κεφ α'-δ', ε'-κη καὶ κθ'- λ'), τοὺς ὁποί-

ους έκφωνει ὁ Μωυσῆς λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του. Ἡ περικοπή ἰ' 14-21 ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν δεῦτερο λόγο τοῦ Μωυσῆ, πού, ἀφοῦ ἔχει ὑπενθυμίσει στοὺς Ἰσραηλίτες ὅλα ὅσα ὁ Θεός ἔκανε γιὰ χάρη τους κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σαράντα χρόνων τῆς περιπλάνησής τους στὴν ἔρημο μετὰ ἀπὸ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀναφέρεται στὴ συνέχεια στίς ἀπαιτήσεις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν λαό του. Ἀπευθυνόμενος ὁ Μωυσῆς στοὺς Ἰσραηλίτες, ἀναφέρεται ἀρχικὰ μὲ συντομία στὸ θέμα τῆς Ἐκλογῆς. Τοὺς ὑπενθυμίζει ὅτι, παρ' ὅλο πού ὁ Θεός εἶναι κύριος του οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τὰ πάντα ἀνήκουν σ' αὐτόν, ἐκεῖνος ἐπέλεξε τοὺς προγόνους τους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἴδιους ὡς δικό του λαό, ὅχι ἐπειδὴ διέθεταν κάποια ἰδιαιτέρα προσόντα ἀλλὰ μὲ μοναδικό κριτήριο τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸν κόσμο (πρβλ. Δευ ζ' 7-8) καὶ τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ Θεός ὡς παντοδύναμος δὲν δεσμεύεται ἀπὸ τίποτε καὶ ἡ ἐπέμβασή του στὴν ἀνθρώπινη Ἱστορία δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ κάποια ἀνάγκη, ἡ ἐκλογή τοῦ Ἰσραὴλ ἀποτελεῖ μοναδική στό εἶδος τῆς ἐνέργειας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, προκειμένου νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ σχέδιό του γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Προϋπόθεση γιὰ νὰ προχωρήσει τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμο εἶναι νὰ ἀποδεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν πράξη ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀνταποκριθεῖ σ' αὐτήν, ρυθμίζοντας ἀνάλογα τὴ ζωὴ του. Ἡ ἴδια ἀκριβῶς προϋπόθεση ὑπόκειται καὶ στὴν προτροπὴ τοῦ Μωυσῆ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτες γιὰ ἀγάπη πρὸς τοὺς ξένους. Ἡ ἀναφορά του στὴ μεγαλωσύ-

νη καὶ στό φοβερό τῆς θείας παρουσίας δὲν γίνεται γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ἀκροατές του, ἀλλὰ γιὰ νὰ τονιστεῖ ὅτι ὁ Θεός, παρὰ τὸ ὅτι περιγράφεται ὡς «μεγάλος, δυνατὸς καὶ φοβερός» (ἰ' 17), δὲν αὐθαιρετεῖ ἀλλὰ ἀντίθετα «διασφαλίζει τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης» στὰ πλέον ἀδύναμα μέλη τῆς κοινωνίας, τὰ ὄρφανὰ καὶ τίς χῆρες, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ξένους ἐξασφαλίζοντάς τους τὰ ἀναγκαῖα, ὅπως τροφή καὶ ρουχισμό (ἰ' 18). Ὁ Ἰσραὴλ, κατὰ συνέπεια, ὀφείλει νὰ μιμηθεῖ τὸν Θεὸ ἀνταποδίδοντας τὴν εὐεργεσία πού ὁ ἴδιος δέχτηκε ὅταν ζοῦσε ὡς ξένος στὴν Αἴγυπτο (ἰ' 19).

Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ οὐσιαστικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο περιγράφεται ὁ Θεός ἀπὸ τὰ βιβλικά κείμενα καὶ τίς μυθικὲς ἀφηγήσεις. Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ φαντάστηκαν καὶ περιέγραψαν τοὺς θεοὺς τους ὡς τρομεροὺς καὶ φοβεροὺς, ὡς παντοδύναμους κυρίαρχους καὶ ἀκατανίκητους πολεμιστές. Ἀπέδωσαν σ' αὐτούς ἀπεριόριστους ἀγαθὲς ἢ καταστροφικὲς δυνάμεις, καὶ προσπαθοῦσαν μὲ θυσίες καὶ ἄλλες θρησκευτικὲς τελετές νὰ τοὺς ἐξευμενίσουν. Ἀντίθετα, στὴ Βίβλο οἱ ἱστορίες, οἱ ἀφηγήσεις, οἱ θρυλοὶ καὶ οἱ παραδόσεις, τὰ νομικά κείμενα, τὰ ποιήματα καὶ τὰ τραγούδια, οἱ προφητεῖες, οἱ παραβολές, τὰ ὄραματα, ὅλα ἀρμονικὰ συνταγμένα σὲ ἐνιαῖο ἔργο, ἀποσκοποῦν στό νὰ φωτίσουν ἐπιμέρους πλευρές τῆς μακρᾶς ἱστορίας σχέσεων Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ὅπου ὁ Θεός ὡς στοργικὸς πατέρας ἀγαπᾷ, φροντίζει καὶ διαπαιδαγωγεῖ τὰ παιδιά του, κάνοντας αὐτὸς πάντα τὸ πρῶτο βῆμα.

Ἰπὸ αὐτὴ τὴν προϋπόθεση πρέπει νὰ

γίνει κατανοητή ή προτροπή του Μωυσή που ακολουθεί την εντολή της αγάπης προς τους ξένους: «τόν Κύριο τόν Θεό σας νά φοβᾶσθε» (ι' 20). Οί Ἰσραηλίτες γνώρισαν τή δύναμη καί τό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτά ἐκδηλώθηκαν ἀπέναντι στους ἐχθρούς τους, καί φοβήθηκαν τόν Κύριο. Ταυτόχρονα γνώρισαν καί τήν ἀξιοπιστία τοῦ Θεοῦ, καί ἤξεραν ὅτι μποροῦν νά τόν ἐμπιστεύονται. Ὁ φόβος πού προκαλεῖ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἀναγκάζει τούς ἀνθρώπους σέ ὑποταγή ἀπό τήν ὁποία προσπαθοῦν νά ἀπαλλαγοῦν. Ὅταν ὁμως ὁ φόβος συνδυάζεται μέ τήν ἐμπειρία τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, μαθαίνουν νά ἐμπιστεύονται τόν Θεό καί ὁδηγοῦνται στήν πίστη πρὸς αὐτόν.

Ἐμπιστοσύνη στή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ σέ συνδυασμό μέ τήν ἐμπειρία τῆς αγάπης καί τῆς συγχωρητικότητας τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ μέ τή σειρά της στήν αγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό. Μόνον τότε ὁ ἀνθρώπος παύει νά φοβᾶται τόν Θεό, γιατί, ὅπως ἀναφέρεται στήν Α' Ἐπιστολή Ἰωάννου: «Φόβος δέν ὑπάρχει μέσα στήν αγάπη, ἀλλά ἡ τέλεια αγάπη διώχνει μακριά τόν φόβο ... ἐμεῖς ἀγαποῦμε γιατί αὐτός πρῶτος μᾶς ἀγάπησε». (δ' 18-19). Μόνον τότε εἶναι δυνατή ἡ ἐπίτευξη κοινωνίας χωρίς ἀνταγωνισμούς, ὅπου οὐδεὶς εἶναι ξένος, δυνατός ἢ ἀδύνατος.

Περιγράφοντας αὐτό τό ιδεῶδες τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας, ὁ Μ. Βασίλειος ἀπευθύνεται στους χριστιανούς τῶν ἡμερῶν του μέ ἰδιαίτερα ἐπίκαιρο τρόπο: Ἐάν χτυπήσει τήν πόρτα σου κά-

ποιος πού πασχίζει νά ἀντιμετωπίσει τήν ἀνάγκη του, μὴ ζυγίσσεις τά πράγματα μέ ἀνώμαλο τρόπο. Μὴ πεῖς δηλαδή «αὐτός εἶναι φίλος, εἶναι ὁμόφυλος, μέ ἔχει εὐεργετήσει παλιότερα, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶναι ξένος, ἀλλόφυλος, ἄγνωστος». Ἐάν κρίνεις ἄνισα, οὔτε σύ θά ἐλεηθεῖς. Μία εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύση· καί ὁ ἕνας καί ὁ ἄλλος εἶναι ἀνθρωπος· κοινή εἶναι στους δύο ἡ ἀνάγκη, κοινή ἡ φτώχεια. Πρόσφερε καί στόν ἀδελφό καί στόν ξένο· στόν μὲν ἀδελφό σου μὴ γυρίσεις τήν πλάτη, τόν ξένο κάν' τον ἀδελφό σου. Ὁ Θεός θέλει νά στηρίζεις τούς ἀναγκασμένους, ὄχι νά κάνεις διακρίσεις ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους· δέν θέλει νά δίνει στόν ὁμόφυλο καί νά ἀποδιώχνεις τόν ξένο· ὅλοι εἶναι ὁμόφυλοι, ὅλοι εἶναι ἀδέρφια, ὅλοι εἶναι παιδιά ἑνός πατέρα. Ἐπάρχει κάποιος πού τόν ξερίζωσε κάποια συμφορά καί δέν τοῦ ἔχει ἀπομείνει τίποτα, παρά μόνο ἡ ψυχή καί τό σῶμα του· ἐμεῖς ὁμως, ὅσοι ἔχουμε γλυτώσει ἀγευστοὶ συμφορῶν, ἄς μοιραστοῦμε μέ ἐκείνους τήν εὐημερία μας. Ἐάν ἀγκαλιάσουμε τούς ἀδελφούς μας πού μόλις καί μετά βίας ἔχουν διασωθεῖ¹.

Τό κείμενο αὐτό γράφτηκε πρὶν ἀπό δεκαεπτὰ περίπου αἰῶνες, ἀκούγεται ὁμως σημερινό. Ὁ Μ. Βασίλειος δέν ὑπαγορεύει ἠθικές ἀρχές, ἀλλά προτείνει ὀργάνωση τοῦ βίου πού ἂν υἱοθετηθεῖ ἀπό τήν κοινότητα τῶν πιστῶν θά δώσει αὐθεντική μαρτυρία τοῦ ὁράματος τῆς γιά τό πολίτευμα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ : 1. Μ. Βασιλείου, *Ἠθικοὶ Λόγοι ΚΔ' : Περὶ ἐλεημοσύνης*. Λόγος δ', PG 32, 1160D-1161A (Ἡ μετάφραση προέρχεται ἀπὸ τό βιβλίον τοῦ Θανάση Ν. Παπαθανασίου *Ὁ Θεός μου ὁ Ἄλλοδαπός*, ἐκδ. Ἀκρίτας).

70. Ὑπάρχει θεολογική συμπίρρευση ἀπ. Παύλου καί Ἰωάννη; (γ')

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἰ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ. Μ. Νέας Σμύρνης

8. Ἡ ζωὴ στή χριστιανικὴ κοινότητα. Τό εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη κατανοεῖ ἔμμεσα ὅτι οἱ μαθητές τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελοῦν ἐνιαία κοινότητα. Οἱ εἰκόνες ποιμένος-προβάτων καί ἀμπέλου-κλημάτων ἀναδεικνύουν τό γεγονός ὅτι οἱ μαθητές δέν εἶναι μεμονωμένα ἄτομα, ἀλλά συνανήκουν μέ τόν Χριστό. Ἡ εἰκόνα τῆς ἀμπέλου ἀκολουθεῖται ἀμέσως ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ γιά τήν ἐντολή τῆς ἀγάπης, ὅτι οἱ μαθητές ὀφείλουν νά ἀγαποῦν ὁ ἓνας τόν ἄλλο, ὅπως ὁ ἴδιος τούς ἔχει ἀγαπήσει (Ἰω. 15:1-17). Ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἐνισχυθῆκε στή συνέχεια στήν Α' Ἰωάννου, ὅπου οἱ παραλήπτες τῆς ἐπιστολῆς σχετίζονται μεταξύ τους ὡς ἀδελφοί καί ἀδελφές· ὀφείλουν νά ἀγαποῦν ὁ ἓνας τόν ἄλλο στήν πράξη κι ὄχι μόνο στά λόγια, καί νά προσεύχεται ὁ ἓνας γιά τόν ἄλλο (Α' Ἰω. 3:11-18.23· 5:16 κ.ἀ.).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συμμερίζεται αὐτὴ τήν κατανόηση τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἀναπτύσσει σέ πολύ μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Ἡ ἄσκηση τῶν ποικίλων δωρεῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἐμφανῆς, κυρίως στήν Α' Κορ. 12 καί Ῥωμ. 12 (ἐν συντομία στή Β' Κορ. 12:12· Γαλ. 3:5· Α' Θεσ. 5:19-21· Ἐφεσ. 4:7-13). Ὁ Ἰωάννης ἔχει ἐπίσης ἐπίγνωση τῆς δράσης τοῦ Πνεύματος στό ἔργο τῶν μαθητῶν· τό Πνεῦμα προοικίζει τούς μαθη-

τές γιά τήν ἀποστολή (Ἰω. 20:21-23). Ἡ δραστηριότητα τοῦ Πνεύματος στή μαρτυρία στόν κόσμο γιά τήν ἁμαρτία, τή δικαιοσύνη καί τήν κρίση διεξάγεται μέσῳ τῶν μαθητῶν (Ἰω. 16:7-11). Τό Πνεῦμα διδάσκει ἐντός τῆς χριστιανικῆς κοινότητας (Ἰω. 14:25-26· 16:12-15). Ὡστόσο δέν πρέπει νά τό κατανοήσουμε ἀπλῶς ὡς καθοδήγηση μεμονωμένων πιστῶν, ἀλλά καί ὡς δῶρο τῆς διδασκαλίας πρὸς ὄφελος τῶν μαθητῶν γενικότερα.

Σέ ἐδάφιο τῆς Α' Ἰωάννου λέγεται ὅτι οἱ ἀναγνώστες ἔχουν λάβει τό χρίσμα, πού μεταδίδει ἀληθινὴ γνώση σέ αὐτούς· ἀναγνωρίζεται ἐπίσης ἡ ὑπαρξὴ προφητῶν στό ἐκκλησίασμα, ἀλλά καί ἡ ἀναγκασιότητα νά δοκιμάσουν τά πνεύματα, γιά νά δοῦν ἂν εἶναι πραγματικά ἐμπνευσμένοι ἀπό τό Πνεῦμα, δεδομένου ὅτι σέ κάθε ἐποχὴ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ἀπό ψευδοπροφῆτες πού ὀδηγοῦν τούς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ σέ ἀπώλεια (Α' Ἰω. 2:26-27· 4:1-6). Πρόκειται γιά ἐξαιρετικά στενὴ παραλληλία μέ τή διδασκαλία τοῦ Παύλου σχετικὰ μέ τήν ἀνάγκη γιά δοκιμὴ τῶν προφητειῶν (Α' Θεσ. 5:21).

9. Ἡ ἔννοια τῆς ἀποστολῆς. Ἡ ἱεραποστολικὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἄμεσα ἐμφανῆς στίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου. Ὁ ἴδιος παρουσιάζεται ὡς ἀπόστολος ἢ ἱεραπόστολος, γράφοντας γιά τίς κοινότητες πού ἔχει ἰδρύσει. Ἐπίσης, ὑποχρε-

οὔται νά εἶναι σέ συνεχῆ ἀποστολή καί μέ αἴσθησι τοῦ γεωγραφικοῦ στόχου πρὸς ἐπίτευξη. Ἔν καί λέει ἐκπληκτικά λίγα γιά τήν εὐθύνη τῶν κοινοτήτων νά συμμετάσχουν στήν ἀποστολή, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει, ἀναμένει νά συμμετάσχουν στήν ἀποστολή πού ἔχει ἀνατεθεῖ στους συνεργούς του καί στόν ἴδιο μέ τήν ὑποστήριξη τῶν κοινοτήτων στήν προσευχή καί μέ τήν παροχή τῶν βοηθῶν.

Στόν Ἰωάννη, ὁ Ἰησοῦς ἔχει μία καί μόνη ἀποστολή: νά σώσει τόν κόσμον καί νά ἀναθέσει τήν ἀποστολή του στους ἀκολουθούς του (Ἰω. 4:38· 17:18· 20:21). Ἡ ἀλίευση τῶν 153 ψαριῶν μετά ἀπό τήν Ἀνάστασι φαίνεται νά συμβολίζει τήν συγκομιδῆ πού θά ἀποκτηθεῖ. Οἱ μαθητές ὀφείλουν νά παρέχουν τή συγχώρεση καί τούς ἔχει δοθεῖ τό Πνεῦμα πού τούς ικανώνει στό ἔργο τους. Οἱ παύλειες καί ἰωάννεια εἰκόνες συμφωνοῦν στό θεμελιῶδες γεγονός ὅτι οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Χριστοῦ καλοῦνται σέ ἀποστολή πού φέρνει τή σωτηρία σέ ὅσους δέχονται τό μήνυμά τους.

10. Ἡ ἔλευσι τοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀνάστασι. Ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου γιά τό ἀπώτερο μέλλον ἐστιάζει στόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν. Ἡ ἱστορία κινεῖται πρὸς τήν ἀποκορύφωσι, ὅποτε ἡ πραγματική ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ ἐπεκτείνεται ἐπί ὅλων τῶν κτισμάτων· θά ἐπιστρέψει ὡς λαμπρή εἰκόνα γιά νά συγκεντρώσει τούς ἀνθρώπους του πού εἶναι ζωντανοί, νά ἀναστηθοῦν ὅσοι ἀπέθαναν, καί νά τούς ζωοποιήσῃ γιά νά εἶναι ὅπως ἐκεῖνος γιά τή μελλοντική ζωή τους μαζί του. Οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν θά ἀναστηθοῦν, χωρίς μεταβολή, γιά νά ἀντιμετω-

πίσουν τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ κατά τήν κρίσι πού θά διενεργηθεῖ ἀπό τόν Χριστό. Ὁ Παῦλος γνωρίζει τήν τελική δυναμική ἐκδήλωσι τοῦ κακοῦ πρὶν ἔρθῃ τό τέλος.

Γιά τόν Ἰωάννη ὑπάρχει ἡ ἴδια ἐλπίδα τῆς αἰώνιας ζωῆς γιά ὅσους ἀνήκουν στόν Χριστό (Ἰω. 5:28-29). Ὅπως καί στή θεολογία τοῦ Παύλου, στόν Χριστό ἔχει ἀνατεθεῖ τό ἔργο τῆς κρίσις. Ἡ ἐλπίδα τῆς ἐπανόδου τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀκόμη ὀρατή. Ἡ βασική δομή τῶν προσδοκιῶν πού ἔχουμε στόν Παῦλο εἶναι ἐπίσης παρούσα στόν Ἰωάννη, ἀλλά οἱ ἐμφάσεις τοποθετοῦνται διαφορετικά, μέ περισσότερη ἔμφασι στήν αἰώνια ζωή. Ἡ λοιπή ἰωάννεια γραμματεία περιλαμβάνει τό πλήρες κλιμακούμενο δράμα σχετικά μέ τή δράσι τοῦ κακοῦ τίς τελευταῖες ἡμέρες, τήν κρίσι γιά ὄλους τούς ἀνθρώπους στήν Ἀποκάλυψη καί τήν ἀνάγκη νά ἀναγνωρίσουν τίς δραστηριότητες τοῦ ἀντιχριστοῦ ἐδῶ καί τώρα, ἀρνούμενου τοῦ πρώτου ἐρχομοῦ τοῦ Ἰησοῦ ὡς τοῦ Χριστοῦ (Α' Ἰω. 2:22).

Συμπέρασμα. Στόν Παῦλο καί στόν Ἰωάννη ἔχουμε δύο παρουσιάσεις τῆς πρώιμης χριστιανικῆς θεολογίας, μέ τίς ἴδιες βασικές δομές πού συμφωνοῦν σέ πολύ μεγάλο βαθμό στό ἀναλυτικό περιεχόμενό τους, ὅπως σκιαγραφήθηκε ἀνωτέρω. Τήν ἴδια στιγμή διαφέρουν στίς ἐννοιες καί τίς μορφές τους. Ἐχουμε δύο θεσπέσιους συγγραφείς (ἢ σχολές, κατά τή σύγχρονη ἐρμηνευτική), οἱ ὁποῖοι βλέπουν τό ἴδιο θέμα σέ διαφορετικούς χρόνους μέ ἄλλους ἐνίοτε τρόπους· ἀλλά εἶναι τό ἴδιο θέμα καί χρειάζομαστε καί τίς δύο εἰκόνες γιά νά ἀναδείξουμε τήν πληρότητα τοῦ κοινοῦ θέματος.

Ὁ Ἱερός Ναός ὡς τόπος σύναξης καί πνευματικῆς ζωῆς

Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ

Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ἔχει ιδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν τέλεση ὄλων τῶν ἱεροπραξιῶν, ἀλλὰ καί τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ «νέου»¹ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπου. Βεβαίως ἡ προσευχὴ μπορεῖ νά γίνει σέ κάθε τόπο καθ' ὅσον «οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ»² καί «πᾶς μὲν οὖν τόπος εἰς προσευχὴν ἐπιτήδειος»³. Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι ὁ Ναός ὡς οἰκοδόμημα ἐξελίχθη με κριτήριον τὴν τάξιν τῆς λατρείας καί διαχρονικὰ κατανοήθη με ὄρους πνευματικῶν καί ἐκκλησιολογικῶν. Ἔτσι δὲν ἔχουμε μόνο τὸν τόπον τοῦ ὑπερώου καί τοῦ ἐστρωμένου ἀνωγείου, ὅπου ἔγινε ὁ μυστικὸς δεῖπνος⁴ καί κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς οἱ μαθητὲς «ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου»⁵. Ἔχουμε καί τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἀναστρέφονται οἱ πιστοὶ ὡς «ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος»⁶, καθὼς ἐπίσης καί τὸν Ναὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπου «λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καί νυκτός»⁷. Γενικότερα «στὴ ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἡ ἰδέα τοῦ ναοῦ ἦταν ὑποταγμένη στὴν ἰδέαν τῆς Ἐκκλησίας καί ἐκφραζόταν με κατηγορίες τῆς εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας»⁸. Αὐτὸ ἀσφαλῶς σημαίνει τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἁγίου Ναοῦ ὡς χώρου σύναξης καί ἄσκησης τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Στὴν πνευματικὴν σημασίαν τοῦ λειτουργικοῦ τύπου ἀναφέρεται καί ὁ

Εὐσέβιος Καισαρείας ὅταν γράφει ὅτι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ εἶναι κοσμημένος με τὸν πλοῦτον «τῶν τῆς σοφίας μαθημάτων τε καὶ χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁹. Ὅσοι ἀκοῦν αὐτὰ τὰ μαθήματα ὀλοκληρώνονται πνευματικὰ καί ἀξιῶνται νά γίνουν «οἶκος πνευματικός»¹⁰ κατὰ τὸ ἀποστολικόν· «οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;»¹¹. Ὅπως δὲ θαυμάζονται οἱ αἰσθητοὶ Ναοὶ τοῦ κατασκευάζονται «διὰ φιλοκάλου πολυτελείας» καί κοσμούνται με «χρυσόροφα (γούνα) καὶ διάγλυφα»¹² κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο «ὁ τοῦ Θεοῦ νεὸς ἅγιος ὢν, καὶ τοῦτο πρῶτον κάλλιστον ἀγαθὸν κεκτημένος, τὸν ἔξωθεν περιβέβληται κόσμον, πολυποικίλω σοφία Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς, τοῖς τε τοῦ ἁγίου Πνεύματος χαρίσμασι πεποικιλμένος, ὡς ἐκπληξιν ἐμποιεῖν καὶ θαῦμα παρέχειν τοῖς ὀρώσιν»¹³.

Γιὰ τὴν σχέσηιν τοῦ λειτουργικοῦ τύπου με τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου γίνεται εὐρύτερα λόγος στὴν πατερικὴ καί λειτουργικὴ παράδοσιν. Ὅταν ὁ Ὁριγένης ἀναφέρει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναζητᾷ «τόπον τοῦ προσκυνεῖν τὸν Θεόν ... τίς ὁ τόπος»¹⁴, ἔρχεται ὁ Μ. Βασίλειος νά τονίσει ὅτι ὁ πλέον κατάλληλος γιὰ τὴν προσευχὴν τόπος εἶναι ἐκεῖνος ὅπου πνέει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον¹⁵. Κι

αυτός ό τόπος για τήν Ἐκκλησία εἶναι ό Ναός ώς χώρος τῆς παρουσίας τῶν μυστηρίων¹⁶, ώς «ἐπίγειος οὐρανός»¹⁷, πού οἱ πιστοί βιώνουν τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ ώς «δικαιοσύνη καί εἰρήνη καί χαρὰ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ»¹⁸.

Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης ὀνομάζει τόν Ναό ἅγιον οἶκον «ώς ἡγιασμένον ἐκ τοῦ ἁγίου Πατρὸς διὰ τοῦ παναγίου Ὑιοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καί τῆς Τριάδος σκῆνωμα οὗτος»¹⁹. Στόν τόπο αὐτό ἐνεργοῦνται θεῖαι δυνάμεις «καί σημεῖα τελεῖται. καί τὰ αἰτήματα δίδονται καί ἰάματα χορηγεῖται»²⁰. Ἀκόμη καί τά ὑλικά πράγματα μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐπίκληση τῆς μακαρίας

Τριάδος «χάριτος εἰσὶ πλήρη, καί μεταδοτικὰ χαρίτων τε καί ἁγιασμοῦ»²¹. Εἶναι χαρακτηριστικό ἐπίσης ὅτι ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ὀνομάζει τόν Ναό πνευματική οἰκία, ὅπου οἱ θαλασσομαχοῦντες βρίσκουν τόν λιμένα καί οἱ ἄσθενεῖς «τὸ κοινὸν ἰατρεῖον καί πανδοχεῖον»²². Στήν Ἀκολουθία μάλιστα τῶν Ἐγκαινίων ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ὀρίζεται ώς τόπος συνάξεως τῶν πιστῶν, ώς «σκῆνωμα τῆς δόξης», λιμάνι χειμαζομένων, ἰατρεῖο παθῶν, καταφυγή ἀσθενῶν καί δαιμόνων φυγαδευτήριον, ὅ,τι δηλαδή χρειάζεται για νά δώσει νόημα στή ζωή του ὁ πνευματικός ἄνθρωπος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Κολ. 3, 10. **2.** Πράξ. 7, 48. **3.** Μάρκου Εὐγενικοῦ, *Ἐξήγησις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας*, PG 160, 1165B. **4.** Ματθ. 26,26-29· Μάρκ. 14,22-25· Λουκ. 22,19-20· Ἀ΄ Κορ. 11,23-26. **5.** Πράξ. 2,4. **6.** Ἀ΄ Τιμ. 3,15. **7.** Ἀποκ. 7,15. Για τή σχέση ἐπίγειου καί ἐπουράνιου Ναοῦ στήν Ἀποκάλυψη, βλ. π. Ἰ. Γ. Σκιαδαρέση, *Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Ἑρμηνευτικά καί Θεολογικά Μελετήματα Α΄* [Βιβλική Βιβλιοθήκη 35], ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 91-93 καί 165-172. Σ. Σ. Δεσπότη, *Ἡ ἐπουράνιος Λατρεία στά κεφάλαια 4-5 τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννη*, Wiesbaden 2000, σσ. 47-68. **8.** π. Α. Σμέμαν, *Ἡ Ἐκκλησία προσευχομένη. Εἰσαγωγή στή λειτουργική θεολογία, μετάφραση-ἐπιμέλεια: πρωτ. Δημήτριος Τζέρπος*, ἐκδ. «Ἀκρίτας», Αθήνα 2003, σ. 146. Βλ. καί Γ. Δ. Μεταλληνού (Πρωτ/ρου), *Ἡ θεολογική μαρτυρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας*, ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα 20196, σ. 99. Γενικότερα για τή λειτουργική καί θεολογική διάσταση τοῦ Ναοῦ, βλ. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτ/ρου), *Ὁ Χριστιανικός Ναός. Λειτουργική καί θεολογική θεώρηση*, Θεσσαλονίκη 2007. **9.** Ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ψαλμούς, 64, PG 23, 632B. **10.** Ὁ.π., 64, PG 23, 632C. Πρβλ. Ἀ΄ Πέτρο. 2,5. **11.** Ἀ΄ Κορ. 3, 16. **12.** Ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ψαλμούς, 64, PG 23, 632C. **13.** Ὁ.π., 64, PG 23, 632D. **14.** *Εἰς Ἱερεμίαν* 7,3, PG 13, 333C. Βλ. καί Κ. Μ. Φούσκα, *Ἡ ἀτομική προσευχή κατά τήν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μέχρι τοῦ Δαμασκηνοῦ*, Ἀθήναι 201982, σ. 277. **15.** *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος* 62, PO 32, 184A: «Ἡ θυσία τῆς αἰνέσεως ἐν ποίῳ τόπῳ ταύτην προσφέρομεν ἤ ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ... ὥστε τὸ πνεῦμα τόπος ἄληθῶς τῶν ἁγίων καί ὁ ἅγιος τόπος οἰκείος τῷ πνεύματι ... ναὸς αὐτοῦ χρηματίζων». **16.** Χ. Γ. Σούλτζ, *Ἡ βυζαντινὴ Λειτουργία. Μαρτυρία πίστεως καί συμβολικὴ ἔκφραση, μετάφραση π. Δημήτριος Β. Τζέρπος*, ἐκδ. «Ἀκρίτας», Ἀθήνα 1998, σσ. 128-130. **17.** Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καί μυστικὴ θεωρία*, PG 98, 384B. **18.** Ῥωμ. 14,17. Βλ. καί Α. Σμέμαν, *Ἡ λειτουργικὴ ἀναγέννηση καί ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, ἐκδ. «Σηματαῶρος», Λάρισα 1989, σ. 62. **19.** *Διάλογος ...*, 128, PG 155, 336B. **20.** Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ.π., 128, PG 155, 336C. **21.** Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ.π., 129, PG 155, 337B. **22.** *Χρηστοθήθεια τῶν Χριστιανῶν*, ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 301.

Διακοσμητικό σέ τοῖχο στό ἀρχοντικό τοῦ Κράλλη στόν Μόλυβο

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ΙΓ΄ Τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας

Δημήτρη Μαυρόπουλου

ΟΝΟΜΑΖΟΥΜΕ «μυστήρια» κάποιες πράξεις ἢ κάποιες καταστάσεις στή ζωή μας πού δέν μποροῦν νά κατανοηθοῦν μόνον μέ τίς νοητικές δυνάμεις μας. Ἡ Ἐκκλησία δανείστηκε αὐτή τή λέξη ἀπό τήν ἀρχαία ἐλληνική τελετή τῆς μύησης (ἀπό τό ρῆμα «μύω», πού σημαίνει «κλείνω τά μάτια» καί κατά συνειδητοποίηση «κλείνω τό στόμα»). Στά «μυστήρια» κλείνουμε τά μάτια καί τό στόμα, ὄχι γιατί ὑπάρχει κάτι πού πρέπει νά κρυφτεῖ, ἀλλά γιατί ὅ,τι καί νά δοῦμε καί ὅ,τι καί νά ποῦμε γι' αὐτό πού συμβαίνει σ' αὐτά δέν ἐξαντλεῖ τήν ἀλήθειά τους. Τό ἀληθές βρῖσκεται πέραν τῆς ὁράσεως, πέραν τῆς ἐκφράσεως, πέραν τῆς ἀκοῆς, πέραν τῶν αἰσθήσεων. Ὅσο ἄλλο τόσο αὐτό τό «πέραν» εἶναι τό πραγματικό, τό ἀληθές. Δανείστηκε λοιπόν ἡ Ἐκκλησία αὐτές τίς λέξεις (μυστήρια, μύηση κ.λπ.) γιά κάποιες ἀπό αὐτές τίς καταστάσεις πού ζοῦμε μέσα στή λειτουργική τῆς πράξη καί τῶν ὁποίων τό πραγματικό περιεχόμενο δέν μποροῦμε οὔτε νά τό ἀντιληφθοῦμε οὔτε νά τό ἐκφράσουμε μέ τά συνήθη ἀντιληπτικά καί ἐκφραστικά μας μέσα. Παραδείγματος χάρη, τό βάπτισμα εἶναι ἓνα μυστήριο, διότι σ' αὐτό καί δι' αὐτοῦ συντελεῖται σημαντική πράξη ἀλλαγῆς τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, πού δέν εἶναι δυνατόν οὔτε νά ἰδωθεῖ αἰσθη-

τά οὔτε νά κατανοηθεῖ λογικά. Μποροῦμε βέβαια νά ἔχουμε μιὰ λογική ἐπεξεργασία τοῦ νοήματος τοῦ βαπτίσματος, ἢ νά κάνουμε μιὰ ἀνάλυση ὄλων τῶν συμβόλων του βῆμα μέ βῆμα (νά ποῦμε δηλαδή τί σημαίνει αὐτό, τί γίνεται τώρα, τί γίνεται ἔπειτα κ.λπ.), ἀλλά αὐτό δέν σημαίνει καί οὐσιαστική κατανόηση ἢ ζωντανή ἀντίληψη τῆς καταστάσεως στήν ὁποία βρῖσκεται αὐτός πού βαπτίζεται.

Τό κυριότερο χαρακτηριστικό τῶν μυστηρίων εἶναι ὁ ἐκκλησιολογικός τους χαρακτήρας. Τά μυστήρια δέν ἦταν ποτέ καί δέν εἶναι ἀτομικές τελετές, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἢ σωτηρία δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀτομική πράξη. Χωρίς νά μποῦμε σέ βαθύτερη ἀνάλυση, μποροῦμε νά ποῦμε πώς ἡ σωτηρία δέν εἶναι ἀτομική πράξη, γιατί ὁ ἄνθρωπος μόνο ὡς πρόσωπο ὑπάρχει αἰωνίως, καί τό πρόσωπο λειτουργεῖ, δημιουργεῖται, διά τῆς σχέσεως. Ὁ τρόπος ὑπάρξεώς μας ἀντλεῖται καί θεμελιώνεται κατά τήν ἀναλογία τοῦ τρόπου ὑπάρξεως τῆς θεότητας, πού τόν ὀνομάζουμε τριαδικότητα καί ἐκφράζεται ὡς κοινωνία προσώπων. Ἐπειδή διά τῶν μυστηρίων γινόμαστε μέλη σώματος, γι' αὐτό καί τά μυστήρια τελοῦνται μέσα σέ κοινωνία προσώπων. Δυστυχῶς αὐτό πού ζοῦμε στίς μέρες μας μέ τήν τέλεση τῶν μυστηρίων, εἶναι πολλές φορές ἡ διαστροφή αὐτοῦ πού εἶναι γιά τήν Ἐκκλη-

σία τὰ μυστήρια. Ἔτσι σήμερα μποροῦν σέ ἓνα νὰ νά τελεστοῦν πέντε γάμοι, σέ διαφορετική ὥρα ὁ καθένας ἀπό τόν ἄλλο, ὁ ἓνας συνέχεια τοῦ ἄλλου. Αὐτό εἶναι διαστροφή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μυστηρίου. Καταντᾶ νά εἶναι μιά ἀτομική πράξη, πού ἀπομακρύνεται ἀπό τό ἐκκλησιολογικό περιεχόμενο. Τό ἴδιο καί ἡ ἐξομολόγηση ἔχει ἐξελιχθεῖ σέ πράξη μέ ἀτομικό χαρακτήρα: ἐγώ καί ὁ ἐξομολόγος. Δέν μαζευόμαστε ὅλοι νά ἐξομολογηθοῦμε, νά τελέσουμε τό μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως. Ὅμοίως καί τό βάπτισμα, ἔχει γίνει καί αὐτό ἀτομικό γεγονός. Ἐμεῖς οἱ γονεῖς προσκαλοῦμε τούς γνωστούς μας, τούς κατά σάρκα συγγενεῖς καί τούς κατά κόσμον φίλους, νά βαπτίσουμε τό παιδί μας. Ἐχει πολύ μεγάλη σημασία νά καταλάβουμε ὅτι ἡ κοινότητα, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα, εἶναι αὐτή πού τελεῖ τὰ μυστήρια, μέ προεξάρχοντά της τόν ἐπίσκοπο (εἰς τόπον καί τύπον Χριστοῦ) ἢ μέ τόν ἱερέα πού ἔχει ὀριστεῖ ἀπό τόν ἐπίσκοπο. Αὐτή ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα εἶναι πού βαπτίζει τό παιδί, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα παντρεύει τό ζευγάρι, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα κηδεύει αὐτόν πού φεύγει ἀπ' αὐτή τή ζωή, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα θεραπεύει, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα προσφέρει τή χάρη, τή δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ εὐχαριστιακή κοινότητα προσφέρει τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἴσως τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας εἶναι τό μόνο πού ἔχει διασώσει τόν ἐκκλησιολογικό του χαρακτήρα στίς μέρες μας, ἂν καί παρουσιάστηκε στούς καιρούς μας τό φαινόμενο τῶν ιδιωτικῶν λειτουργιῶν. Παραγγέλνεις μιά ιδιωτική λει-

τουργία καί ὑπάρχουν ἱερεῖς πού τό δέχονται αὐτό τό πρᾶγμα καί τό κάνουν.

Γιατί τονίζω τόν ἐκκλησιολογικό χαρακτήρα τῶν μυστηρίων; Ὅλα τὰ μυστήρια πηγάζουν ἀπό τή θεία Εὐχαριστία. Ἡ θεία Εὐχαριστία κάνει καί τίς ἄλλες λειτουργικές πράξεις νά εἶναι μυστήρια ἁγιασμοῦ. Γιατί μόνον ἡ θεία Εὐχαριστία παρέχει τή δυνατότητα τῆς τελειώσεως. Σᾶς θυμίζω ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἓνα γεγονός τῶν ἐσχάτων πού γίνεται παρόν. Κάθε φορά πού τελοῦμε τή θεία Εὐχαριστία ζοῦμε τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου. Παρών στή θεία Εὐχαριστία εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος παίρνει τὰ μέλη τοῦ σώματός Του, δηλαδή τούς πιστούς πού ἔχουν βαπτιστεῖ στό ὄνομά Του, τήν κτίση ὅλη καί μᾶς ἀναφέρει ὅλους στόν Πατέρα Του. Ἀπό αὐτό τό κεντρικό γεγονός πηγάζουν καί ὅλα τὰ ἄλλα γεγονότα, ὅλες οἱ ἄλλες ἁγιαστικές πράξεις. Παλαιότερα μάλιστα, γιά νά τονιστεῖ αὐτός ὁ χαρακτήρας, ὅλα τὰ μυστήρια ἦταν συνδεδεμένα μέ τή θεία Εὐχαριστία κατά τρόπο ἀπτό. Τό βάπτισμα καί τό χροῖσμα τελοῦνταν μέσα στή θεία Λειτουργία – ἀκριβέστερα, πρὶν ἀρχίσει ἡ θεία Εὐχαριστία καί μέ οὐσιώδη καί σαφῆ σύνδεσμο μαζί της. Ἡ μετάνοια, ὡς ἐξομολόγηση, γινόταν ἐπίσης μέσα στή θεία Λειτουργία, στό μέρος ἐκεῖνο τῆς θείας Λειτουργίας πού τό ὀνομάζουμε σήμερα Λειτουργία τοῦ λόγου, καί στό ὁποῖο παρευρίσκονται καί οἱ κατηγορούμενοι. Ὅμοίως τό εὐχέλαιο, ἡ ἱερωσύνη καί ὁ γάμος τελοῦνταν μέσα στή θεία Λειτουργία. Ἀνέφερα τὰ γνωστά μας ἔξι μυστήρια, πού μαζί μέ τή θεία Κοινωνία μᾶς κάνουν τόν ἀριθμό τῶν

ἑπτὰ λεγόμενων μυστηρίων. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ ἐπισήμανση τοῦ ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα: «Διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις μυστηρίοις τὸ τελεῖοις εἶναι παρέχεται μόνη τελετῶν ἡ Εὐχαριστία» (Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, 4, PG 150, 585B).

Τὸ δεύτερο στοιχεῖο πού θέλω νά το-νίσω σχετικὰ μέ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἀνάδυση τῆς κατὰ φύσιν πραγματικότητας τοῦ ἀνθρώπου. Στίς εὐχές τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τρεῖς φο-ρές ἀναφέρεται ἡ ἀνάδυση τῆς καλλι-λαίου ἢ ἡ μεταμόρφωση εἰς καλλιέλαιον τῶν νεοφύτων τοῦ Χριστοῦ. Νεόφυτα λέγονται τὰ βλαστάρια πού βγαίνουν ἀπό μιά ἄγρια ἐλιά. Αὐτά τὰ βλαστά-ρια, ἂν τὰ ἀφήσεις μόνα τους, θά δώ-σουν μιά ἄγρια ἐλιά, πού δέν θά δώσει καρπό. Αὐτή ἡ ἐλιά πρέπει νά γίνει κα-λή ἐλιά, νά δώσει καρπό, γι' αὐτό λέγε-ται καλλιέλαιος. Αὐτό σημαίνει ὅτι μέ τὸ μυστήριο ἡ φύση θεραπεύεται. Μιά φύση πού προοπτική της εἶναι νά μὴν ἀποδώσει καρπό, νά μὴν μπορεῖ δηλαδή νά διαλεχτεῖ μέ τόν Θεό, θεραπεύεται, γιά νά μπορεῖ νά διαλέγεται, νά μπορεῖ

νά ὑπάρχει σέ κοινωνία μέ τόν Χριστό.

Τὸ τρίτο χαρακτηριστικό τῶν μυστη-ρίων εἶναι ἡ ἐσχατολογική τους προο-πτική. Αὐτό ἰσχύει γιά ὅλα τὰ μυστήρια. Καί γιά τὸ μυστήριο τῆς ἐξόδου ἑνός ἀνθρώπου ἀπ' αὐτή τή ζωή πού τὸ λέμε κηδεῖα (ἀκολουθία εἰς κεκοιμημένους), καί γιά τὸ μυστήριο τοῦ ἁγιασμοῦ (εἴτε τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ εἴτε τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ), καί γιά τὸ μυστήριο τῆς ἀγάπης μέ μιά φιλόανθρωπη πράξη, μέ μιά ἄσκηση – ὅλα γενικῶς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν ἐσχατολογική προοπτική. Ἡ προοπτική τους εἶναι τὸ ἐσχατο τέλος. Τίποτα δέν γίνεται γιά τὸ παρόν, ὅλα γίνονται γιά τὸ τέλος. Ἡ μᾶλλον στά περισσότερα μυστήρια αὐτό τὸ τέλος γίνεται παρόν. Στὸ βάπτισμα, στό χρίσμα, στή μετάνοια καί κατ' ἐξο-χήν στή θεία Κοινωνία, ζοῦμε τήν πα-ρουσία τῶν ἐσχάτων. Ἄρα τὰ μυστήρια εἶναι κυρίως μιά μύηση – καί ἔτσι ἀλλά-ζω λίγο τήν ἐρμηνεία τῆς λέξης «μυστή-ριον» – εἰς τὸ ἐσχατον. Κάθε μυστήριο δηλαδή εἶναι μιά προτύπωση, μιά πρό-γευση, ἕνας εἰκονισμὸς τῆς ἐσχατης πραγματικότητας.

Τοιχογραφία στό ἀρχοντικό τοῦ Κράλλη στὸν Μόλυβο

Κυριακή Η' Ματθαίου «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν» (Ματθ. 14,17)

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ

Ο ΚΥΡΙΟΣ, μόλις εἶχε ὀλοκληρώσει τὴ διδασκαλία Του στὰ πλήθη πού Τόν ἀκολουθοῦσαν, εἶχε θεραπεύσει ὄλους τούς ἀρρώστους τους καί ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. Οἱ μαθητές Του ἀρχίζουν νά ἀντιμετωπίζουν μέ ἀγωνία τό πρόβλημα τῆς σίτισης τόσων ἀνθρώπων – πέντε χιλιάδες ἄνδρες χωρίς τά γυναικόπαιδα. Μά ὁ Κύριος ἔχει τόν σκοπό Του: εἶναι ἡ εὐκαιρία νά φανερώσει γιά μία ἀκόμη φορά τὴ θεϊκή Του δόξα καί νά προσανατολίσει τούς μαθητές Του σέ κάτι βαθύτερο: στήν ἀνάγκη τροφῆς τους ἀπό τόν ἀληθινό ἄρτο, πού εἶναι ὁ ἴδιος Του ὁ ἑαυτός. Ἡ ἐντολή πού τούς δίνει στό ἀδιέξοδο πού διαφαινόταν ἦταν πέρα ἀπό τά δεδομένα τῆς σκέψης τους: «*δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν*». Δώστε τους σεῖς νά φᾶνε.

1. Ὁ Κύριος πράγματι φαίνεται νά προκαλεῖ τὴ λογικὴ τῶν μαθητῶν Του: πῶς νά ταΐσουν τόσους ἀνθρώπους μέ ἐλάχιστα ἐφόδια – πέντε ψωμιά καί δύο ψάρια; Ἡ ἀντίδρασή τους εἶναι ἡ εὐγενική ἀντίδραση κάθε λογικοῦ ἀνθρώπου: κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο. Οἱ μαθητές δηλαδή εἶναι ἐγκλωβισμένοι στὰ δεδομένα τῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας, πού κινεῖται στό πλαίσιο τοῦ πεσμένου στήν ἁμαρτία κόσμου: 1+1=2. Τὴν ἴδια στιγμή βεβαίως ἀποκαλύπτουν τὴν ἀπιστία τους ἀπέναντι στὸν Χριστό. Διότι

Τόν ἀντιμετωπίζουν κι Ἐκεῖνον ὡς ἕναν ἀπὸ αὐτούς, δηλαδή ὡς ἄνθρωπο πού τό περιορισμένο πλαίσιο τῆς ζωῆς κανονίζει τίς ἐνέργειές του. Δέν πρέπει τοῦτο νά μᾶς παραξενεύει. Οἱ μαθητές τοῦ Κυρίου ἀκολούθησαν τόν Χριστό, μετὰ ἀπὸ δική Του ἀσφαλῶς κλήση, ἀπλῶς ὑποψιαζόμενοι τὴν ἰδιαίτερη σχέση Του μέ τόν Θεό Πατέρα. Ἄδυνατοῦσαν ὁμως νά φτάσουν στό χαρισματικό σημεῖο νά Τόν δοῦν ὡς τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, τόν ἴδιο τόν ἐνανθρωπήσαντα Θεό.

2. Πότε ἔφτασαν στό σημεῖο ἀληθινῆς ὄρασης Του ὡς τελείου Θεοῦ καί τελείου ἀνθρώπου; Πέρα ἀπὸ ἐλάχιστες περιπτώσεις, πού μέ φώτιση Θεοῦ ἀναγνωρίζουν τὴ θεϊκή Του προέλευση, γιά παράδειγμα στήν ὁμολογία τῆς θεότητάς Του ἀπὸ τόν ἀπόστολο Πέτρο: «*σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*», ἢ στό γεγονός τῆς Μεταμορφώσεώς Του, ἢ πίστη τους ὅτι ὁ διδάσκαλός τους εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶται τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, τότε πού τό Πνεῦμα τό Ἅγιον κατῆλθε ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν στίς κεφαλές τους, ὅποτε καί διανοίχθηκαν τά μάτια τους γιά νά δοῦν τόν Χριστό, «*καθὼς ἐστι*». Πού σημαίνει: τόν Χριστό μπορεῖ κανεὶς νά Τόν δεῖ ὀρθά, ὅπως εἶναι, μόνο μέ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος: «*οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν,*

εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ». Χωρὶς τὸ Πνεῦμα αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς πα-
ραμένει γιὰ τοὺς πολλοὺς σπουδαῖος ἴ-
σως ἄνθρωπος, κοινωνικός ἐπαναστά-
της, μεγάλος Δάσκαλος, ὄχι ὅμως Θεός.

3. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως κάνουν ὑπα-
κοή στὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ γίνονται
μέτοχοι τοῦ θαυμαστοῦ γεγονότος: τὰ
πέντε ψωμιά καὶ τὰ δύο ψάρια πολλα-
πλασιάζονται καὶ ὑπερκαλύπτουν τίς
ἀνάγκες τροφῆς τῶν χιλιάδων ἀνθρώ-
πων. Ἔτσι ὁ Κύριος τοὺς δίνει ὥθηση νά
προχωρήσουν πέρα ἀπὸ αὐτὸ πού ἐπι-
σημαίνουν οἱ αἰσθήσεις τους: στήν παν-
τοδύναμη ἐνέργεια τοῦ λόγου καὶ τῆς
παρουσίας Του. Μὲ πολὺ εὐθραυστο
τρόπο βεβαίως – τὰ γεγονότα τοῦ Πά-
θους θά τὸ ἀποδείξουν – συνειδητοποι-
οῦν, ἔστω καὶ προσωρινά, ὅτι ἡ λογικὴ
ὑπερβαίνεται ὅπου ὑπάρχει Ἐκεῖνος.
Τὰ δεδομένα ἀπὸ τίς αἰσθήσεις δέν εἶναι
ικανὰ νά περιορίσουν τὴ χάρη τῆς προσ-
φορᾶς καὶ τῆς ἀγάπης Του. Ἐκτοτε ἡ
Ἐκκλησία μας, ζώντας μέσα στὸν πλοῦ-
το τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, θά ψάλλει
διαρκῶς: «Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ
ἐπέινασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύ-
ριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγα-
θοῦ». Ἡ λύση στά θεωρούμενα ἀδιέξο-
δα εἶναι πάντοτε ὁ Κύριος: «ὅπου γὰρ
βούλεται Θεός, νικᾶται φύσεως τάξις».

4. Ὅμως ὁ Κύριος δέν μένει μόνο σ'
αὐτό. Δέν ἤρθε γιὰ νά γίνῃ ἡ διέξοδος
ἀπλῶς τῶν ὑλικῶν προβλημάτων τοῦ
ἀνθρώπου, σὰν νά πρότεινε τὴ λύση ἑνός

κοινωνικοῦ πολιτικοῦ σχήματος – ἕναν
ἀπὸ τοὺς τρεῖς πειρασμούς Του στήν
ἔρημο πού τὸν ἀπέρριψε διὰ μιᾶς. Ὁ
Κύριος ἔρχεται νά δώσει στὸν ἄνθρωπο,
αὐτὸ πού πραγματικά ἔχει ἀνάγκη: τὸν
ἴδιο τὸν Θεό· νά εἶναι μέτοχος τῆς
αἰώνιας ὑπαρξῆς Του. Διότι γι' αὐτὸ δη-
μιουργήθηκε. Θά ἀποκαλύψει λοιπὸν
στοὺς μαθητές Του τὴν ἀπογοήτευσή
Του ἀπὸ τὸν κόσμον πού τράφηκε θαυ-
ματουργικά – «Μὲ ἀκολουθοῦν ὄχι γιὰ
τὴ διδασκαλία Μου, ἀλλὰ γιὰ τὸν
ἔθρονον» – καὶ θά τοὺς προσανατολίσει
ἀκριβῶς στό βαθύτερο νόημα τῆς ἐνέρ-
γειάς Του: στήν ἀληθινὴ τροφή τῶν
ἀνθρώπων πού εἶναι τὸ σῶμα Του καὶ
τὸ αἷμα Του. «Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ἀλη-
θινός, ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἐὰν
μὴ φάγητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οὐκ ἔχετε
ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς». Σ' αὐτὴν τὴν προσφο-
ρά Του ἡ Ἐκκλησία μας εἶδε ἔκτοτε τὸ
κέντρο καὶ τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς τῆς. Στὴ
Θεῖα Εὐχαριστία δηλαδή, ἐκεῖ βιώνεται
καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ πολλαπλασια-
σμοῦ τῶν ἄρτων, μὲ τὴν προϋπόθεση βε-
βαίως πάντοτε ὅτι ὁ ἄνθρωπος θέλει κι
αὐτὸς τὴν προσφορά αὐτὴ – κάτι πού
φανερώνεται μὲ τὴν τήρηση τῶν ἀγίων
Του ἐντολῶν, οἱ ὁποῖες δημιουργοῦν τὸ
πλαίσιο, ὥστε τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ
Κυρίου νά λειτουργοῦν μὲ «συμβατό»
τρόπο στὸν ἄνθρωπο, δηλαδή νά μὴ γί-
νονται «εἰς κριμα ἢ εἰς κατάκριμά» του,
ἀλλὰ «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν
αἰώνιον».

Κυριακή Β' Ματθαίου 18 Ἰουνίου 2017 (Ματθ. 4, 18-23· Ρωμ. 2, 10-16)

Ἄρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θ., Βυζαντινολόγου,
Ἰ. Προϊσταμένου Ἰ. Ν. Ἀγ. Ἀναργύρων Ψυρρή

Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στοὺς ἀδελφούς Πέτρο καὶ Ἀνδρέα ἀρχικά καὶ ἀργότερα στοὺς ἄλλους δύο Ζεβεδαίους ἀδελφούς Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη νά τόν ἀκολουθήσουν συνιστᾷ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τῆς ομάδος τῶν μαθητῶν, τῶν Δώδεκα. Ἡ συνάντηση αὐτὴ στή λίμνη τῆς Τιβεριάδος δέν ἦταν ἡ πρώτη ἐπαφὴ μέ τόν Ἰησοῦ, διότι καὶ οἱ τέσσερις εἶχαν διατελέσει ἀρχικά μαθητές τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου· εἶχαν ἀκούσει ἀπό τόν Ἰωάννη πολλά γιά τόν Μεγάλο Ἀναμενόμενο (Ματθ. 3,11-13), καθώς ἐπίσης εἶχαν δεῖ τόν διδάσκαλό τους νά ὑποδέχεται τόν Ἰησοῦ στόν Ἰορδάνη ποταμό μέ τὴν ὑπογράμμιση: «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» (Ἰωάν. 1,29-30) κι ἄκουσαν τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ Πατέρα ἀπό τόν οὐρανὸ κατά τὴ βάπτισι: «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα» (Ματθ. 3,17). Τώρα πού δέχονται τὴν πρόσκληση ἀπό τόν Ἰησοῦ, δίχως δευτέρη σκέψη Τόν ἀκολουθοῦν ἀφήνοντας πίσω τους ὅλο τὸ βίος τους, δηλαδή τὴ βάρκα, τὰ δίσχυα, τὴν πελατεία τους, τὸ «καλό» ὄνομά τους. Ὁ Ἰωάννης μάλιστα ἀναπολεῖ μέ τρυφερότητα μετὰ ἀπὸ πολλά χρόνια, ὅταν γράφει πλέον τὸ Εὐαγγέλιό του καὶ

τὴ στιγμὴ, «ὥρα ἦν ὡς δεκάτῃ» (Ἰωάν. 1,40)... μία συνάντησι πού ἀντέχει στοὺς αἰῶνες! Ἡ πρόσκλησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4,20) ταυτόχρονα ἦταν καὶ προφητεία γιά ὅλα ὅσα θὰ ἀντιμετώπιζαν στό μέλλον. Ἀπὸ ἐκείνη τὴν «δεκάτῃ ὥρα», ἀρχίζει ἡ μεγάλη περιπέτεια τοῦ Εὐαγγελίου πού θὰ τοὺς φέρει ὡς «ἀλιεῖς ἀνθρώπων» νά ψαρεύουν στίς θάλασσες τῆς Οἰκουμένης ψυχές ἀνθρώπων γιά χάρι τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὁ Χριστός, στή λεγομένη ἀρχιερατικὴ προσευχὴ, περιγράφει τὴν ἀποστολὴ Του ὡς ἐξῆς: «ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω ... ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. 17,4-6). Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Χριστός ἦρθε στόν κόσμο γιά νά φανερώσει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ τοῦ Πατέρα, μέ ἄμεση συνέπεια νά ἀναδεικνύομαστε ἐμεῖς παιδιὰ Του. Ἡ συμφιλίωσι τῶν ἀνθρώπων μέ τόν Θεὸ λοιπὸν ἦταν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ συμφιλίωσι ἢ ἡ διακονία τῆς καταλλαγῆς καλύτερα, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, εἶναι ἡ ὑψίστη προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στόν κόσμο, πού συνεχίζει τὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ-

σα στην ιστορία. Τῆς διακονίας αὐτῆς ἐκπρόσωποι κατά χάρη εἶναι οἱ Ἀποστολοὶ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πού ἐπωμίζονται παρόμοιο ἔργο (Β΄ Κορ. 5, 17-21) καὶ ἀπευθύνεται σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους, ὅπως περιγράφεται στό σχετικό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα, ἀνεξαρτήτως προελεύσεως ἢ καταγωγῆς, σέ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνες, ἐθνικούς, εἰδωλολάτρες. Ἡ ὑπογράμμιση τῶν δύο μεγάλων ομάδων, Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν, εἶχε τεράστια σημασία, περισσότερο γιά τούς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ζοῦσαν στήν ἀχλύ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντιμετώπιζαν τούς ἐθνικούς ὡς μιάσματα.

Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στίς δύο ομάδες εἶναι ὅτι οἱ μέν Ἰουδαῖοι εἶχαν τίς Διαθῆκες καὶ τόν Νόμο, δηλ. εἶχαν ἄμεση ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, σέ ἀντίθεση μέ τούς Ἑλλήνες, τούς ἐθνικούς, οἱ ὅποιοι ἀγνοοῦσαν ὅλα τά ἀνωτέρω καὶ πορευόνταν δίχως πυξίδα στήν ζωή τους. Οἱ ἐθνικοί μπορεῖ νά μήν εἶχαν ἄμεση ἀποκάλυψη, ἀλλά εἶχαν τόν ἔμφυτο ἠθικό νόμο, ὁ ὁποῖος συνιστᾶ μία πρώτη μορφή ἀποκαλύψεως.

Πέρα ἀπό τίς διαφορετικές ἀφετηρίες, σημασία ἔχει ὅτι ἡ κατάληξη ἦταν κοινή γιά ὅλους, ἡ τελική κρίση. Τό κρίσιμο ὅμως σημεῖο δέν εἶναι οἱ προϋποθέσεις, ἀλλά ὅτι ὅλοι βίωναν τά ἴδια ἀδιέξοδα, τήν ἁμαρτία καὶ τήν ἐνοχή ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλοι αἰσθάνονταν τήν ἴδια ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά λύση, διέξοδο. Στήν κοινή ἀνάγκη καὶ στό κοινό πρόβλημα ἔρχεται ὁ Χριστός μέ τήν ἐναθρόπισή Του νά ἀποκαλύψει ὅτι ὁ Θεός εἶναι

Πατέρας καί νά προσφέρει τήν καταλλαγή· δηλαδή τή λύση.

Ἡ πρόσκληση τῆς καταλλαγῆς-συμφιλίωσης παραμένει ἀνοικτή μέσα στήν ιστορία μέ τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ τήν διακονία τῆς Ἐκκλησίας. Σέ κάθε ἐποχή ὑπάρχουν ἀποφασιστικές προσωπικότητες πού ἀνταποκρίνονται στό κάλεσμα τοῦ Χριστοῦ καὶ δέχονται τό βαρὺ ἔργο νά γίνουν «ἀλιεῖς ἀνθρώπων», ἀφήνοντας πίσω τους βάρκες καὶ δίχτυα, ὄνομα καὶ σταδιοδρομία, ὑπόληψη καὶ περιουσία καὶ ἀκολουθοῦν τόν Χριστό, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται. Τό ἐρώτημα ὅμως πού προκύπτει ἀμείλικτο εἶναι: ἐμεῖς τί ἀφήσαμε πίσω γιά νά ἀκολουθήσουμε τόν Χριστό;

Τέλος, ὡς ἐπιμύθιο μέ λόγο ποιητικό θά ἀναδείξουμε τήν προσφορά τῶν ἱεραποστόλων στή ζωή μας:

*...πού πᾶς φίλε τοῦ Χριστοῦ
χωρίς τήν ἀσφάλεια τῆς πορείας
χωρίς τή βεβαιότητα τῆς ἐπιτυχίας
χωρίς τήν ἐγγύηση τῆς νίκης;
...κι ἔφθασε τό βράδυ κι ἤρθες καί σύ
ἀπ' τή σπορά.*

*μοῦ ὄδειξες
τά ξεσκισμένα πόδια
τά κουρασμένα χέρια
τά δακρυσμένα μάτια...*

*...Σ' εὐχαριστῶ, φίλε τοῦ Χριστοῦ
γιά τό δάκρυ τῆς ἀγάπης πού κύλησε
στά μάτια μου.*

*...Σ' εὐχαριστῶ, φίλε τοῦ καλοῦ Θεοῦ
γιά τόν δρόμο πού μοῦ ὄδειξες χωρίς νά
τό ξέρεις...*

Περίπτωση «δοκιμασίας» τοῦ Τιμίου Ξύλου

Ἰωακείμ Ἀθ. Παπαγγέλου
Ἀρχαιολόγου

ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ τῆς Ἱ. Μ. Βατοπεδίου φυλάσσεται, ὑπὸ στοιχεῖα «ω. Ἀριθ. 55», «μαρτυρία τοῦ ἁγίου δεσπότη ρωμαίικη», ὅπως χαρακτηρίζεται στήν ὀπισθογράφηση τοῦ ἐγγράφου. Ὁ ἀναφερόμενος δεσπότης ἦταν ὁ Βησσαρίων Παύλοβιτς, σέρβος ἐπίσκοπος Μπάτσκας (1731-1756), στήν περιοχή τοῦ Νόβι Σάντ.

Γιά τόν ἱερομόναχο Μελέτιο Βατοπεδινό, ὁ γέρον Ἀρχάδιος Βατοπεδινόσ, στήν (ὑπό ἔκδοση) χειρόγραφη «Ἱστορία τῆς Μονῆς Βατοπεδίου», γράφει: «Μελέτιος Προηγούμενος Βατοπεδινόσ Πελοποννήσιος. Οὗτος ὢν ὁ πρωταίτιος τῆς περὶ τὸ Βατοπέδιον ἰδρύσεως τῆς Ἀθωνιάδος Ἀκαδημίας, ἅμα τῇ ὑπὸ τῆς Μονῆς ἀποφάσει τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, προσεκλήθη τῷ 1745 ὑπὸ τῆς Μονῆς ἐκ Βιέννης, ἔνθα ἐποιεῖτο τὰς διατριβάς, ἵνα ἐπιτηρῇ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς Σχολῆς. Ταύτης Ἐπιστάτης διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου, διαμείνας τοιοῦτος μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ».

Φαίνεται ὅτι ἡ διέλευσή του ἀπὸ τὸ Πετροβαραντίν (τμημα τοῦ Νόβι-Σάντ), ὅπου συνάντησε τὸν ἐπίσκοπο Βησσα-

ρίωνα, ἔγινε κατὰ τὴν ἐπιστροφή του στή μετάνοιά του προκειμένου νὰ ἀρχίσει τὴν ἐπιστάσια τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τῆς Ἀθωνιάδος, τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία ἄρχισε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1749.

Κατὰ τὴ διέλευσή του ἀπὸ τὸ Πετροβαραντίν, «κυκλοφοροῦσε» ἐκεῖ πρὸς πώληση τεμάχιο τοῦ Τιμίου Ξύλου. Ὁ Μελέτιος ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀγορά Του, ἀλλὰ ζήτησε πιστοποίηση γνησιότητος ἀπὸ τὸν Βησσαρίωνα, ὁ ὁποῖος τοῦ παρέδωσε τὸ ἔγγραφο πού δημοσιεύουμε. Συγκρίνοντας τὸν γραφικὸ χαρακτῆρα τῆς ὀπισθογραφῆσεως μὲ τὸν ἀντίστοιχο τῆς Μαρτυρίας, διαπιστώνουμε ὅτι τὰ δύο κείμενα γράφηκαν ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουμε ἀπὸ ποιόν. Τὸ πιθανώτερο εἶναι νὰ γράφηκαν ἀπὸ τὸν Μελέτιο καὶ ὁ Βησσαρίων ἀπλῶς ἐπεκύρωσε τὸ ἔγγραφο μὲ τὴν ὑπογραφή του καὶ τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγίδος του στό ἐρυθρὸ βουλοκέρι.

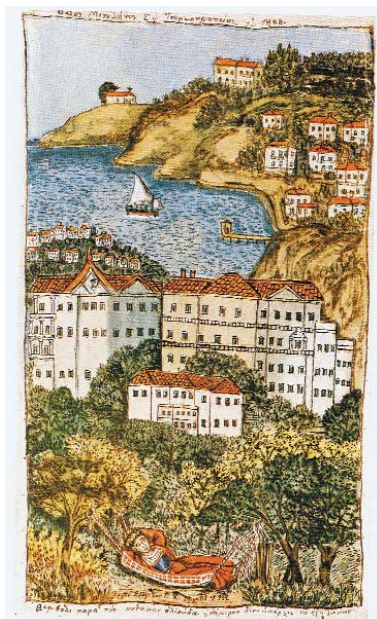
Παραθέτω ἀκριβῆ μεταγραφή τοῦ ἐγγράφου.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ πανοσιώτατος ἐν Ἱερομονάχοις παπὰ κὺρ μελέτιος, ὁ ἀπὸ ἁγίου ὄρους βατοπαιδινόσ, θείῳ ζήλῳ κινούμενος, ἀγόρασεν ἀπὸ κάποιον χριστιανὸν ὀνόματι Ἀργύρη, μέρος τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῶ σταυροῦ τοῦ κυρίου, τὸ ὁποῖον διὰ βεβαιότητα πίστεως ἔμπροσθεν τινῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων ἔθεσεν εἰς κάρβουνα πεπυρωμένα, ἔμεινε δὲ θεία δυνάμει ἀβλαβὲς ἀπὸ τὸ πῦρ κατὰ τὴν ἔγγραφον μαρ-

τυρίαν τῶν ῥηθέντων προσώπων. Ὅμοίως καὶ παρ' ἡμῶν ἐζήτησε ταπεινῶς, ἐκείνης μὲν τῆς μαρτυρίας τὴν κύρωσιν, κατ' ἐκείνην δὲ βεβαιότητα καὶ μαρτυρίαν παρ' ἡμῶν ὅσον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θεοφυλάκτῳ ἐπαρχίᾳ, τόσον καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἐτέρῳ δηλοῦσαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος, καὶ πίστοσιν ἀξίαν. ἡμεῖς ὅμως μὲ ὄλον ὁποῦ ἐπιστεῦσαμεν ἐκ μέρους τῶν ῥηθέντων προσώπων τῇ μαρτυρίᾳ, ἀμφιβάλλοντες δὲ εἰς τοιοῦτον μέγιστον πράγμα, καὶ θέλοντες ὀφθαλμοφανῶς νὰ ἰδοῦμεν τὴν δοκιμὴν, καὶ οὕτω νὰ δώσωμεν τὴν ζητουμένην μαρτυρίαν, ὅχι ὡς δοκιμάζοντες τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, ἀλλ' ὡς θέλοντες τὴν ἀλήθειαν προσμαρτυρῆσαι, ἀτοί μας ἐτολμήσαμεν νὰ τὸ βάλλωμεν εἰς κάρβουνα πεπυρωμένα, καὶ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλ' ἔτι μετὰ ἐνόδου Ἱερέως τῆς ἐπισκοπικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας, μόνου εἰς τὸ πῦρ ἐφυσούσαμεν, ὅμως τῇ παντοδυνάμῳ θεῷ ἰσχυρῶς διέμεινεν ἀβλαβὲς καὶ ἀλώβητον, ὑπὸ τοῦ πυρός, μὲ ὄλον ὁποῦ ἡ φύσις τοῦ ξύλου τῷ πυρὶ ὑπόκειται, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκολούθως καταφθείρεται. Ταύτην τὴν βεβαιότητα διὰ τῆς τοιαύτης δοκιμῆς ἰδόντες ἀναμφιβόλως πιστεύομεν ὅτι εἶναι βέβαιον καὶ ἀληθινὸν ξύλον ἀπὸ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τοῦ κυρίου, Διὸ καὶ παραγγέλλομεν κάθε πρόσωπον πάσης τάξεως, καὶ ἀξίας εἰς κάθε τόπον ὁμοίως νὰ τὸ ἔχουν, καὶ πιστεύουν χωρὶς κανένα δισταγμὸν, ἢ ἀμφιβολίαν. Τοῦτο Γὰρ μαρτυροῦντες τῇ ἴδιᾳ ἡμῶν χειρὶ ὑπογραφόμεθα, καὶ τῇ συνήθει σφραγίδι ἐπικυροῦμεν. Ἐν σάντζω πετροβαραδινίου. 1745, ἔτους, σεπτεμβρίου ιζ'.

τῷ θε(ῶ) ταπεινὸς ἐπίσκοπος
μπάτζκας, σεγεδινίου,
καὶ αἰγρῆς (τ. σφρ.)

[(στὴν ράχη τοῦ ἐγγράφου) μαρτυρία τοῦ
ἀγίου δεσπότη ρωμαίικη ω. Ἄριθ. 55]

«Περιβόλι παρά τόν ποταμόν ἀλυσίδα», ἔργο τοῦ Θεόφιλου.

«Λόγια τῆς Μαριάμ»: ὁ ἰατρός Λουκᾶς γιά τήν Ἐκλεκτή τῶν Ἀποστόλων

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ τῶν κειμένων τῆς Κ. Διαθήκης ἐστίασαν στό ἱεραποστολικό ἔργο τοῦ Χριστοῦ, πού γνώριζαν ἐκ τοῦ σύνεργου. Ὑπῆρχαν ὁμως καί διηγήσεις τῆς ἴδιας τῆς οἰκογένειας, τῶν ἀδελφῶν, παιδιῶν τοῦ Ἰωσήφ, καί κυρίως τῆς Μαριάμ, ὅπως δείχνουν ὀλίγιστες πληροφορίες τῶν εὐαγγελίων. Ἄρρησαν οἱ ἴδιοι νά κατανοήσουν τί πραγματικά ἐπαγγέλλετο ὁ δικός τους Ἰησοῦς: 1. Ἐξεπλάγησαν ὅταν ἄρχισε τό δημόσιο κήρυγμα (χ.Μκ. 3.31-35), ἀναζητοῦσαν τόν Χριστό ἀλλά τούς ἀποστασιοποιήθηκε. 2. Ὅμοίως ἀπορεῖ ἡ τοπική κοινωνία τῆς Ναζαρέτ (Μκ. 6.3), βλέπουν ἀπλῶς τόν γιό καί ἀδελφό κάποιων γειτόνων τους. 3. Στό χ.Ἰω. 2.1-11 ἡ μητέρα εἶναι καλεσμένη στήν Κανά, στόν γάμο. 4. Τελευταῖο εἶναι τό χ.Ἰω. 19.25-27, κάτω ἀπό τόν Σταυρό. Τά ἀδέλφια εἰδικά ἐνίοτε λειτουργοῦσαν ὡς βαρίδια· ἀπό τή μιὰ Τόν προωθοῦν νά ἐμφανιστεῖ στόν Ναό, ἴσως διά ἴδιον ὄφελος, ἀλλά δέν κατανοοῦν τόν Χριστό πού κρύβει (Ἰω. 7.2-8), δέν νιώθουν τήν Ἀνάσταση (Ἰω. 20.9). Ἀργότερα θά προκύψει θρησκευτική ἱστορία τῆς θείας οἰκογένειας καί λογοτεχνία μαζί, στήν κατηγορία «Ἀπόκρυφα».

Ἐδῶ ἐνδιαφέρει πῶς κατά τόν Λουκᾶ προοδευτικά ἡ Μαριάμ συνειδητοποίησε τόν Υἱό της. Ἐχει σημασία ὅτι ἦταν γι-

ατρός, γνώριζε ἀνθρώπινη ἀνατομία, ψυχολογία. Ὁ Ματθαῖος, ὁ ἕτερος εὐαγγελιστής τῆς Γεννήσεως, ἐκφράζεται διαφοροτικά: 1] ὁ Χριστός εἶναι υἱός νόμιμος τοῦ Ἰωσήφ, καλυπτόμενος ἀπό νομικές διατάξεις περί τῆς ἀποκαλυφθείσης ἐγκυμοσύνης τῆς παρθένου Μαρίας ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. Μέσω αὐτοῦ λογίζεται γόνος Δαυίδ (Μτ. 1.1-17), εἶναι ὁ κατά νόμον προστάτης Του (1.16). 2] Ὁ ἀνώνυμος ἄγγελος μόνον στόν Ἰωσήφ ἀποκαλύπτει τή βουλή τοῦ Θεοῦ: τήν ὑπερφυσική ταυτότητα τοῦ παιδίου (1.18-25), τό ὄνομα Ἰησοῦς (1.21-25), τή φυγή στήν Αἴγυπτο (2.13-14), τήν ἐπιστροφή (2.19-21), τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τήν Ἰουδαία καί τήν ἐγκατάσταση στή Ναζαρέτ (2.22-23). 3] Τό ἀστέρι, σύμβολο καινούριας ἐποχῆς, ἀποκαλύπτει τή Γέννηση, προσημαίνοντας σάν ἀθόρυβο φυσικό-οὐράνιο φαινόμενο τόν νέο κόσμο. Τό εἶδαν ἀνατολίτες μάγοι, ἄρχοντες, δίνουν τά συγχαρητήρια δῶρα, ἐνῶ ἐξάπτεται τό ἀντίπαλο δέος, ὁ Ἡρώδης. Ὁ Ματθαῖος περιορίστηκε στήν ἐβραία μητέρα, ἀνατολίτισσα, χωρίς φωνή, ἐπιλογές.

Ὁ Λουκᾶς, ἀλλάζει ἐντελῶς τό σκηνικό στό διπλό ἀλλά ἐνιαῖο ἔργο του, τό *Εὐαγγέλιο καί τίς Πράξεις*, τά ἐξήντα πρῶτα χρόνια ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας: ἡ κόρη Μαριάμ ἀποκτᾶ φυσικά δικαίω-

ματα μητέρας. Έχει τόν λόγο του. Ἐναπλαθεί τήν ἀρχική πηγὴ του, τό εὐαγγέλιο Μάρκου, καί προτάσσει ὡς κεφαλὴ διηγήσεις γιὰ τήν προηγηθεῖσα περίοδο. Δίνει στήν κόρη Μαριάμ προσωπικότητα νά ἀτενίζει μέ θάρρος τόν Θεό, τόν ἄγγελο Γαβριήλ, ἐπώνυμο πλέον, νά συζητᾶ «δημοκρατικά» τήν ἀποδοχή τῆς βουλήσεώς Του, τή γέννηση τοῦ παιδίου (1.26-38). Ἀπορεῖ γιὰ τόν «ἄσπασμό» τοῦ ἀγγέλου (Λκ. 1.29), φοβᾶται (1.30), ἀμφιβάλλει γιὰ τήν ὑπέρ λόγον σύλληψη (1.34). Μόνον ὅταν ἀκούει γιὰ τήν ὑπερφυσική ἐγκυμοσύνη τῆς Ἐλισάβετ, ἀποδέχεται τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ. «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου», λέγει (1.38), ἀλλά τόσο ἐλεύθερη! Τό ὄνομα τοῦ παιδιοῦ της (1.31) θά τό ἀνακοινώσει ἐκεῖνη, ὅχι ὁ Ἰωσήφ.

Συνεχίζοντας, ὀρίζει τή Θεοτόκο νά βιώνει μοναδικό φαινόμενο ἀντιδρῶσα μέ διακριτικότητα. Κάθε μητέρα θυμᾶται τά τοῦ παιδιοῦ της. Ὅμως αὐτή δέν μιλοῦσε σέ κανέναν. Στόν Λουκᾶ δηλώνονται τά ἐξῆς: 1) τό ὄνομα τοῦ παιδίου (Λκ. 1.31): «καί καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν». 2) Ὅσα ἔζησαν καί ἄκουσαν οἱ ποιμένες ἀπό τούς ὑμνοῦντες ἀγγέλους γιὰ τή Γέννηση (2.8-17), ἔνα συμβάν ὅπου ὑπῆρξαν κι ἄλλοι παρόντες (2.18): «πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων». Τότε διατυπώνεται γιὰ πρώτη φορά ἡ καταπληκτικὴ φόρμουλα (2.19): «Ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς». [Κάτι ἀνάλογο στή γέννηση καί ὀνοματοθεσία τοῦ Προδρόμου (1.66)]. 3) Κλείνοντας τό κεφάλαιο καταλήγει (Λκ. 2.51): «Καί ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήμα-

τα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς...». Τηρεῖ ἔνα προσωπικό ἀρχεῖο συμβάντων καί λόγων ἀπό ὅλη τήν προηγούμενη περίοδο: συνάντηση μέ τήν Ἐλισάβετ, Γέννηση, Περιτομή (2.21), Καθαρισμός (Ἰσαπαντή) μέ τίς προφητεῖες Συμεῶν (2.25-35) καί Ἄννας (2.36-38), ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετής στόν Ναό, ὅταν γιὰ πρώτη φορά μίλησε γιὰ τόν οἶκο τοῦ Πατρός Του (2.41-50), ἀλλά μᾶλλον καί γιὰ ὅσα θά ζοῦσε ἀργότερα.

Ὁ εὐαγγελιστής ἐξαιρεῖ τή λεκτικὴ φόρμουλα «ἐτήρει τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ» ἐκφράζουσα μέτρο κρίσεως γιὰ τόν ἀρχικό πυρῆνα τῆς Ἐκκλησίας, τή σταδιακὴ ὠρίμανση τῆς θείας ἀποκάλυψης μέσα ἀπό τήν ἱστορική παρουσία τοῦ Ἰησοῦ. Γι' αὐτό προτάσσει τή Μαρία στή σύναξη τῶν ἀποστόλων στό Ἰππερῶ μετά τήν Ἀνάληψη. Ἐδῶ, στήν πρώτη Πράξη, κατευθυντήριο ἀρχή, λειτουργεῖ ὡς ὑποκατάσταστο τῆς σωματικῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐξασφαλίζοντας τή βιολογικὴ συνέχεια τῆς θείας οἰκογένειας στήν πρώτη Ἐκκλησία τῆς Ἐπιφοιτήσεως. Ἡ ἀπουσία τοῦ Χριστοῦ θά ἐνίσχυε τό ἐνδιαφέρον νά καταγραφοῦν πληρέστερα ἱερά γεγονότα, ὅχι μόνον Λόγια. Μήπως ἦταν ὦρα τώρα πού ἡ ἀλήθεια ἔλαμψε νά ἔβγαζε ἡ Μαρία τά μυστικά της, ὅσα «ἐτήρει ἐν τῇ καρδίᾳ»;

Ὁ Λουκᾶς ἔγραψε στή δεκαετία τοῦ ἔ60 οὐσιαστικὰ ἔκθεση γιὰ τόν Ἰησοῦ στόν «κράτιστο» Θεόφιλο, ἴσως ἀνώτερο στέλεχος τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ὅχι μόνον ὡς ἀνανεωτὴ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλά καί τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, καί πέραν αὐτοῦ. Τά δύο πρῶτα κεφάλαια ἀποδίδουν παραστάσεις τοῦ κόσμου πού ζοῦσε, μέ πρωτοτυπία, στή βάση

των ὄσων φιλτράρισε ἢ «καρδία» τῆς Παναγίας. Αὐτή γνώριζε τόν Χριστό ὅσο κανεῖς ἄλλος, ἀσχέτως ἂν τότε δέν μποροῦσε νά Τόν κατανοήσει πλήρως.

1) Το παιδίον ἐκ τοῦ Οἴκου Δαβίδ φέρνει τόν Ἰσραήλ (γενιά Ἀβραάμ, Ἰακώβ καί Δαυῖδ) στήν ἀνώτερη στιγμή του, βασιλεία εἰς τούς αἰῶνας, χωρίς τέλος (1.32-33, 48-55). Προσφέρεται ὡς δῶρο καί στή Ρώμη, συντονιζόμενο στήν παγκόσμια (οἰκονομική κ.τ.λ.) ἀπογραφή τοῦ Αὐγούστου (Λκ. 2.1, ἀναφέρεται τελευταῖα στά *Res Gestae*, 35), στό ἀπόγειο τῆς ἀκμῆς τῆς Ρώμης. Ὁ φτωχός βασιλικός οἶκος τοῦ Ἰσραήλ τίθεται στήν ὑπηρεσία της, πληρώνοντας πνευματικό φόρο στόν Αὐγουστο, τό μέγιστο ἀγαθό τῆς αἰωνιότητος, ποθούμενο τῆς *Romae aeternae*.

2) Τό παιδίον γεννιέται σέ ἓνα περιβάλλον εἰρήνης, ὅπως διαλαλεῖται στους ποιμένες μεγαλόφωνα ἀπό τούς ἀγγέλους. Δέν ἀσχολοῦνται μαζί του ἄρχοντες καί βασιλεῖς οὔτε Τόν τιμοῦν οὔτε Τόν διώκουν. Εἶναι πέρα ἀπό αὐτούς. Ὅποτε ἐγγυᾶται νέα πολιτική τάξη: *διεσχόρπισεν ὑπερηφάνους ... καθεῖλεν δυνάστας ἀπό θρόνων, ὕψωσεν ταπεινούς, πεινῶντας ἐνέπλησεν ... καί πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν*. Αὐτό πού ἤθελε ἡ Μητέρα Μαρία ἤθελε καί ἡ Ρώμη: ὄχι ἀλαζονεία, φτώχεια, ἀλλά διαρκῆ εἰρήνη. Ὁ ἴδιος ὁ Αὐγουστος ἐγκαινίασε τόν Βωμό τῆς Εἰρήνης μέ ἀφιέρωση στή σύζυγό του Λιβία, στίς 30 Ἰανουαρίου 9 π.Χ. στά 50ά της γενέθλια.

3) Τό πρῶτο πανηγύρι τῆς Γεννήσεως ἔστησαν οἱ ποιμένες, οἱ πρῶτοι πού εἶδαν τό παιδίον στή φάτνη τῆς πατρίδας τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ. Θά ἐνδιέφερε τούς

Ρωμαίους, τιμῶντας στά *Lupercalia* (15 Φεβ.), γονιμική-καθαριστική γιορτή, τήν ἀρχέγονη ποιμνη τῆς Ρώμης, τόν *Lupercus*, ἀρχαῖο θεό, προστάτη τῶν κοπαδιῶν τους ἀπό τούς λύκους.

4) Ἡ θέση τῆς μητέρας τοῦ Θεανθρώπου εἶναι καταξιωμένη στόν Λουκά, ἀνάλογη στό κοινωνικό ὑπόβαθρο τῶν πολυθειστῶν, ὅπου ὑπάρχει εἶδος διαρχίας θεοτήτων, θῆλεος καί ἄρρενος. Στή Ρώμη εἶναι ἡ *Dea Roma* καί ὁ Αὐγουστος, ἡ νέα αὐτοκρατορική λατρεία (27 π.Χ. κ.έ). Τό σημαντικότερο: οἱ αὐτοκράτορες πάντοτε θά προβάλλουν τή σχέση τους μέ τή μητέρα ἢ τή σύζυγό τους· ὁ Κωνσταντῖνος ἡ καλύτερη περίπτωση.

5) Ἐμφανίζεται νέα μορφή ρωμαίου ἀπελεύθερου, ὁ ἐλεύθερος δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Τό ρωμαῖκό κράτος παγίως ἐκρωμαΐζει τούς ὑποτελεῖς.

Ἡ μαρτυρία τῆς Θεοτόκου θά ἦταν καταλυτική ὡς τήν Κοίμηση. Πολλά θά εἶπε, ἀλλά καταγράφηκαν ὅσα ἐνδιέφεραν. Ὁ Λουκάς, χρησιμοποιοῦντας πιό πιστά κι ἀπό τόν Ματθαῖο τήν πηγῆ τῶν Λογίων τοῦ Χριστοῦ, ἐπιστρατεύει τή γνώμη τῆς Θεοτόκου ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς Ἐκκλησίας, διαισθανόμενος τόν μητρικό ρόλο της στήν Πίστη περί τοῦ Θεανδρικοῦ Ἰησοῦ, συγκρίνοντας τά τότε θρησκευτικά-κοινωνικά πρότυπα. Τί ἀποκλείει ἀκόμη καί μία προσωπική συνέντευξη μαζί της; Ἐκτός ἂν ἤδη εἶχαν διαδώσει οἱ Μαθητές, τώρα πού κατάλαβαν ἀπόλυτα τί ἐπαγγελόταν ὁ Ἰησοῦς, ὅσα ρήματα «ἐτήρει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς». Πρῶτος ὁ Λουκάς ἐνέταξε στή χριστιανική θεολογία Ἱστορία, Ἀπολογητική καί Μαριολογία, τάσεις πού θά διαρκέσουν αἰῶνες.

Τό ὄρος Σινᾶ

Πρωτ. Σπυρίδωνος Ν. Λόντου

Ἐφημερίου Παραεκκλησίου Ἁγ. Παντελεήμονος Βουλαγμένης

Ὑποφ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Τό θεοβάδιστο ὄρος Σινᾶ (ἢ Χωρήβ) βρίσκεται στήν ὁμώνυμη χερσόνησο στήν Αἴγυπτο πού τήν ἐνώνει μέ τήν Παλαιστίνη, τή Συρία καί τή Μεσοποταμία καί συνορεύει μέ τόν κόλπο Ἐκαμπα ἀνατολικά καί τόν κόλπο τοῦ Σουέζ δυτικά. Στή Βίβλο τό ὄνομα «Σινᾶ» παραπέμπει σέ σημαντικό ὄρος, στό ὄρος «τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ... Θεοῦ Ἰσραήλ» (Ψαλμ. 67,8), τοῦ «Κυρίου ἐκ Σινᾶ» (Δευτ. 33,2) καί στήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ (Ἐξοδ. 19,2). Στόν ἱερό αὐτό χῶρο διαδραματίστηκε ἡ σπουδαιότερη στιγμή τῆς βιβλικῆς ἱστορίας, ἡ παράδοση τῶν Δέκα Ἐντολῶν στόν Μωυσή ἀπό τόν Θεό. Πρίν ἀπό τήν παραλαβή τῶν δέκα ἐντολῶν ὁ Μωυσῆς εἶχε ἤδη συναντήσει ἐκεῖ τόν Θεό, συμμετέχοντας στήν ἀφήγηση τῆς καιομένης βάρης (Ἐξοδ. 3,1-21), ὅπου ὁ Θεός τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θά ἀπαλλάξει τόν λαό Του ἀπό τήν τυραννία τῶν Αἰγυπτίων καί θά τούς εἰσαγάγει «εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν Χανααίων καὶ Χετταίων καὶ Ἀμορραίων καὶ Φερεζαίων καὶ Γεργεσαίων καὶ Εὐαίων καὶ Ἰβουσαίων» (Ἐξοδ. 3,8).

Τόν τρίτο μήνα μετά ἀπό τήν ἔξοδο ἀπό τήν Αἴγυπτο καί τήν εἴσοδο στή γῆ Χαναάν, ὁ Μωυσῆς συγκέντρωσε τόν λαό στήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ (Ἐξοδ. 19,1-2)

καί ἀνέβηκε στό ὄρος Σινᾶ, ὅπου τόν κάλεσε ὁ Θεός νά τοῦ ἀναγγεῖλει ὅτι πρέπει ὁ λαός νά φυλάξει τήν διαθήκη Του, γιατί ὁ λαός αὐτός πλέον θά εἶναι «βασιλεῖον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον» (Ἐξοδ. 19,3-6). Μετά ἀπό τήν τριήμερη ἐτοιμασία τοῦ λαοῦ ἡ Βιβλική ἀφήγηση ἀναφέρει πῶς ἠχοῦσαν σάλπιγγες καί ἄστραπτε. Σκοτεινό σύννεφο περιέβαλε τήν ἱερά κορυφή, προκαλώντας φόβο καί ἔκσταση στόν λαό. Ὡς αἰτία του δίδεται ἡ κατάβαση τοῦ Θεοῦ στό ὄρος ἐν εἴδει φωτιᾶς (Ἐξοδ. 19,16-18). Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ φανερώνεται μέ τή φωνή, πού ἀκούστηκε νά λέει στόν Μωυσή νά ἀνέβει μέ τόν Ἄαρών γιά νά παραλάβει τόν Νόμο. Οἱ ἱερεῖς καί ὁ λαός ἔπρεπε νά παραμείνουν ἐκεῖ (Ἐξοδ. 19,24).

Μέ αὐτό τό ἔξοχο δραματικό στοιχεῖο καταλήγει ἡ διήγηση γιά τήν Νομοδοσία καί τή θέσπιση τῶν κανόνων, πού πρέπει νά τηρεῖ πλέον ὁ ἐκλεκτός λαός στό πλαίσιο τῆς διαθήκης του μέ τόν Θεό. Σημαντική – μεταξύ ἄλλων – εἶναι ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ: «ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσητε τῆς ἐμῆς φωνῆς καὶ ποιήσης πάντα, ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, καὶ φυλάξητε τήν διαθήκην μου, ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν» (Ἐξοδ. 23,22). Ἰδιαιτέρα δέ ὁ Θεός ἐντέλλεται νά μὴ προσκυνήσουν καί λατρεύσουν

ξένους θεούς, αλλά μόνο «Κυρίω τῷ Θεῷ σου» (Ἐξοδ. 23,24-25). Ὁ Μωυσῆς οἰκοδόμησε θυσιαστήριο στους πρόποδες τοῦ ὄρους Σινᾶ καί τοποθέτησε δώδεκα λίθους, ὅσες οἱ δώδεκα φυλές τοῦ Ἰσραήλ (Ἐξοδ. 24,4). Ἐπειτα ἀνέβηκε στό ὄρος ὅπου: «κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ... τὸ δὲ εἶδος τῆς δόξης Κυρίου ὡσεὶ πῦρ φλέγον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ» (Ἐξοδ. 24,16-17) γιὰ νὰ παραλάβει τὴν διαθήκη. Στό στοιχείο αὐτὸ ἐπανέρχεται ὁ Μωυσῆς ὅταν καλεῖ τὸν Ἰσραήλ γιὰ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσει τὸν νόμο: «κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν διέθετο πρὸς ὑμᾶς διαθήκην ἐν Χωρήβ» (Δευτ. 5,2). Στό γεγονός αὐτὸ ἀναφέρεται καί ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα τεμάχια τῆς Π. Διαθήκης¹, ὁ περίφημος ὕμνος τῆς Δεββώρας, ὅπου γράφεται: «ὄρη ἐσαλεύθησαν ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦτο Σινᾶ ἀπὸ προσώπου κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ» (Κριτ. 5,5).

Κατὰ τὸν 9^ο αἰ. π.Χ. καταφθάνει στό ὄρος Σινᾶ κυνηγημένος ὁ μέγας Προφήτης Ἡλίας. Μετὰ ἀπὸ τὴν κατατρόπωση τῶν ἱερέων τοῦ Βάαλ (Βασιλειῶν Γ', 18), ἡ βασίλισσα Ἰεζάβελ ἀναζητᾶ ἐξαγριωμένη τὸν ἀνυπότακτο Προφήτη γιὰ νὰ τὸν θανατώσει. Φοβισμένος ἐκεῖνος ἀποδι-δράσκει καί ἐνισχυμένος ἀπὸ βοήθεια θεϊκῆ πεζοπορεῖ ἕως τοῦ ὄρους Χωρήβ καί καταλύει σὲ μικρὸ σπήλαιο (Βασιλειῶν Γ', 19,9) κάτωθεν τῆς ἁγίας Κορυφῆς. Ὁ Θεὸς παρηγορεῖ τὸν ἐκλεκτὸ δούλο Του καί τοῦ ὑπόσχεται πὼς θὰ διέλθει ἐνώπιόν του. Στό τέλος ὁ Κύριος κάνει αἰσθητῆ τὴν παρουσία Του ὡς «φωνὴ αὔρας λεπτῆς» (Βασιλειῶν Γ', 19', 12). Στὰ νέα παράπονα ἀπογνώσεως τοῦ Ἡλίου ὁ Κύριος τοῦ γνωστοποιεῖ

ὅτι δὲν εἶναι μόνος· ἄλλοι 7.000 ἄνθρωποι παραμένουν πιστοὶ στὸν ἀληθινὸ Θεό, τὸν ἐνισχύει περαιτέρω καί τοῦ ἀναθέτει τὴ νέα του ἀποστολή.

Τὸ ὄρος Σινᾶ ἀποτελεῖ ἑλληνορθόδοξο Μοναστικὸ κέντρο μὲ ἀδιάκοπη πνευματικὴ ζωὴ δεκαοκτῶ αἰώνων. Ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ στήν ἔρημο πέραξ τοῦ ὄρους Χωρήβ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 3^ο αἰ. Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6^{ος} αἰ.) οἰκοδομεῖται ἡ Ἱερά Μονὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἡ ὁποία καί καθίσταται ἔκτοτε τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ Σιναίτικου Μοναχισμοῦ.

Ἡ Ἱ. Μ. Σινᾶ, περισσότερο γνωστὴ καί ὡς Μονὴ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, κτίστηκε στους πρόποδες τοῦ ὄρους Χωρήβ. Ἐντὸς τῶν τειχῶν της περιέκλεισε δύο σημαντικούς τόπους τῆς Π. Διαθήκης: τὴν Ἀκατάφλεκτη Βάτο καί τὸ πηγᾶδι τοῦ Μωυσέως. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς εἶναι ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες μὲ συνεχῆ ζωὴ καί σπουδαιότερες τοῦ κόσμου σὲ παπύρους, χειρόγραφα, ἔντυπα καί ἔγγραφα διαφόρων γλωσσῶν. Μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων διακρίνεται ὁ περίφημος «Σιναίτικὸς Κῶδιξ» τοῦ 4^{ου} αἰ. καί τὰ ἑκατὸν περίπου χειρόγραφα γραμμένα στή μεγαλογράμματη γραφὴ (8^{ος}-11^{ος} αἰ.).

Μεταξὺ τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς ξεχωρίζει ὁπωσδήποτε ἡ συλλογὴ τῶν φορητῶν εἰκόνων, ἡ πλουσιότερη ἀριθμητικὰ καί ἡ σημαντικότερη παγκοσμίως. Τὸ Σινᾶ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους τόπους ὅπου σώζονται εἰκόνες τοῦ 6^{ου} καί 7^{ου} αἰῶνος, ἀπαράμιλλης ὁμορφιάς καί τεχνικῆς, οἱ παλαιότερες σωζόμενες τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Παναγίας. (Πηγή: <http://st-katherine.net/en/# 5/5/17>).

Ἡ Προτεσταντική ἀμφισβήτηση τῆς περί τῶν Ἀγγέλων ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου
Ἐπικούρου Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Η ΠΕΡΙ τῶν ἀγγέλων ἐκκλησιαστική διδασκαλία ἀνήκει στά κεφάλαια τοῦ δόγματος πού ἀμφισβητήθηκαν ἀπό τή νεώτερη προτεσταντική θεολογία, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τά μέσα τοῦ 18^{ου} αἰ. ὡς σήμερα¹. Στά χρόνια τῆς Μεταρρύθμισης οἱ ἡγετικές προσωπικότητες τοῦ Προτεσταντισμοῦ δέν ἀμφισβήτησαν τήν ἐκκλησιαστική διδασκαλία περί τῶν ἀγγέλων σχετικά μέ τή δημιουργία, τή φύση, τό ἔργο, τήν ἀποστολή καί τόν ἀριθμό τους, βασιζόμενοι στή διδασκαλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς². Ἀμφισβήτησαν ὅμως καί ἀρνήθηκαν τήν τιμητική προσκύνησή τους καί τήν προσφυγή στήν προστασία τους, γεγονός πού καταγράφεται μέ σαφήνεια καί στά Συμβολικά κείμενα τοῦ χώρου τόσο τοῦ λουθηρανισμοῦ (Ἀπολ. Αὐγουσταίας Ὁμολογίας, ἄρθ. 21, Σμαλκαλδικά ἄρθρα II, 2)³ ὅσο καί τῶν Μεταρρυθμισμένων (Κατήχηση Γενεύης, ἔρ. 238. Κατήχηση τῆς Χαϊδελβέργης, ἔρ. 94, 102, Westminster Confession, Κεφ. 21)⁴. Πρόκειται γιά θέση καί πρακτική πού θά ἐπαναλάβουν αἰῶνες ἀργότερα καί οἱ Διαμαρτυρόμενοι στόν ἐλλαδικό χώρο, ὅπως ἡ Ἑλληνική Εὐαγγελική Ἐκκλησία πού ἀνήκει στόν κλάδο τῶν Μεταρρυθμισμένων⁵.

Τήν ἴδια πραγματικότητα βλέπουμε καί στά χρόνια τῆς λεγομένης Παλαιοπροτεσταντικῆς λουθηρανικῆς Ὁρθοδο-

ξίας, ὅπου οἱ διαμαρτυρόμενοι δογματικοί θεολόγοι τῆς περιόδου αὐτῆς (π.χ. L. Hutter, J. Gerhard, J. Quenstedt, A. Calon) στοιχίστηκαν ἀκριβῶς πίσω ἀπό τίς θέσεις πού εἶχαν διαμορφώσει οἱ ἀρχικοί Μεταρρυθμιστές καί εἶχαν καταγραφῆ στά Συμβολικά κείμενα τοῦ χώρου, ἀναπτύσσοντάς τιν ἀπλῶς κατά τρόπο συστηματικότερο.

Ἀπό τά μέσα τοῦ 18^{ου} αἰ, ὑπό τήν ἐπίδραση τοῦ ὀρθολογισμοῦ καί διαφόρων φιλοσοφικῶν ἰδεῶν⁶, πολλοί προτεστάντες δογματικοί θεολόγοι αὐτῆς τῆς τάσης (π.χ. H. Henke, J. Wegscheider, Ph. Marheinecke, A. Biedermann) ἀλλά καί ἄλλοι (π.χ. K. Nitzsch, K. Hase) μέ ἄλλη ἀφορμή ἀμφισβήτησαν εὐθέως τήν περί τῶν ἀγγέλων ἐκκλησιαστική διδασκαλία σέ προφανῆ ἐπίσης ἀντίθεση καί πρὸς τήν προγενέστερη προτεσταντική παράδοση. Γιά τόν Fr. Schleiermacher⁷ καί τή σχολή του ἡ περί τῶν ἀγγέλων διδασκαλία εἶναι ἰουδαϊκή, ὄχι χριστιανική, δέν σημαίνει τίποτα γιά τήν πιστεύουσα συνείδηση καί ὡς ἐκ τούτου δέν ἔχει καμμία ἐπίδραση.

Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας σχετικά μέ τοὺς ἀγίους ἀγγέλους, ἀπό τότε ὡς σήμερα, δομήθηκε σέ σειρά ἐπιχειρημάτων, ποικιλία ἐκδοχῶν καί παραλλαγῶν. Αὐτά εἶναι:

α) Ἡ περί τῶν ἀγγέλων διδασκαλία

ἀποτελεῖ ἀπλῶς προσωποποίηση θείων ιδιοτήτων (π.χ. καλοῦ). β) Εἶναι εὐφάνταστη αἰσθητοποίηση στό θρησκευτικό πεδίο τῶν φυσικῶν δυνάμεων. γ) Ἀποτελοῦν προϊόν τῆς λαϊκῆς φαντασίας τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. δ) Πρέπει νά θεωρηθοῦν εἶδος λαϊκῆς δεισιδαιμονίας πού οἱ συντάκτες τῶν βιβλικῶν κειμένων ἐνσωμάτωσαν στήν Ἁγία Γραφή. ε) Ἀποτελοῦν θρησκευτικό δάνειο ἀπό τόν παγανιστικό περιβάλλοντα χῶρο τοῦ βιβλικοῦ Ἰσραήλ, πού ἐνσωματώθηκε ὡς θρησκευτική δοξασία στόν ἰσραηλιτικό λαό καί ἐν συνεχείᾳ καταγράφηκε στήν Ἁγία Γραφή. Κατ' ἄλλη ἐκδοχή ἀποτελεῖ βαβυλωνιακή ἢ περσική ἐπίδραση. στ) Ἰδιαιτέρως στήν Κ. Διαθήκη πρέπει νά θεωρηθοῦν ἐσφαλμένη κατανόηση ἀπό τούς ἀποστόλους τῶν ἀλληγορικῶν ἀναφορῶν τοῦ Χριστοῦ στούς ἀγγέλους, πού αὐτοί τούς ἐξέλαβαν ὡς κυριολεκτικές. ζ) Πρόκειται περί ἀνορθολογικῆς δοξασίας, πού ἀπηχεῖ μιά προεπιστημονική ἀντίληψη ἐρμηνείας καί κατανόησης τοῦ κόσμου, ἡ ὕπαρξη τῆς ὁποίας σήμερα καθίσταται ἀσυμβίβαστη, ἀνώφελη καί ἀδύνατη.

Μπροστά σέ αὐτή τή συστηματική πολεμική τῆς περί τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, στήν περιθωριοποίηση καί ἀδιαφορία τοῦ «Πολιτιστικοῦ Προτεσταντισμοῦ» (Kulturprotestantismus) γιά τό ζήτημα αὐτό, στόν προτεσταντικό χῶρο τιμητική ἐξαίρεση ἀποτέλεσαν προτεστάντες δογματικοί θεολόγοι τῆς λουθηρανικῆς ὁμολογιακῆς σχολῆς τοῦ 19^{ου} (H. Schmid, Ch. Luthardt, A. Wilmar) καί 20^{ου} αἰ. (A. Hoenecke, A. Mueller) πού διατήρησαν στά δογματικά ἐγχειρίδιά τους τήν προτεσταντική δι-

δασκαλία ὅπως αὐτή ἔχει διατυπωθεῖ ἀπό τίς ἡγετικές μορφές τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἔχει καταγραφεῖ στά Συμβολικά κείμενα τοῦ χῶρου καί συστηματοποιήθηκε τήν περίοδο τῆς Παλαιοπροτεσταντικῆς λουθηρανικῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐκπρόσωποι τῆς λουθηρανικῆς ὁμολογιακῆς σχολῆς, ὅχι ὅλοι, ἀλλά καί ἀπό τόν χῶρο τῶν Μεταρρυθμισμένων (π.χ. H. Herpe) καί σ' αὐτό τό κεφάλαιο δέν ὑπέκυψαν στόν πειρασμό καί δέν παγιδεύθηκαν, ὥστε νά παρουσιάσουν τή χριστιανική πίστη ὡς ἕνα λαβύρινθο προσωπικῶν γνωμῶν μέ φιλοσοφική ἀφετηρία καί ὀρθολογιστικό περιεχόμενο ὁρμώμενοι ἀπό ποικίλες ἀφετηριακές προϋποθέσεις.

Ἡ ποικιλόμορφη ἀμφισβήτηση συνεχίστηκε καί κατά τόν 20^ο αἰ. μέ τήν ἐπιπλέον συνδρομή τῆς θεωρίας τῆς «ἀπομύθευσης» τῆς Ἁγίας Γραφῆς τοῦ R. Bultmann. Σέ διάφορους Προτεστάντες δογματικούς τοῦ 20^{ου} αἰ. ἡ σχετική περί τῶν ἀγγέλων διδασκαλία κινεῖται μεταξύ πλήρους ἀπουσίας (H.G.Pohlmann), περιθωριοποίησης (W.Joest, Fr. Mildemberger)⁹, μιᾶς μοντέρνας ἐπανάληψης θέσεων τοῦ Fr. Schleiermacher (P.Tillich) καί μιά προβληματική πού ἀπηχεῖ πιό πολύ θρησκευσιολογική θεώρηση¹⁰.

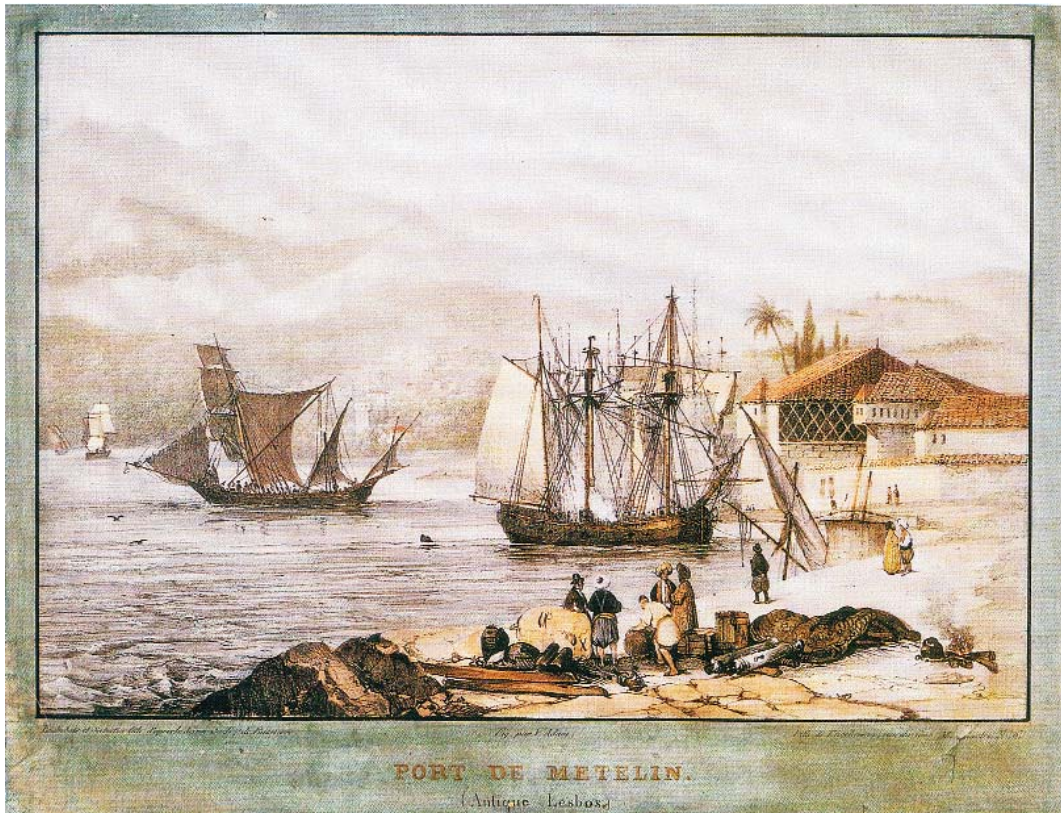
Παραλλήλως ὅμως ὑπῆρξαν καί φωτεινές ἐξαιρέσεις, πού δέν δίστασαν νά φιλοξενήσουν στά θεολογικά ἔργα τους σχετικά κεφάλαια περί τῶν ἀγγέλων ὡς ἔκφραση καί περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως (π.χ. W. Elert, P. Althaus, H. G. Fritzsche, K. Barth)¹¹.

Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας γιά τούς ἀγγέλους ἐκ μέρους ἐκπροσώπων τῆς προτεσταντικῆς

θεολογικῆς διανόησης παράγει ἐπιπλέον ἐξόχως προβληματικά καὶ κακόδοξα ἀποτελέσματα, καθὼς ἀμφισβητεῖ εὐθέως καὶ τὴν ἄσαρκο ἐπιδημία τοῦ Θεοῦ Λό-

γου στὶς θεοφάνειες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (π.χ. Γεν. 22,11-14. Γεν. 48,15-17. Ἐξόδ. 3,1-15) μὲ τὴ μορφή τοῦ «ἀγγέλου τοῦ Κυρίου»¹².

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ : **1.** Βλ. W. Trillhaas, *Dogmatik*, Berlin - N.York 1980, σ. 147. **2.** Βλ. Luther, *Ein Predigt von den Engeln*, 1530, WA 32, 111 – 121. *Drei (...) Predigten von guten und bösen Engeln*, 1531, WA 34.II, 222 – 287. **3.** Βλ. Unser Glaube. *Die Bekenntnisschriften der evangelisch – lutherischen Kirche*, (Bearbeiter von H.G.Pöhlmann), Gütersloh 1991³, σσ. 349, 459- 460. **4.** Βλ. E. F. K. Müller, *Die Bekenntnisschriften der reformierten Kirche*, Leipzig 1903, σσ.138, 587, 709, 711. **5.** Βλ. *Ἡ Πίστις τῶν Ἑλλήνων Ἐδαγγελικῶν*, Ἀθήναι χ.χ., σσ. 91 - 100. **6.** Βλ. Ur.Mann, *Engel.VI*, TRE 9 (1982), 609. **7.** Ὅπ.π., σ. 609. **8.** Βλ. W.Trillhaas, *Dogmatik*, ὁ.π., σσ.148 - 149. **9.** Προβλ. L. Scheffczyk, *Engel.IV*, LThK 3 (1995), 649-650. **10.** Προβλ. Βλ. W. Trillhaas, *Dogmatik*, ὁ.π., σ.145. **11.** Βλ. Ur.Mann, *Engel.VI*, TRE 9(1982), 610. **12.** Βλ. Ἀρχιμ. Ἱερεμίου Φούντα (Νῦν Μητρ.Γόρτυνος), *Ἐξοδος. Κείμενο-Μετάφραση- Ἀνάλυση-Σχόλια*, Ἀθήνα 2005, σσ. 27, 328-329.

Τό λιμάνι τῆς Μυτιλήνης σέ παλαιὰ ἀκουαρέλα

Θέματα Ποιμαντικής Ψυχολογίας Γ'

Ἄρχιμ. Ἐφραίμ Γ. Τριανταφυλλοπούλου
Δρος Θεολογίας Α.Π.Θ.
Πρωτοσυγκέλλου Ἰ. Μ. Σισανίου καί Σιατίστης

ΚΑΠΟΤΕ δέχθηκα μιὰ τηλεφωνική κλήση ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσα. Μία γιαγιά σέ πλησιόχωρο χωριό τῆς περιοχῆς τῆς Σιατίστης παρουσίαζε περίεργα συμπτώματα καί ὁ Πνευματικός τῆς οἰκογένειας, ὁ ὁποῖος βρῖσκεται σέ μακρινή περιοχή, «γνωμάτευσε» ὅτι πρόκειται γιά δαιμόνιο καί, ἐπειδὴ μέ γνώριζαν ὅλοι, ἔδωσε «ἐντολή» ἀπὸ ἐκεῖ πού βρισκόταν νά πάω νά διαβάσω ἐξορκισμό στήν «δαιμονισμένη» γριουλά. Ἐπρόκειτο γιά καλοπροαίρετο ἄνθρωπο, μέ ἐκκλησιαστική ζωή καί φρόνημα, ἡσυχό βίο καί δίχως νά προξενεῖ προβλήματα. Ἐξέφρασα τὴν ἀπορία μου, πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὴ ἡ καλοδιάθετη ψυχὴ πού ζοῦσε ἐκκλησιαστικά, πού προσευχόταν, πού κοινωνοῦσε, νά δαιμονιστεῖ; Καί ἐπιτέλους ἀπὸ μακριά, δίχως νά τὴν δοῦμε, μποροῦμε νά ἐκφράσουμε ἄποψη (καί μάλιστα μέ ἀναντίρρητο καί χρησιμῶδες ὕφος πού ... τό βρῆκα μπροστά μου στὰ πρόσωπα τῶν συγγενῶν τῆς);

– Μήπως εἶναι ἄρρωστη τελικά; Τόλμησα νά ρωτήσω.

Ἡ ἀπάντηση ἦρθε κοφτὴ: ὁ Γέροντας εἶπε ὅτι ἔχει δαιμόνιο καί νά τὴν διαβάσετε τό γρηγορότερο.

– Μπορῶ νά μάθω τὰ συμπτώματα;

Ἀφῆστε πάτερ, παίρνει τίς χαρτοπετσέτες καί τίς φοράει γιά ... κάλτσες!

Ἀμέσως τό μυαλό μου πῆγε σέ κάποι-

ον γείτονα παλαιότερα, γιά τόν ὁποῖο ἡ ἴδια ἀκριβῶς συμπεριφορὰ χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τόν θεράποντα ἰατρό του ὡς ἀρχόμενη ἄνοια.

Δέν κρατήθηκα: νά τοῦ πεῖτε τοῦ Γέροντα πῶς ἂν ἡ μητέρα καί γιαγιά σας σηκωθεῖ καί φύγει τὴ νύχτα ἀπὸ τό σπίτι (ἐπειδὴ «ἤρθαν οἱ ἐχθροί», ὅπως ἔλεγε κάποια ἄλλη πού ἔφυγε ἀπὸ τό σπίτι τῆς) καί χαθεῖ ἢ πάθει ὁποιοδήποτε κακό, σέ ποιανοῦ τό πετραχήλι θά κρεμαστεῖ, στό δικό του ἢ στό δικό μου; Μέ ὕφος πού δέν σήκωνε πολλές ἀντιρρήσεις καί ὑψώνοντας τόν τόνο τῆς φωνῆς μου, τοὺς εἶπα νά καλέσουν γιατρό γιὰτί ἡ κατάσταση τῆς γυναίκας ἦταν ἤδη σοβαρή. Μουδιασμένα ἀποφάσισαν νά φωνάξουν τόν γιατρό, ὁ ὁποῖος πράγματι γνωμάτευσε ἄνοια γιά τὴν κατάσταση τῆς ἀσθενοῦς καί ἔγραψε τὰ ἀπαραίτητα φάρμακα. Ἡ γυναίκα ἔζησε ἀκόμη λίγα χρόνια, ὅσο μποροῦσε πῆγαινε στήν ἐκκλησία καί κοινωνοῦσε, μέχρις ὅτου κατέληξε, ἔχοντας μέχρι τέλος συμπαράστατη – ἐκτός ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου – καί τὴ βοήθεια τῆς Ἐπιστήμης.

Εἶναι πραγματικά ὀλέθριο γιά τὴν ποιμαντικὴ μας νά θεωροῦμε τόν ἑαυτό μας, οἱ Ἱερεῖς, ἀρμόδιον ἐπὶ παντός ἐπιστητοῦ. Ὑπάρχουν γνωστικὲς περιοχές καί ἀντικείμενα πού δέν γνωρίζουμε. Ἀλλά καί ποιὸς ἀπὸ ἐμᾶς μπορεῖ νά

ισχυριστεί ότι διαθέτει την άγιοπνευματική κατάσταση ενός αγίου Νεκταρίου ή ενός πατρός Ιακώβου Τσαλίκη για να μπορούμε να διαγινώσκουμε τί συμβαίνει στην κάθε περίπτωση; Μένει, εκτός από τό να προσευχόμαστε θερμά να φωτίζει ο Θεός, να ρωτούμε άλλους έμπειρότερους πνευματικά σε περίπτωση που δέν μπορούμε να βγάλουμε συμπέρασμα για να βοηθήσουμε, όπως και να λαμβάνουμε υπόψη τά δεδομένα τής Έπιστήμης, μελετώντας συγγράμματα Ποιμαντικής Ψυχολογίας και εισαγωγικά έχειρίδια Ψυχιατρικής.

Δέν χρειάζεται βέβαια να άναφέρουμε πόσο άλαζονικό για μās άκούγεται και πόσο όλέθριο για τόν δυστυχή άνθρωπο είναι να τοῦ επιβάλλουμε να διακόπτει τήν θεραπεία του μέ τή φράση «τέτοια φάρμακα δέν παίρνουν οί Χριστιανοί, όταν πιστεύουν σωστά» κ.λπ., πράγμα πού προδίδει επιπλέον τό σκοταδισμό και τήν άμάθεια πού επί τοῦ προκειμένου μās διακατέχουν. Δυστυχώς υπάρχουν και τέτοια περιστατικά. Πνευματικός μεσαιώνας.

Λησμονοῦμε ότι και οί Χριστιανοί άρρωσταίνουν ψυχικά, κάτι πού συνάγεται και από τά συναξάρια. Μαθαίνουμε από εκεί ότι και ή άγία Όλυμπιάδα, μαθήτρια τοῦ αγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, είχε πάθει κατάθλιψη και τήν παρηγοροῦσε ο Άγιος, στέλνοντας εκείνες τίς μελίρρυτες «Πρός Όλυμπιάδα» έπιστολές του, «ύπενθυμίζοντάς της τή θεία άνταπόδοση γι' αὐτούς πού διώκονται έν ονόματι τοῦ Κυρίου». Όπως έπίσης γνωρίζουμε ότι υπάρχουν και Κληρικοί και Μοναχοί πού άρρωσταίνουν ψυχικά και χρειάζονται τή συνδρομή τής Ίατρικής. Θά ποῦμε ότι όλοι αὐτοί

... δαιμονίστηκαν ή πλανήθηκαν ή ὅ,τι άλλο; Τί άμαθέστερο και άστοχότερο τούτου;

Στίς έπιστολές τοῦ Γέροντος Ίωσήφ τοῦ σπηλαιώτη και ήσυχαστοῦ, διαβάζουμε πόσον ο Γέρων θαύμαζε τόν άγιο Νεκτάριο για τίς γνώσεις του και τόν σεβασμό του στην Ίατρική και τά φάρμακα, ὅπως τονίζει χαρακτηριστικά. Μάλιστα όμολογεῖ σαφέστατα ότι «ήλθαν κοντά μου πολλοί, και μέ προσευχήν και νηστείαν έθεραπεύθησαν. Τώρα όμως δέν μέ άκούει ο Κύριος, διά να μάθω και τά φάρμακα και τούς ιατρούς. Νά γίνω συγκαταβατικός εις τούς άλλους».

Άς αφήσουμε όμως τή γλαφυρή έπιστολική πέννα τοῦ Γέροντα προς πνευματικό του τέκνο πού έχει άρρωστήσει ψυχιατρικῶς να μās νουθετήσει: «Έδιάβασα και τοῦ αγίου Νεκταρίου τέσ έπιστολές και είδα πόσον προσείχε εις τούς ιατρούς και τά φάρμακα ένας τόσον μεγάλος Άγιος! Έγώ ο πτωχός άσκητής [...] ήθελα μόνον μέ τήν πίστιν να θεραπεύσω. Τώρα μανθάνω ότι χρειάζονται και τά φάρμακα και ή χάρις. Λοιπόν τώρα θά λέγω και έγώ ώσάν τόν Άγιον: Κοίταξε να γίνης καλά· να διορθώσης τά νεῦρα σου μέ ὅ,τι τρόπον ήμπορεῖς, και θά εὔρης πάλιν τήν προσευχήν σου και τήν ειρήνην».

Άκολουθοῦν οδηγίες διαίτης: «Νά επιβάλλεσαι εις τήν ὄρεξιν· να μήν τρώς ὅ,τι γνωρίζεις πώς είναι βλαπτικόν τής υγείας σου. Τηγανιτά, άλμυρά, σάλτσες, χοιρινό, κρέατα, φάρια παστά, ποτά έν γενει· όλα αὐτά να τά άποφεύγεις και θά σοῦ λογισθῆ ως νηστεία ένώπιον τοῦ Κυρίου».

Διάκριση λοιπόν και ὄχι φανατισμός σε ὅ,τιδήποτε είναι ὅ,τι μās χρειάζεται.

Ἡ ποιμαντική ἀξιοποίηση τοῦ θαύματος

π. Βαρνάβα Λαμπροπούλου

ΚΑΠΟΙΟΣ θεολόγος ἀνοιξε συζήτηση με Μορμόνους, πού δροῦσαν στήν περιοχή του. Τοῦ εἶπαν ὅτι ἐντυπωσιάστηκαν μέν γιατί οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ξέρουν ἀγγλικά, ἀλλά σέ γνώση τῆς Γραφῆς εἶναι ἀστοιχείωτοι! Τό μόνο γιά τό ὅποιο μποροῦσαν νά μιλήσουν οἱ χριστιανοί μας ἦταν... τά θαύματα τῶν ἁγίων καί οἱ εἰκόνες!

Σίγουρα δέν πρέπει ἡ ἀπάντηση στό προτεστάντικο σύνθημα «sola scriptura» νά εἶναι τό δῆθεν ὀρθόδοξο «sola miracula»! Ἡ Ὀρθοδοξία δέν εἶναι μόνο «θαύματα, κομποσχοῖνι, λιβάνι, εἰκόνες καί ἅγια λείψανα», ὅπως ἀναφερόταν σέ μιά παλιότερη ἀφίσα τοῦ σχισματικοῦ «ζηλωτισμοῦ».

Καλή ἡ ἀναφορά στά θαύματα καί στά χαρίσματα τῶν ἁγίων· ὅμως ὁ ὑπερτονισμός τους καί ἡ δυσανάλογη παρουσίασή τους σέ σχέση μέ τόν σκληρό ἀγῶνα τους καί τήν εὐαγγελική βιοτή τους εὐνοοῦν μιά νοσηρή «φαγούρα» γιά ἀπροϋπόθετες ἐμπειρίες «ὄραμάτων» καί «χαρισμάτων». Καί ἔτσι οἱ ἐξ αἰτίας μας πρός τά τοιαῦτα κεχηνότες χριστιανοί μας, δικαιολογημένα ζητοῦν νά τοῦς συστήσουμε ...ὑποχρεωτικά γέροντα μέ προορατικό ἢ διορατικό χάρισμα! Ἄς λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης στήν *Κλίμακα* (Δ', ρκγ'): «Μή ζητῶμεν προγνώστας μηδὲ προβλέπτας· ἀλλά πρὸ πάντων

πάντως ταπεινόφρονας καί ταῖς ἐν ἡμῖν νόσοις ἀρμοδίους».

Φυσικά κανεῖς δέν ἀρνεῖται τήν περιοπτη θέση τῶν θαυμάτων καί τῶν χαρισμάτων στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως ἡ Ἐκκλησία ποτέ δέν τά εἶδε σάν ἕνα ἀποτελεσματικό «περίστροφο στόν κρόταφο», γιά νά πιστέψουν οἱ ἄπιστοι. Γι' αὐτό καί ποτέ δέν ἄφησε τά θαύματα νά γίνουν θεμελιῶδες στοιχείο τῆς ποιμαντικῆς Τῆς. Ἐξ ἄλλου, ἤδη ἀπό τήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου –ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος ὁμολογεῖ– τά θαύματα ἔχουν πολύ περιοριστεῖ. Ἀπαντώντας ὁ Χρυσόστομος στήν ἐρώτηση «γιατί δέν γίνονται σήμερα θαύματα ὅπως παλιότερα;», λέει ὅτι αὐτό συμβαίνει «οὐχί ἀτιμάζοντος ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί σφόδρα τιμῶντος»! Καί ἐξηγεῖ ὅτι παλιότερα ἐγίνοντο θαύματα, ἐπειδή «ἀνοητότερον οἱ ἄνθρωποι διέκειντο –τῶν εἰδῶλων προσφάτως ἀπηλλαγμένοι– καί παχυτέρα καί ἀναισθητοτέρα αὐτῶν ἡ διάνοια ἔτι ἦν καί πρὸς τὰ σωματικά ἐπτύγητο καί ἐκεχῆνεσαν» (*Εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν*, Α').

Σίγουρα δέν ἐπιτρέπεται νά ἐφησυχάζουμε, ὅταν τό ποιμνίό μας παραμένει στό ἐπίπεδο τοῦ ... ἀνόητου, τοῦ ἀναίσθητου καί τοῦ χοντροκέφαλου πού χάσκει γιά show! Μᾶλλον εἶναι καλύτερα νά ἐνδιαφερθοῦμε νά τοῦς κάνουμε λίγο

... εὐγενέστερους, ὅπως ἦταν οἱ κάτοικοι τῆς Βεροίας, ὅταν τοὺς ἐπισκέφθηκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Τό βιβλίον τῶν Πράξεων (17,11) τοὺς ὀνομάζει «εὐγενεστέρους τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ» διότι «ἐδέξαντο τὸν λόγον – τοῦ Παύλου – μετὰ πάσης προθυμίας» ὅχι ἀβασάνιστα, οὔτε ζητώντας του θαύματα ἀλλὰ «τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς εἰ ἔχου ταῦτα οὕτως»!

Αὐτό εἶναι τὸ καθήκον μας, σήμερα ἰδιαίτερα, πού τό ποιμνιό μας βομβαρδίζεται ἀπό ποικίλες ἑτεροδοξαστικὰς καὶ πλάνες. «Ὁρθόδοξη ἀνάκρισις τῆς Ἁγίας Γραφῆς» σημαίνει νά μάθουν τήν σωστή σχέση Ἁγίας Γραφῆς καὶ Ἐκκλησίας, καὶ γιὰ τό πῶς ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων ἐρμηνεύει τήν Ἁγία Γραφή. Σίγουρα κάτι τέτοιο ἀπαιτεῖ κόπο καὶ ὑπομονή, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος Μπριαντιανίνωφ (Προσφορά στόν σύγχρονο Μοναχισμό, Πρέβεζα 1993, σ. 104). Ἀπαιτεῖ καὶ κατανάλωση φαιῶς οὐσίας. Ἀντίθετα, ἡ θαυματολογία δέν ζητεῖ κόπο. Ἀκόμη καὶ ὁ γνωστός Umberto Eco ἐπισημαίνει ὅτι εἶναι πολὺ πιό «βολικό νά μιλάς στόν ἄλλο γιὰ τήν κεραυνοβόλο δράση ἑνός θαύματος», παρά νά ἰδρώνεις μελετώντας συστηματικά τή Βίβλο καὶ ψάχνοντας γιὰ τὰ βιβλικὰ θεμέλια τῆς ἀλήθειας τῆς Ἐκκλησίας (Ἡ μαγική εἰκόνα τῆς ἐπιστήμης, «Τό Βῆμα», 12.1.2003)! Ἡ ὀρθόδοξη πατερική θεολογία δέν στηρίχθηκε ποτέ στήν θαυματολογία καὶ στήν χαρισματολογία. Εἶναι πρωτίστως Βιβλική θεολογία.

Αὐτό ἦταν τό στοιχεῖο πού γοήτευσε ἐκείνη τήν εὐλογημένη ομάδα προτεσταντῶν τῆς Ἀμερικῆς στή δεκατία τοῦ '70,

1. Περιοδ. Κυπριακοῦ συλλόγου «Φίλοι Ἁγ. Ὅρους» Ὁρθόδοξη Μαρτυρία, 89/2009, σ. 92. 2. Θ. Βλαχόπουλου, Στά ὄρια τῆς ἀγυρτείας καὶ τῆς εἰδωλολατρίας, Χριστιανική, 26.5.11.

πού μέ πρωτεργάτη τόν π. Πέτρο Gillquist (βλ. Καλῶς ἤρθατε στό σπίτι σας, Ἀκρίτας 2008) ἀναζητοῦσαν τήν ἐπιστροφή στήν ἀληθινά «Ἀποστολική Ἐκκλησία». Μετά ἀπό σκληρή μελέτη δεκαπέντε ἐτῶν κατάφεραν, πίσω ἀπό τήν «κατάστιχτον τοῖς μύλωψι» σημερινή μας Ὁρθοδοξία, νά ἀνακαλύψουν τόν μοναδικό αὐθεντικό ἐρμηνευτή τῆς Βίβλου: τή Μία Ἐκκλησία.

Θά ἀποτελοῦσε ἐπομένως τουλάχιστον ἱεροσυλία, ἂν τά θαύματα, πού ὁ Θεός τά δίνει γιὰ νά μᾶς ὀδηγήσει καὶ νά στηρίξει στήν ἀληθινή πίστη, ἐμεῖς τά χρησιμοποιοῦμε, γιὰ νά προάγουμε τοὺς πιστούς μας σέ ... *ιδιωτεία!* Γιατί, τί ἄλλο ἀπό προαγωγή σέ *ιδιωτεία* εἶναι τό νά τοὺς καλοῦμε νά προσκυνήσουν ... «*τεμάχιο τῆς πλεξίδας τοῦ Τιμίου Προδρόμου*»!!!² Μήπως ὄντως χρειάζεται νά ... «ἀπαγορευθοῦν» κάποια θαύματα, ὅπως παλαιότερα εἶχε κάνει, ὡς Μητροπολίτης Πάφου, ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος μέ τήν δήλωσή του: «Ἀπαγορεύω στή Μητρόπόλῃ μου νά μυροβλύζουν ἅγιες εἰκόνας!»;

Σίγουρα θά ἦταν ὑγιέστερη ἡ ποιμαντική μας καὶ προφανῶς πιό καρποφόρα, ἂν στηριζόταν στά λόγια τοῦ Μεγάλου Παχωμίου ὅτι «τό μεγαλύτερο καὶ συγκλονιστικότερο θαῦμα καὶ ὄραμα εἶναι νά συναντήσεις ἕναν γνήσια ταπεινό ἄνθρωπο, ἕναν ἄνθρωπο, στόν ὁποῖο ὄντως σκηνώνει ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Βίος 48, ἔκδ. Halkin, σ. 30). Πιό γλαφυρά τό διατυπώνει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «Ὁ αἰσθηθεὶς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν, κρείττων ἐστὶ τοῦ ἐγείροντος τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ αὐτοῦ προσευχῇ...».

Προεπαναστατικοί θεσμοί ΙΙΙ: Συντεχνίες

Νικολάου Τόμπρου

Λέκτορας Πολιτικής Ιστορίας στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ και έργασιακές δραστηριότητες των όρθοδόξων χριστιανών της Όθωμανικής αυτοκρατορίας αποτελούν σημαντικούς τομείς της ιστορικής έρευνας για την κατανόηση της καθημερινότητας των ανθρώπων στη διάρκεια της όθωμανικής περιόδου. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι έργασιακές δράσεις των όρθοδόξων, όπως και των ύπολοίπων ύπηκόων της Υψηλής Πύλης, πραγματοποιούνταν μέσω των συντεχνιών. Οι συντεχνίες ήταν επαγγελματικές συσσωματώσεις τεχνιτών και έμπόρων του ίδιου κλάδου που ρύθμιζαν – από τον 16^ο έως και τον 19^ο αι. – την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων και των ύπηρεσιών, όριζαν τις τιμές των αγαθών και απέτρεπαν την κερδοσκοπία. Στα αστικά σύνολα έπομένως ή έμπορική δραστηριότητα και ή βιοτεχνική παραγωγή ήταν άπόλυτα έντεταγμένες στό σύστημα των συντεχνιών, οι όποιες είχαν άυστηρά καθορισμένη ιεράρχηση και κανόνες λειτουργίας. Έκτός από τις οικονομικές λειτουργίες, οι συντεχνίες καθόριζαν τις συμπεριφορές και τον βίο των μελών τους.

Καθ' όλη σχεδόν τή διάρκεια της όθωμανικής περιόδου οι συντεχνίες διατήρησαν τήν ίδια δομή. Βασικοί συντελεστές ύπήρξαν ό άρχιμάστορας, ό μάστορας (*usta*), ό κάλφας (*kalfa*) και τό τσιρά-

κι ή μαθητευόμενος (*cirak*). Κάθε θέση είχε συγκεκριμένες ύποχρεώσεις και δικαιώματα. Η προαγωγή κάποιου άπό τσιράκι σε κάλφα έπραγματοποιείτο άποκλειστικά άπό τον μάστορα. Ό τελευταίος ήταν ύποχρεωμένος νά εκπαιδεύσει τούς μαθητευομένους του στό μυστικά της τέχνης του και νά τούς εισαγάγει στις παραδόσεις της συντεχνίας. Η προαγωγή του κάλφα σε μάστορα γινόταν μέσω συγκεκριμένης διαδικασίας, που δέν βασιζόταν πάντοτε σε άυστηρά επαγγελματικά κριτήρια. Έν τούτοις άπό τις μεγαλύτερες στιγμές της ζωής των μελών μιās συντεχνίας ήταν ή αναγόρευση κάποιου σε μάστορα ή πρωτόμαστορα. Στις άρμοδιότητες αυτού άνήκε ό έλεγχος των πηγών έφοδιασμού της συντεχνίας με πρώτες ύλες. Ό έλεγχος και ή τήρηση των ύποχρεωτικών διατάξεων της συντεχνίας άπό όλα τά μέλη της άποσκοπούσε στην κατάργηση του άνταγωνισμού και τή διατήρηση της ισότητας μεταξύ των μελών. Οι παραβάτες τιμωρούνταν άπό τον άρχιμάστορα με πρόστιμα τά όποια κατέληγαν στό ταμείο της συντεχνίας.

Στήν όθωμανική πόλη ή ζωή των τεχνιτών και των έμπόρων ήταν γεμάτη άπό συλλογικές έμπειρίες στην έργασία και τις κοινωνικές τους συναναστροφές. Οι συντεχνίες, οι κλειστές δηλαδή έπαγ-

γελματικές ομάδες, μάθαιναν στά μέλη τους από νεαρή ηλικία νά συμπεριφέρονται καί νά διεκδικοῦν τά συμφέροντά τους περισσότερο ὡς ομάδα παρά ὡς μεμονωμένα ἄτομα. Οἱ πρωτομάστορες – ὡς ἀξιοσέβαστα πρόσωπα – παρίσταντο σέ ὅλες τίς γιορτές τῆς κοινότητάς τους, ἐνῶ συχνά συμμετεῖχαν στίς συνελεύσεις καί στή διοίκηση τῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων. Ἐπιπροσθέτως οἱ συντεχνίες ὀργάνωναν μεγαλοπρεπεῖς τελετές, κυρίως κατά τήν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου-προστάτη τους στίς ὁποῖες συμμετεῖχε ὀλόκληρη ἡ κοινότητα. Τά μέλη τῆς συντεχνίας φρόντιζαν γιά τή διασκέδαση καί τή διατροφή τῶν συμπολιτῶν τους.

Ὁ κοινός βίος τῶν συντεχνιῶν ἐπιβαρυνόταν καί ἀπό ἐργασίες (ἀγγαρεῖες), στίς ὁποῖες ὑποχρεώνονταν νά συμμετέχουν ἀπό τόν τοπικό ἄρχοντα ἤ τήν Ὑψηλή Πύλη. Οἱ ἀγγαρεῖες σχετίζονταν μέ τή μεταφορά προϊόντων, χτίσιμο ὀχυρῶν, κατασκευή ὁδῶν καί γεφυριῶν κ.λπ. Οἱ σχέσεις μιᾶς συντεχνίας μέ τήν Ἐκκλησία δέν περιορίζονταν στίς ἐλεημοσύνες, στή συντήρηση ναῶν καί μονῶν, στήν ἀφιέρωση εἰκόνων καί ἀντικειμένων λατρείας, ἀλλά ἐπεκτείνονταν καί στήν ἐνεργό συμμετοχή τῶν μελῶν τῆς συντεχνίας στόν πολιτικό βίο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀπό τήν πλευρά της ἡ Ἐκκλησία συνέβαλλε –μέσω τῶν κατά τόπους ἀρχιερέων– στήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν μιᾶς συντεχνίας, διευκόλυνε τήν καλύτερη λειτουργία της ἤ συνέδραμε τοὺς συντεχνίτες στίς ἐπαφές τους μέ τήν ὀθωμανική διοίκηση.

Ἐκτός ἀπό τήν ἀμιγῶς ἐπιχειρηματική τους δράση στήν ὀθωμανική πόλη, οἱ συντεχνίες ἀνέπτυξαν ἀξιωματικόν κοινωνικό ἔργο. Μέ τά χρήματα ἀπό τό τα-

μεῖο ἀλληλεγγύης πού διέθετε ἡ κάθε συντεχνία στήριζε τά μέλη της σέ περιπτώσεις ἀσθένειας ἢ ἀναγκαστικῆς ἀργίας. Σέ περιπτώσεις θανάτου οἱ συντεχνίτες ἐνδιαφέρονταν γιά τήν οἰκογένεια τοῦ ἐκλιπόντος μέλους τους, ἐνῶ συχνά ἀνελάμβαναν τά ἐξοδα τῆς ταφῆς του, ἄν ἡ οἰκογένειά του δέν μποροῦσε νά τά καλύψει. Τέλος οἱ πιό εὐρωστες συντεχνίες δάνειζαν μέ χαμηλό σχετικὰ τόκο τά μέλη τους, καθῶς καί –ὄχι σπάνια– κοινότητες, ναοὺς, μονές, ἰδρύματα.

Βασική πηγή πληροφόρησης γιά τίς συντεχνίες στήν Ὁθωμανική αὐτοκρατορία εἶναι τά καταστατικά τους. Τά κείμενα αὐτά ἀποτυπώνουν τή δομή καί τίς λειτουργίες τῶν ἐπαγγελματικῶν σύσσωματώσεων, τά καθήκοντα καί τίς ἀρμοδιότητες τῶν μελῶν τους στό ἐσωτερικό τῆς συντεχνίας, καθῶς καί τή συνοχή μεταξύ τῶν συντεχνιῶν. Στά καταστατικά ἐπίσης σημειώνονται στοιχεῖα γιά τήν οἰκονομία μιᾶς περιοχῆς, τήν ἱεράρχηση τῶν προσώπων στή συντεχνία καί τό κοινωνικό πρόσωπο τῆς συντεχνίας στήν πόλη. Οἱ ἐπαγγελματικές συσσωματώσεις τῶν τεχνιῶν καί τῶν ἐμπόρων πέρασαν διαδοχικά ἀπό τήν ἀνασύσταση (16^{ος} αἰ.) στό στάδιο τῆς σταθεροποίησης (17^{ος}), τῆς ὀρίμανσης (18^{ος}) καί τῆς σταδιακῆς ἀποσύνθεσης (19^{ος}-20^{ος}). Καθοριστικοί παράγοντες γιά τή διάλυση τῶν συντεχνιῶν ἀπετέλεσαν ὁ βιομηχανικός ἐκσυγχρονισμός, μέ τόν συνακόλουθο ἀνταγωνισμό πού ἐπέφερε καί ὁ ἐκχρηματισμός τῆς ἀγορᾶς. Οἱ συντεχνίες, ἀδυνατώντας πλέον νά προσαρμοστοῦν στίς νέες συνθήκες, ἀνετράπησαν ἀπό τήν ἴδια τήν οἰκονομική πραγματικότητα.

Στή διάρκεια αὐτῶν τῶν αἰῶνων οἱ συντεχνίες συγκρούστηκαν μέ τήν Ὑψη-

λή Πύλη, προκαλώντας ακόμη και νομο-
θετικές παρεμβάσεις των σουλτάνων.
'Από τίς σημαντικότερες: τό φερμάνι τοῦ
Μουσταφᾶ Γ' (17-73), πού καθόρισε
ἐπακριβῶς τίς δράσεις, τίς ὑποχρεώσεις
καί τά καθήκοντα τῶν συντεχνιῶν, ἀλλά
καί τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας ἔναντί
τους. Τό φερμάνι διατηροῦσε τίς παρα-
δοσιακές δομές τῶν συντεχνιῶν καί
προστάτευε τήν ἕως τότε παραγωγική καί
ἐμπορική τους δραστηριότητα. 'Οποια-
δήποτε παραβίαση τῶν διατάξεων τοῦ
φερμανιοῦ ἐπέσυρε βαρύτερες ποινές. 'Η
ἐκδοση σχετικῶν νομικῶν κειμένων ὑπα-
γορευόταν ἀπό τάσεις ἀθέμιτου ἀνταγω-
νισμοῦ πού ἐκδηλωνόταν ἀνάμεσα στίς
συντεχνίες. Τά κείμενα αὐτά ἀντανα-
κλοῦν καί τήν ἐπιθυμία τῶν συντεχνιῶν
νά διατηρηθεῖ ἡ παράδοση καί ὁ κλειστός
τους χαρακτήρας, νά ἀποφευχθεῖ κάθε
νεωτεριστικό πνεῦμα καί ἀθέμιτος ἀντα-
γωνισμός. 'Αρκετές φορές ἐπομένως ἡ
Πύλη στάθηκε ἀρωγός της βιοτεχνικῆς
παραγωγῆς καί μερίμνησε γιά τήν ἐπίλυ-
ση τῶν προβλημάτων πού οἱ ἐπαγγελμα-
τικές συσσωματώσεις ἀντιμετώπιζαν. 'Ο
κάθε σουλτάνος προστάτευε τίς συντε-
χνίες κυρίως γιά οἰκονομικούς καί θρη-
σκευτικούς λόγους. Τό λαϊκό 'Ισλάμ
ἀπαξίωσε τήν κερδοσκοπία καί θεωροῦσε

μισητή τήν ἀνεξέλεγκτη δράση τῶν μεγα-
λεμπόρων. 'Ετσι οἱ συντεχνίες ἦταν ἀπο-
δεκτές, ἀφοῦ προσέφεραν στά μέλη τους
—σέ λογικό πλαίσιο— κέρδος, ἀλλη-
λεγγύη, φιλανθρωπική δράση, ἐνῶ συγ-
χρόνως περιορίζαν τίς ὅποιες κερδοσκο-
πικές προσπάθειες σέ βάρος τοῦ κοινω-
νικοῦ συνόλου.

Μπορεῖ ἡ ἐργασία στήν ὀθωμανική πό-
λη νά ἦταν ὀργανωμένη κατά βάση σέ
συντεχνίες, ἕνα μέρος ὅμως τοῦ ἐργατι-
κοῦ δυναμικοῦ ἐργαζόταν ἐκτός αὐτῶν.
Οἱ οἰκιακοί βοηθοί καί οἱ σκλάβοι π.χ.
δέν ὑπάγονταν σέ κανενός εἴδους προσ-
τατευτικό θεσμικό πλαίσιο. Οἱ γυναῖκες
ἐπίσης —σέ ἀντίθεση μέ τούς ἄνδρες—
δέν ἐργάζονταν συνήθως σέ συντεχνίες.
Συγκεκριμένα στίς μεγάλες πόλεις γυ-
ναῖκες προσέφεραν τήν ἐμμισθη ἐργασία
τους σέ ἐμπόρους γιά τό πλῦσιμο καί τό
γένεσιμο τοῦ μαλλιοῦ ἢ τοῦ μεταξιοῦ.
'Αλλες πάλι παρήγαγαν κατ' οἶκον τά
προϊόντα τους καί στή συνέχεια τά που-
λοῦσαν σέ ὑπαίθριες ἀγορές. Τέλος γυ-
ναῖκες χαμηλῶν εἰσοδημάτων ἐργάζον-
ταν σέ λουτρά καί χαμάμ. Οἱ προανα-
φερθεῖσες περιπτώσεις καταδεικνύουν
ὅτι ἡ ἐργασία πού λάμβανε χώρα ἐκτός
συντεχνιῶν ἦταν πλήρως ἀνεξέλεγκτη
καί —ὡς ἐκ τούτου— φοροδιέφευγε.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: 'Ασδραχᾶς Σπ. (ἐπιμέλεια), *Ἑλληνική οἰκονομική ἱστορία (ΙΕ'-ΙΘ' αἰῶνας)*, τόμ. Ι, ἐκδ. Πολιτιστικό 'Ιδρυμα 'Ομίλου Πειραιῶς, 'Αθήνα 2003, σ. 403-422. 'Ασδραχᾶς Σπ., «Οἱ συν-
τεχνίες στήν Τουρκοκρατία: οἱ οἰκονομικές λειτουργίες», στό *Ζητήματα Ἱστορίας*, ἐκδ. Θεμέλιο, 'Αθή-
να 1983, σ. 97-115. Βουραζέλη-Μαρινάκου 'Ελ., *Αἱ ἐν Θράκῃ συντεχνίαι τῶν Ἑλλήνων κατά τήν Τουρ-
κοκρατίαν*, Θεσσαλονίκη 1950. Εὐθυμίου Μ., «Οἱ συντεχνίες. 'Η κρατική ὀργάνωση τεχνῶν καί ἐπαγ-
γελμάτων», *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ 1770-2000*, τόμ. 2, 'Αθήνα 2003, σ. 325-338. Καλινδέρης
Μιχ., *Αἱ συντεχνίαι τῆς Κοζάνης ἐπί Τουρκοκρατίας*, Δημοσιεύματα τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζά-
νης ἀρ. 4, Θεσσαλονίκη 1958. Μυστακίδης Β., «Τά ἐσνάφια, ἤτοι ρουφέτια τῆς Θεσσαλονίκης», *Ἡμε-
ρολόγιον Θεσσαλονίκης* (1932), ἐκδ. Τσιώμου, σ. 265-282. Παπαγεωργίου Γ., *Οἱ συντεχνίες στά Γιάν-
νενα κατά τόν 19^ο καί τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα*, 'Ιωάννινα 1988. Σπαθάρη-Μπεγλίτη 'Ελ., «Συντεχνίες:
Μιά μορφή κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῶν παραδοσιακῶν τεχνιτῶν. Ἐπαγγελματική συνοχή καί κοινωνι-
κή ἀλληλεγγύη», στό *Δημόσιος καί Ἰδιωτικός Βίος στήν Ἑλλάδα: Οἱ Νεότεροι Χρόνοι. 'Ο Νεότερος Λαί-
κός Βίος*, τόμ. Β', Ε.Α.Π., Πάτρα 2000.

Στήν Πάνσεμνό Της Κοίμηση, ἄτεχνον Ἐγκώμιον

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημερίου Ἰ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Σκοπέλου Ἰ. Μ. Χαλκίδος

«Αἱ γενεαὶ πᾶσαι μακαρίζομέν σε τὴν μόνην Θεοτόκον...»

ΑΛΗΘΕΙΑ, τί ἄλλο θὰ μπορούσαμε νὰ καταθέσουμε στή Χάρη Σου, Παναγία μας, ἀφοῦ τό ξέρουμε, ὅτι Σύ μοναχά μᾶς συμπονᾶς καί μᾶς σκέφτεσαι. Μᾶς συλλογᾶσαι ὡς Μάνα κι ὡς Παναγία. Γιατί μέσα στό δικό μας, τό ἀνθρώπινο τό γένος, ἔχεις βλαστήσει καί εἶσαι μεγαλωμένη, ἔχοντας ὅλους τούς καημούς καί τά βάσανα τῶν ἀπλῶν, φτωχῶν, ἀσήμαντων συνανθρώπων Σου στήν ποδιά Σου- προῖκα, λές πολύτιμη, πού θὰ Τήν παραδώσεις ἀκέραιη στά Χέρια τοῦ Κυρίου Σου: Ἐκείνου πού Σέ ἀξίωσε «ἐν κοιλίᾳ θεοπρεπῶς» νά Τόν δεχτεῖς. Ἐκείνου πού μᾶς ἀξίωσε «θείας κοινωνί φύσεως» (πρβλ. Β΄ Πέτρ. 1,4) νά καταστοῦμε: Ἐμεῖς οἱ ἀχρεῖοι καί ἄφρονες. Οἱ εὐεργετηθέντες ἀχάριστοι, πού ἀναμασᾶμε καθημερινά τήν ἀγνωμοσύνη μας ἐπιμένοντας στό θέλημά μας.

Ὅμως Ἐσύ δέν τά ὑπολογίζεις ὅλ' αὐτά. Γιατί εἶσαι Μάνα. Καί μιά Μάνα τό παιδί της τό ἀγκαλιάζει καί προσπαθεῖ νά τό συνεφέρει, ὅσα σφάλματα καί νά κάμει. Γιατί μπορεῖ νά μή μᾶς γέννησεις, μᾶς ἀναγέννησες ὅμως κι αὐτό εἶναι ὕψιστο εὐργέτημα, πού ὀφείλουμε νά μὴν τό ξεχνᾶμε, γιατί τότε δέν θὰ εἴμαστε μοναχά ἀχάριστοι, ἀλλά θὰ μεταποιηθοῦμε ἀπό ἀνθρωποὶ σέ κτήνη. Σύ

ὅμως μᾶς θέλεις μέ τή σφραγίδα τῆς ἀγιότητας, ὡς Παν-ἀγία πού εἶσαι. Γιὰ νά ἀνατρέψουμε τά σχέδια τοῦ μισοκάλου, ὅπως Σύ κάποτε μέ τήν ἐνάρετο βιοτή θεοπειθῶς ἔπραξες, ὅταν «Τῷ ἔκτῳ μηνὶ ἀπεστάλη Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσασθαί Σε...». «Γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου...», εἶπες. Ὅπως δηλαδή οἱ παλιοὶ λέγανε: «Τοῦ Θεοῦ νά γένει...». Κι ἔγινε τοῦ Θεοῦ τό θέλημα: νά ξανανοίξει ὁ Παράδεισος πού γιὰ τόν Ἄνθρωπο ἔφτιαξε καί Σύ τά κλειδιά του τά κρατᾶς καί μᾶς τά φιλεύεις νά εἰσοδεύσουμε... Καλή μας Παναγία, γλυκυτάτη Μάνα!!!

Πῶς λοιπόν νά μή Σοῦ ποῦμε μέ λαχτᾶρα, συγκίνηση καί παιδική εὐλιχρῖνεια:

«Πρὸς τίνα καταφύγω ἄλλην Ἀγνήν; πού προσδράμω λοιπόν καὶ σωθήσομαι; πού πορευθῶ; ποίαν δὲ ἐφεύρω καταφυγὴν; ποίαν θερμὴν ἀντίληψιν; ποῖον ἐν ταῖς θλίψεσι βοηθόν; Εἰς σέ μόνην ἐλπίζω, εἰς σέ μόνην καυχῶμαι, καὶ ἐπὶ σέ θαρρῶν κατέφυγον».

Μιά ἀγκαλιά πού τή νοιώθουμε καί τώρα, καθὼς ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τήν θεία Σου Κηδεῖα. Ἐπειδὴ εἴμαστε σίγουροι πῶς «ἐν τῇ Κοιμήσει τὸν κόσμον οὐ κατέλιπες, Θεοτόκε...». Κι ἔτσι εἶναι.

Ὁ Νεομάρτυς Δημήτριος ὁ ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου καί ἐν Ἰωαννίνοις ἀθλήσας

Μιχαήλ Γ. Τρίτου
Καθηγητοῦ Θεολ. Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΜΕΤΑΞΥ τῶν Ἑλλήνων Νεομαρτύρων, οἱ ὅποιοι στά δύσκολα χρόνια τῆς σκλαβιάς ἔδωσαν τή μαρτυρία τῆς χριστιανικῆς καί ἐθνικῆς τους συνειδήσεως, δεσπόζουσα θέση κατέχει ὁ βλαχόφωνος νεομάρτυς Δημήτριος ὁ ἐκ Σαμαρίνης τῆς Πίνδου. Γεννήθηκε στή Σαμαρίνα στά τέλη τοῦ ἰη' αἰ. Σέ νεαρή ἡλικία ἐκάρη μοναχός στήν Ἱερά Μονή τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς γενέτειράς του. Ὡς μοναχός ἀκολούθησε τόν ὀνομαστό ἄρματολό τῶν Χασίων παπα-Θύμιο Βλαχάβα, στούς ἀγῶνες τοῦ ὁποίου πῆρε ἐνεργό μέρος. Περιόδευσε σέ διάφορα μέρη τῆς Ἠπείρου καί Θεσσαλίας, ἐμψυχώνοντας τούς τρομοκρατημένους ραγιαδες.

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ἐνοχλημένος ἀπό τή γενικότερη δραστηριότητα τοῦ Δημητρίου καί ἐλπίζοντας ὅτι θά ἀποσπάσει ἀπό αὐτόν πληροφορίες γιά τή φημολογούμενη ἀνάμιξη τῶν Ἐπισκόπων τῆς Θεσσαλίας στήν Ἐπανάσταση, ἔδωσε ἐντολή νά συλληφθεῖ καί νά ὀδηγηθεῖ δέσμιος στά Ἰωάννινα.

Ὁ Rouqueville, ὁ ὁποῖος ἦταν τότε πρόξενος τῆς Γαλλίας στά Ἰωάννινα καί παρακολούθησε ἀπό κοντά τή σύλληψη, τήν ἀνάκριση καί ὅλες τίς φάσεις τοῦ μαρτυρίου τοῦ νεομάρτυρος, διασώζει τόν ἐξῆς διάλογο μεταξύ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καί τοῦ Δημητρίου:

Ἀλῆς: Ἐκρήρυττες τήν βασιλείαν τοῦ

Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί ἐπομένως τήν πτῶσιν τῆς ἐδικῆς μας θρησκείας καί τοῦ σουλτάνου;

Δημήτριος: Ὁ Θεός μου βασιλεύει ἐν ὅλῃ τῇ αἰωνιότητι καί διά τήν αἰωνιότητα... Σέβομαι τούς κυρίους, τούς ὁποίους μᾶς ἔδωκε.

Ἀλῆς: Τί φέρεις ἐπί τοῦ στήθους σου;

Δημήτριος: Τήν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μητρός.

Ἀλῆς: Θέλω νά τήν ἴδω.

Δημήτριος: Εἶναι ἀδύνατον νά βεβηλωθῇ. Διάταξον νά μοῦ λύσωσι τήν μίαν χεῖρα καί θέλω σοι τήν παρουσιάσει.

Ἀλῆς: Οὕτω λοιπόν ἀποπλανᾶς τά πνεύματα. Εἴμεθα βέβηλοι. Ἐκ τῶν λόγων τούτων καταλαμβάνω τό ὄργανον τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες προσκαλοῦσι τούς Ρώσσοις διά νά μᾶς ὑποδουλώσουν. Ὁμολόγησον τούς συνενόχους σου.

Δημήτριος: Συνένοχοί μου εἶναι ἡ συνείδησις καί τό καθήκον, τά ὁποῖα μέ ὑποχρεοῦσι νά παρηγορῶ τούς χριστιανούς καί τοῖς διδάσκω τήν εἰς τούς νόμους σας ὑποταγήν.

Ἀλῆς: Εἰπέ εἰς τούς ἐδικούς σας νόμους, σκύλε χριστιανέ.

Δημήτριος: Αὐτό τό ὄνομα ἀποτελεῖ τήν δόξα μου.

Ἀλῆς: Φέρεις μίαν εἰκόνα τῆς Παναγίας, εἰς τήν ὁποῖαν ἀποδίδουσι τερατοουργήματα.

Δημήτριος: Είπέ θαύματα. Ἡ μήτηρ τοῦ Σωτῆρος μου εἶναι ἢ παρά τῶ ἄθανάτῳ αὐτῆς Υἱῶ καί Θεῶ μεσίτρια τῶν χριστιανῶν. Καθ' ἐκάστην θαυματουργεῖ δι' ἡμᾶς, καί καθ' ἐκάστην καί ἐγώ ἐπικαλοῦμαι τήν ἀντίληψίν της.

Ἄλῃς: Ἄς ἴδωμεν ἕάν καί τώρα θέλει σέ ὑπερασπισθῆ. Δήμιοι, βασανίσατέ τον.

Οἱ δήμιοι ἀρπάζουν τόν Δημήτριο καί τόν φέρνουν στά πόδια τοῦ Ἄλῃ, ὁ ὁποῖος φτύνει τόν μάρτυρα στό πρόσωπο. Στή συνέχεια τοῦ ἀποσποῦν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἀπό τό στήθος καί ἀρχίζουν νά τοῦ βάζουν ἀγκίδες καί καλάμια κάτω ἀπό τά νύχια τῶν χεριῶν καί τῶν ποδιῶν του καί μέ σιδερένια καρφιά νά τρυποῦν τούς βραχίονές του. Ἀκολουθεῖ ἡ δεύτερη φάση τῶν βασανιστηρίων. Τοποθετοῦν γύρω ἀπό τό κεφάλι του ἀλυσίδα ἀπό ὀστάρια, τήν ὁποία σφίγγουν τόσο δυνατά μέχρι πού σπάζει, ἐνῶ τό αἷμα τρέχει διαρκῶς ἀπό τό πρόσωπό του. Ἀκολουθοῦν καί ἄλλα φρικτά βασανιστήρια. Δένουν τόν Δημήτριο σέ σταυρό μέ τό κεφάλι κάτω καί τοῦ ἀνάβουν μεγάλη φωτιά ἀπό ρητινόξυλα κάτω ἀπό τό κεφάλι του. Καί ὅταν ἡ φωτιά ἀρχίζει νά σιγοτρώγει τό δέρμα τῆς κεφαλῆς του, τόν κατεβάζουν ἀπό τόν σταυρό. Τοποθετοῦν στό στήθος του μία χονδρή καί βαρειά σανίδα, πάνω ἀπό τήν ὁποία οἱ τύραννοι χοροπηδοῦν γιά νά τοῦ σπάσουν τά κόκκαλα. Τέλος, ὁ Δημήτριος ὑφίσταται τό φρικτό μαρτύριο τοῦ ἐντοιχισμού, πού κράτησε δέκα ἡμέρες. Στίς 18 Αὐγούστου 1808 ὁ μάρτυς παρέδωσε τήν ἁγιασμένη του ψυχή στόν Ἀρχηγό τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, προσευχόμενος στόν Κύριο μέ τίς φράσεις: «Κύριε, εὐσπλαχνίσθητι τόν δοῦ-

λον σου, Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν προσεύχου ὑπέρ ἡμῶν».

Ὁ νεομάρτυς Δημήτριος ἀπό τήν πρώτη στιγμή τοῦ μαρτυρίου του ἀναγνωρίστηκε ὡς ἅγιος στή συνείδηση καί τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Rouquerville ἀναφέρει ὅτι πολλά θαύματα ἔγιναν σέ πιστούς μόνον μέ τήν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματός του. Ὁραιοτάτος ναός ἀναγέρθηκε τό 1996 στή Σαμαρίνα. Τεμάχιο λειψάνου του βρίσκεται στήν Ἱ. Μ. Ζάβορδας. Ἀλλά καί ὑπέροχη ἄσματος ἀκολουθία πρὸς τιμὴν του συνέθεσε ὁ μακαριστός μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης.

Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία παρακαλεῖ τόν νεομάρτυρα Δημήτριο, πού εἶναι «Σαμαρίνης τό βλάστημα καί σεπτὸν ἐγκαλλώπισμα, τῆς Ἠπείρου καύχημα τό περιδοξόν», «Ὡς τῆς ἄνω δόξης κοινωνός, ὑπέρ ἡμῶν τῇ Τριάδι πρέσβευε, τῶν πιστῶς τιμώντων σε».

Τοιχογραφία στό ἀρχοντικό τοῦ Κράλλη στόν Μόλυβο

Ἡ ἄνοδος τοῦ ἀνθρώπου

π. Δημητρίου Μπόκου

ΧΙΛΙΑ χρόνια πρό Χριστοῦ ὁ βασιλιάς Δαβίδ καί ὀκτακόσια ὁ προφήτης Ἡσαΐας, μέ τήν ἔλλαμψη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προφητεύουν τό συγκλονιστικό γεγονός, πού ἡ ἐκκλησιαστική μας παράδοση ταυτίζει μέ τήν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Βλέπουν τόν Μεσσία-Χριστό μέ τή μορφή ἰσχυροῦ πολεμιστῆ νά ἐπιστρέφει μέ γρήγορο καί στιβαρό βάδισμα –ἐνδοξος νικητής– ἀπό τό πεδίο τῆς μάχης, ντυμένος μέ κόκκινη πολεμική στολή. Ἔρχεται ἀπό τήν Ἐδώμ, τήν Ἰουμαία (συμβολικό τόπο τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ) καί εἰδικώτερα ἀπό τήν πρωτεύουσά της, τή Βοσόρ.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ νικητῆ Χριστοῦ στόν τόπο του, τόν οὐρανό, μετά ἀπό τή συντριβή τῶν ἐχθρῶν του, περιγράφεται πληθωρικά στήν ὕμνολογία τῆς ἑορτῆς. Οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι ἐκπλήττονται σέ ὑπέρτατο βαθμό, βλέποντας ἄνθρωπο νά ἀνεβαίνει πάνω ἀπό αὐτούς καί διερωτῶνται μέ τά λόγια τῶν προφητῶν: «Ποίός εἶναι αὐτός πού ἔρχεται ἀπό τήν Ἐδώμ; “Τίς ἐστίν οὗτος ὁ ὠραῖος ἀνήρ;” Καί δέν εἶναι ἄνθρωπος μόνο, ἀλλά Θεός καί ἄνθρωπος». Τήν ἀπάντηση ἀναλαμβάνει νά δώσει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «Ἐγώ εἶμαι ἐκεῖνος, πού ὁμιλῶ γιά δικαιοσύνη καί ἔχω τή δύναμη νά φέρω τή σωτηρία».

Οἱ ἄγγελοι ξαναρωτοῦν: «Γιατί τά ἱμάτιά σου εἶναι ἐρυθρά καί τά ἐνδύμα-

τά σου σάν νά ἐξῆλθες ἀπό πατητῆρι σταφυλιῶν;» Καί ὁ Χριστός ἀπαντᾷ: «Ἔρχομαι “ἐκ Βοσόρ, ὅπερ ἐστὶ τῆς σαρκός” (ἀπό τή σάρκα, ἀπό τόν τόπο ὅπου ἔδρασα ὡς ἄνθρωπος). Εἶναι ἐρυθρά τά ἱμάτιά μου, διότι “ληνὸν ἐπάτησα μονώτατος”. Τό πατητῆρι ἦταν γεμάτο καί κανένας ἄλλος δέν μέ βοήθησε νά πατήσω τά σταφύλια. Κοίταξα γύρω μου μέ πολλή προσοχή, ἀλλά δέν βρήκα βοηθό, κανένας δέν μοῦ ἔδωκε ἓνα χέρι βοήθειας. Τό παντοδύναμο χέρι μου μόνο του ἔσωσε τόν λαό μου. Καταπάτησα στόν θυμό μου, τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς συνέτριψα σάν χῶμα, ἔκαμα τό αἷμα τους νά τρέξει στή γῆ» (Ἠσ. 63,1-6 καί ὕμνολογία τῆς ἑορτῆς). Μέ τό πάτημα τῶν σταφυλιῶν ὑποδηλώνεται ἡ συντριβή τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ καί τοῦ λαοῦ του, τῶν δαιμονικῶν δηλαδή δυνάμεων.

«Βλέπουσαι δὲ τὸν οἰκεῖον δεσπότην» οἱ τάξεις τῶν ἀγγέλων, ὅταν ἀντιλήφθηκαν ὅτι αὐτός πού ἐρχόταν ἀπό τή Βοσόρ ὡς ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ οὐράνιος βασιλιάς τους, ἄρχισαν νά κραυγάζουν ἔξαλλες πρὸς τίς ἀνώτερες ἀγγελικές ταξιαρχίες νά ἀνοίξουν διάπλατα τίς οὐράνιες πύλες γιά νά εἰσέλθει ὁ νικητής Κύριος: «Ἔρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης». Στήν ἐρώτηση δὲ τῶν ἀνωτέρων ἀγγελικῶν δυνά-

μεων: «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;» οἱ κατώτεροι ἄγγελοι ἀπαντοῦσαν: «Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ, ...Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης» (Ψαλμ. 23,7-10).

Ἡ παραστατική αὐτή περιγραφή θέλει νά τονίσει ὅτι κανένας ἄλλος, οὔτε κάποιος ἄνθρωπος μεσολαβητής, οὔτε ἄγγελος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ («οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος), ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος», ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, «ἔσωσεν ἡμᾶς», λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς Του ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς. Αὐτὸς λοιπὸν κατέβηκε στὰ κατώτερα

μέρη τῆς γῆς, στὸν ἴδιο τὸν Ἄδη, ἀναζητώντας τὸ πλάσμα του, τὸν Ἀδάμ. Ἦρθε καὶ βρῆκε τὴν πεσμένη ἀνθρώπινη φύση, τὴν πῆρε στοὺς ὤμους του, τὴν ἔκαμε δηλαδὴ φύση δική του, τὴν ἀνύψωσε πάνω ἀπὸ τοὺς ἄγγελους, «ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας», καὶ τελικὰ τὴν ἐκάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, τὴν ἔκαμε αἰώνιο συγκάθεδρο τῆς Ἁγίας Τριάδας. «Ἐπὶ τῶν ὤμων Χριστέ, τὴν πλανηθεῖσαν ἄρας φύσιν, ἀναληφθεῖς, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσήγαγες», φάλλουμε χαρακτηριστικά. Γιὰ πρώτη φορά ἀνθρώπινη φύση ἔφτασε στὸν ἀρχικό της προορισμό.

Ἄλιεία τῆς σαρδέλας στὸν κόλπο τῆς Καλλονῆς. Ἔργον Θεοφίλου Γ. Χ. Μιχαήλ 1928

Ἀποστολικοί Κανόνες (ιγ')

Παναγιώτη Μπούμη

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΗ' (38ος)

Κείμενο

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖτω αὐτά, ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίους τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι· εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγεῖτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖτω.

Μετάφραση

Ὁ ἐπίσκοπος νὰ ἔχει τὴ φροντίδα ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ νὰ τὰ διοικεῖ, ἔχοντας ὑπ' ὄψη ὅτι ἐπιβλέπει ὁ Θεός. Νὰ μὴν ἐπιτρέπεται σ' αὐτόν νὰ οἰκιοποιεῖται κάτι ἀπὸ αὐτά ἢ νὰ χαρίζει σέ δικούς του συγγενεῖς ὅσα ἀνήκουν στό Θεό. Ἐάν τυχόν εἶναι φτωχοί νὰ τοὺς βοηθᾷ σάν φτωχοὺς, ἀλλὰ ὄχι ἐξαιτίας τους νὰ σκορπίζει τὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοί οἱ λθ' καὶ μα', τῆς Δ' ὁ κς', τῆς Ζ' οἱ ια' καὶ ιβ', τῆς Α'-Β' ὁ ζ', τῆς Ἀγκυρας ὁ ιε', τῆς Γάγγρας οἱ ζ' καὶ η', τῆς Ἀντιόχειας οἱ κδ' καὶ κε', τῆς Λαοδίκειας ὁ νζ', τῆς Καρθαγένης οἱ ς', κς'/λδ' καὶ λγ'/μα', τοῦ Θεοφίλου ὁ α', τοῦ Κυρίλλου ὁ β'.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΛΘ' (39ος)

Κείμενο

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μὴδὲν ἐπιτελείωσαν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθῆσόμενος.

Μετάφραση

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι νὰ μὴν ἐπιτελοῦν τίποτα χωρὶς τὴ γνώμη τοῦ ἐπισκόπου. Γιατί σ' αὐτόν ἔχει ἐμπιστευθεῖ ὁ Θεός τὸν λαό Του καὶ ἀπὸ αὐτόν θὰ ζητηθεῖ λόγος γι' αὐτές τίς ψυχές.

Ἀγιογραφικά χωρία: Ἐβρ. 13,17.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Ζ' ὁ ιδ', τῆς Ἀγκυρας ὁ ιε', τῆς Ἀντιόχειας οἱ κδ' καὶ κε', τῆς Λαοδίκειας ὁ νζ', τῆς Καρθαγένης οἱ ς', ζ', λγ'/μα' καὶ μγ'/ν'.

ΚΑΝΟΝΑΣ Μ' (40ός)

Κείμενο

Ἐστω φανερά τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα (εἶγε καὶ ἴδια ἔχοι), καὶ φανερά τὰ Κυριακά· ἵνα ἐξουσίαν ἔχη, τὰ ἴδια τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται, καταλείψαι· καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἐσθ'

ὄτε γυναῖκα, καὶ παιῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκέτας. Δίκαιον γὰρ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τό, μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοία τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν ἐπίσκοπον, ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς, προφάσει τῆς ἐκκλησίας, δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι.

Μετάφραση

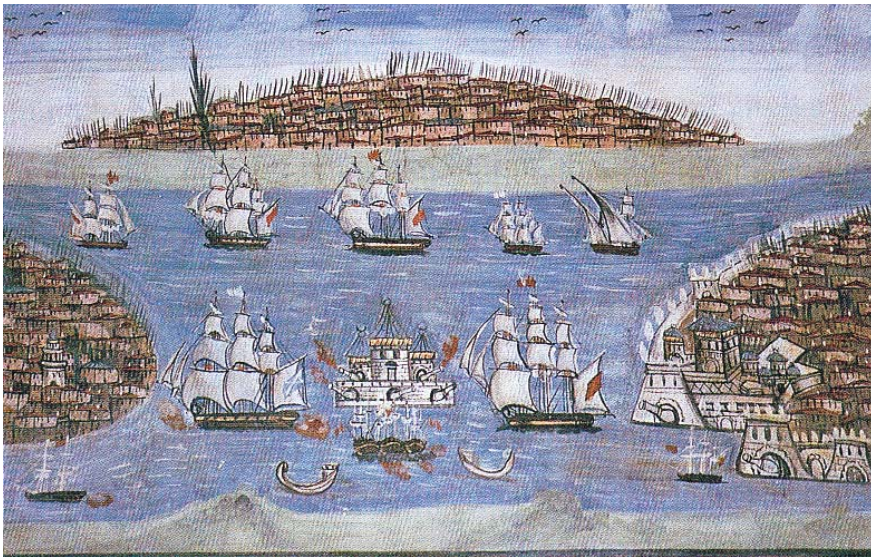
Νά εἶναι φανερά τά πράγματα τοῦ ἐπισκόπου, πού εἶναι δικά του (ἂν βεβαίως ἔχει καὶ δικά του), καὶ φανερά ὅσα ἀνήκουν στόν Κύριο, γιά νά ἔχει ἐξουσία τά δικά του, πεθαίνοντας ὁ ἐπίσκοπος, σέ ὅποιους θέλει καὶ ὅπως θέλει νά τά ἀφήσει· καὶ ὄχι μέ πρόφαση τά ἐκκλησιαστικά πράγματα νά χάνονται ὅσα ἀνήκουν στόν ἐπίσκοπο, ὅταν μάλιστα ἔχει γυναῖκα καὶ παιδιά ἢ συγγενεῖς ἢ ὑπηρέτες. Γιατί εἶναι δίκαιο γιά

τόν Θεό καὶ γιά τοὺς ἀνθρώπους, τό οὔτε ἡ Ἐκκλησία νά ὑφίσταται κάποια ζημιά ἀπό ἀγνοία ἐκείνων πού ἀνήκουν στόν ἐπίσκοπο, οὔτε ὁ ἐπίσκοπος ἢ οἱ συγγενεῖς του ἐξαιτίας τῆς Ἐκκλησίας νά δημεύονται ἢ νά περιπίπτουν σέ προβλήματα ὅσοι ἔχουν διαφορές ἢ συναλλαγές μέ αὐτόν καὶ νά περιβάλλεται μέ δυσφημίες ὁ θάνατός του.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς Δ' ὁ κβ', τῆς ΣΤ' ὁ λε', τῆς Ἀντιόχειας ὁ κδ', τῆς Καρθαγένης οἱ κβ'/λ', λβ'/μ' καὶ πά'/πθ'.

Σχόλιο

Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος πεθάνει χωρίς διαθήκη καὶ χωρίς νόμιμους κληρονόμους, τὸν κληρονομεῖ ἡ Ἐκκλησία, στήν ὁποία ἦταν χειροτονημένος, κατά τό νομικόν τοῦ Φωτίου. Σέ καμμιά περίπτωση δέν πρέπει νά ἔχει ἀφήσει στή διαθήκη του ὡς κληρονόμους αἰρετικούς ἢ εἰδωλολάτρες (ἅγιος Νικόδημος).

Περίτεχνη τοιχογραφία στήν οἰκία τῆς Βαρελτζίδαινας στήν Πέτρα

Πρεσβύτερος Ἀθανάσιος Καραφωτιᾶς

Ἐκοιμήθη στίς 6 Ἰουνίου 2017, μετά ἀπό σύντομη ἀσθένειαν, ὁ μακαριστός συνταξιούχος Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Πηγαδακίων Μαντινείας, Πρεσβύτερος Ἀθ. Καραφωτιᾶς, σέ ἡλικία ἑβδομήντα ἑπτὰ ἐτῶν. Γεννήθηκε στίς Κολλίνες Μαντινείας στίς 26 Σεπτεμβρίου 1940. Ἦταν ἀπόφοιτος τῆς Εἰδικῆς Σχολῆς Ἱερατικῆς Μορφώσεως Τριπόλεως καί τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Τό 1972 ἐνουμφεύθη τήν Θεοδώρα Καπάρου καί ἀπέκτησαν δύο τέκνα. Χειροτονήθηκε ἀπό τόν Μητροπολίτη Μαντινείας καί Κυνουρίας κυρό Θεόκλητο Διάκονος (30.1.1986) καί Πρεσβύτερος (2.2.1986). Ὑπηρέτησε ἀρχικά στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Βαρβάρας Κ. Κολλινῶν ὡς τό 1998, ὁπότε μετατέθηκε στήν Ἱ. Μ. Ν. Ἰωνίας, γιά νά ἐπανέλθει στήν Ἱ. Μ. Μαντινείας καί Κυνουρίας τόν Αὐγούστο τοῦ 2000 καί νά διορισθεῖ Ἐφημέριος τῆς Ἑνορίας Κοιμ. Θεοτόκου Πηγαδακίων Μαντινείας. Συνταξιοδοτήθηκε στίς 27.10.2011 ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας.

Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία τελέσθηκε στίς 7 Ἰουνίου 2017 στόν Ἱ. Ν. Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Ἄνω Κολλινῶν Μαντινείας ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. Αλέξανδρο.

Πρωτοπρεσβύτερος Αντώνιος Ζούπης

Μέ βαθύτατη θλίψη καί ὀδύνη ἡ Ἱερά Μητρόπολη Δημητριάδος ἀνήγγειλλε τήν εἰς Κύριον ἐκδημία τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀντωνίου Ζούπη, ὁ ὁποῖος ἔφυγε ἀπό τή ζωή λίγο μετά τό μεσημέρι στίς 12 Ἰουνίου, σέ ἡλικία ὀγδόντα τεσσάρων ἐτῶν. Διετέλεσε, ἐπί σειρά ἐτῶν, Ἐφημέριος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Νικολάου Βόλου, διακρίθηκε γιά τό ἀνυπέβλητο ἔργο του στήν πνευματική καθοδήγηση χιλιάδων ψυχῶν, μέχρι τό τέλος τοῦ βίου του. Ὑπῆρξε Γέροντας καί νέος Κτήτωρ τῆς Ἱ. Μ. Παμ. Ταξιαρχῶν Ἀγίου Γεωργίου Νηλείας, τήν ὁποία στελέχωσε μέ ἐκλεκτή γυναικεία ἀδελφότητα καί ἐργάστηκε ἀόκνως καί γιά τήν ἐκ βάρων ἀνοικοδόμηση καί συντήρησή της. Ἡ Ἐξόδιος Ἀκολουθία τελέσθηκε τήν Τρίτη 13 Ἰουνίου στήν Ἱ. Μ. Ταξιαρχῶν Ἀγίου Γεωργίου Νηλείας ἀπό τόν Σεβ. Μητροπολίτη Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιο.

Α.Ι.Χ.

Λίτσας Ί. Χατζηφώτη
Ἀρχαιολόγος - Ἱστορικός

- Θεοδώρου Εὐγγέλου Δ.: *Ὁ γέροντας Φώτιος (1933-2013)*. Ἐκδοση Ἰ. Μ. Παναγίας τῆς Δαμάστας, Ἀθήνα 2017.

Ὁ πολίος διακεκριμένος καθηγητής, ἐπὶ ἔτη πολλά διευθυντής τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ πολυγραφότατος, ὁ εὐγενής καὶ μειλίχιος, παρουσίασε ἕνα ἀκόμη πόνημά του, ὅπου μέ πολλή διάκριση σκιαγραφεῖ τή μορφή τοῦ Γέροντα Ἱερομονάχου Φωτίου τοῦ Κερασιώτη. Χωρίς τὰ ὑπερβολικά φιμύθια ὀρισμένων συγχρόνων βιογράφων σέ βίους γνωστῶν ἢ ἀγνώστων, πολλές φορές καί «ἀγιοποιημένων» μορφῶν, πού ἀποπειρῶνται νά προκαταλάβουν ὄχι μόνον τή δική μας ἀλλά καί τοῦ Ἵψίστου τήν ... «ἀποδοχή» μέ εὐσεβισμό καί ἀσέβεια καί ἐμπορευματική προσδοκία, ὁ συγγραφεύς καταθέτει τὰ στοιχεῖα πού συνθέτουν τόν βίο καί τήν πολιτεία σεμνοῦ λευίτη, «ἐραστῆ τῆς ταπεινῆς καί κεκρυμμένης ἀρετῆς», ὅπως προσφυῶς γράφηκε. Ἡ στενή σχέση τοῦ βιογράφου μέ τόν Γέροντα, μακροχρόνια καί οὐσιαστική, τοῦ προσέφερε τή δυνατότητα νά γνωρίζει σέ βάθος τή μορφή του, τήν ἀφοσίωσή του στή λειτουργική ζωή, τήν πνευματική προσφορά του στοὺς ἀμέτρητους προστρέχοντες στό ἐπιτραχήλιό του, τίς διδαχές καί τήν προσφορά του στήν Ἀδελφότητα τῆς Ἰ. Μ. Παναγίας τῆς Δαμάστας, ὅπου ἐπὶ δεκαπέντε χρόνια ἐγκαταβίωσε, τή μαθητεία του κοντά στόν Ἅγιο Πορφύριο καί τήν ἀγάπη του γιά τόν Ἅθω, ὅπου καί ἐτάφη. Μέ τρόπο λιτό καί σαφῆ ὁ συγγραφεύς μᾶς καθοδηγεῖ μέ σιγουριά πάνω στά βήματα σημαντικῆς μορφῆς τῆς σύγχρονης Ὁρθοδόξιας, διδάσκοντας ταυτοχρόνως ἦθος καί παιδεία, ὅπως ἔκανε καί σέ ὅλη τή μακρόχρονη πορεία τῆς ἐπιστημονικῆς καί ἐκπαιδευτικῆς θητείας του. Συγκινητικό καί πολύτιμο εἶναι τό Ἀνθολόγιο κηρυγμάτων τοῦ Γέροντος Φωτίου, τὰ ὁποῖα ἀπομαγνητοφωνήθηκαν καί παρατίθενται ἄθικτα καί ὡς πρός τό περιεχόμενο καί ὡς πρός τόν γλωσσικό τύπο τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ἄρωμα αὐθεντικῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καί διδασκαλίας ἀναδίδεται σέ καιρούς ἔντονης φτώχειας καί ἔλλειψης ἔμπνευσης στόν τόσο σημαντικό γιά τήν πνευματική μας ζωή νευραλγικό αὐτόν τομέα.

- Πανώτη Ἀριστείδη: *Δοκίμιο τῆς Διορθοδόξου Πορείας πρός Μεγάλη Σύνοδο (1872-2016)*. Ἐκδοση τῆς Ἀδελφότητος Ὁφρικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», Ἀθήνα 2017.

Ὁ γνωστός θεολόγος καί ἐκπαιδευτικός, τό παλαιότερο μέλος σήμερα τῆς

Ἐξελκυστικὸς Ὀφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι γνωστός γιὰ τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεών του σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἱστορία καὶ τὴν προσφορά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ὀρθοδοξία, γιὰ τὴν εὐθυκρισία καὶ τὴν ὑπευθυνότητα μέ τὴν ὁποία χειρίζεται τὰ θέματα αὐτά καὶ τό τεράστιο ἀπόθεμα στοιχείων, μέ τὰ ὁποία τὰ διατυπώνει καὶ τὰ ὑποστηρίζει. Ἡ ἐμβριθεία του αὐτὴ γίνεται ἐν προκειμένῳ φανερὴ ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτη λέξη τοῦ τίτλου τοῦ νέου πολὺ ἐνδιαφέροντος πονήματός του, τό ὁποῖο χαρακτηρίζει *δοκίμιο*. Ἀσφαλῶς ὡς μὴ θεολόγος δέν θά μπορούσα νά κρίνω τὰ γραφόμενα, θέλω ὅμως νά ὑπογραμμίσω ὅτι ἀπὸ τὰ ὅσα τὰ τελευταῖα χρόνια διάβασα καὶ μελέτησα στό πλαίσιο τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐργασίας μου γιὰ τό θέμα τῆς Μεγάλης Συνόδου, τὰ κείμενα πού περιλαμβάνονται στό βιβλίον τοῦ κ. Πανώτη διακρίνονται γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς σκέψης καὶ τῆς διατύπωσής τους, διότι εἶναι ἐκπεφρασμένα κατὰ τέτοιο τρόπο ὥστε νά γίνεται αὐτομάτως κατανοητὴ ἡ σκέψη του, πού παρατίθεται χωρὶς περιστροφές, ἀσάφειες, ἐπαμφοτερισμούς. Ἡ μελέτη ἀπλώνεται σέ μακρὰ περίοδο 144 ἐτῶν, πού ἐκτείνεται στοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες, περιλαμβάνει τὴν ἱστορία τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὀρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας σέ ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο, τίς ἐνέργειες καὶ τίς προσπάθειες γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Κρήτης τὸν περασμένο χρόνο. Τό κείμενο καταλήγει σχεδόν μέ τὴν φράση: «Εἶμαι βέβαιος ὅτι «ἡ ψυχὴ τῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ ἀλήθεια». Σέ καιροὺς πενίας πνευματικῆς καὶ παραμερισμοῦ τῆς γνήσιας καὶ ἐπιστημονικῆς διατύπωσης τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας, τό μήνυμα αὐτό εἶναι ἀπὸ πολλές πλευρὲς σημαντικό!

○ Ἄρχιμ. Διονυσίου Χατζηαντωνίου: *Ἐννοια καὶ περιεχόμενο τοῦ σχίσματος καὶ τῆς αἵρέσεως στοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες τῆς Ἐκκλησίας*. Θεολογικὴ Βιβλιοθήκη Ἰ. καὶ Ν. Καρμίρη ἀρ. 2, Ἀθήνα 2017.

Ὁ ὄγκος καὶ οἱ πυκνογραμμμένες 738(!) σελίδες μέ μικρὰ στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ὁπωσδήποτε σέ πρώτη ματιὰ μπορεῖ νά προκαλέσουν τὴν ἐκπληξη ἐκείνου πού θά τό κρατῆσει στά χέρια του. Ἡ ἐκπληξη ὅμως αὐτὴ πολὺ σύντομα θά δώσει τὴ θέση της σέ βαθύ σεβασμὸ γιὰ τὴν ἔρευνα, τὴ μελέτη, τὴν ὑπομονή, τὴν ἐπιμονή, τὴ γνώση καὶ τὴν ἐπιμέλεια μέ τὴν ὁποία ὁ συγγραφεὺς, νέος κληρικός, χειρίστηκε τό πολὺ δύσκολο θέμα του καὶ τό ἔφερε σέ πέρας μετὰ ἀπὸ κόπο μεγάλο. Ἡ παράθεση καὶ μόνον τῶν τίτλων τῶν κεφαλαίων ἐξηγεῖ τὸν ἐνθουσιασμό: Εἰσαγωγή, Ἡ ἐννοια τῶν ὄρων «αἵρεση» καὶ «σχίσμα», α) «Αἵρεση» καὶ «σχίσμα» στὴν Κ. Διαθήκη», β) Ἡ αἵρεση γιὰ τοὺς Πατέρες καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, γ) Τὸ σχίσμα γιὰ τοὺς Πατέρες καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, δ) Ἡ Ἐκκλησιολογία τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν σχισματικῶν κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες, ε) Ἐπίσκοπος καὶ Ἀποστολικὴ Διαδοχὴ, στ) Ἡ Χρῆση τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, ζ) Αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ ἐναντι τῆς Ἱερᾶς Παράδοσης καὶ τοῦ «Κα-

νόνα τῆς Ἀλήθειας», η) Τά «Μυστήρια» τῶν αἰρετικῶν καί τῶν σχισματικῶν σέ συνάρτηση μέ τό αἶτημα τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν στήν Ἐκκλησία. Μέ ἀπίθανο ἀριθμό παραθεμάτων ἀπό ὅλες τίς πηγές καί τούς συγγραφεῖς πού παρέχουν πληροφορίες ἢ κρίσεις σχετικά μέ τό θέμα καί τά ἐπί μέρους κεφάλαια, μέ μεθοδική χρήση τῶν στοιχείων, σαφῆ διάταξη καί σαφῆ διατύπωση τοῦ ὑλικοῦ, χρήση γλώσσας ἐπιμελημένης καί γλαφυρῆς, παρά τή στρυφνότητα πολλές φορές τῶν χωρίων, καί μέ σεβασμό στήν παράδοση τῆς γλώσσας μέ χρήση καί βαρείας, πού οἱ περισσότεροι πλέον ἀπεμπολοῦν ... λόγω τῆς δυσκολίας, ὁ συγγραφεύς ὑποστήριξε τό θέμα του κατά ὑποδειγματικό τρόπο καί συνέβαλε οὐσιαστικά στή μελέτη ζητήματος πολύπλοκου καί πολύ σημαντικοῦ στήν ἱστορία τῆς Ὁρθοδοξίας.

○ π. Χριστόδουλος Μπίθας: *Ταξιαρχῶν Ἀντίδωρον*. Κείμενα ὀρθόδοξης αὐτογνωσίας.

«Κείμενα Ὁρθόδοξης αὐτογνωσίας, κείμενα μικρά, γραμμένα μέ τρόπο κατανοητό καί ἀπλά θεολογικό, πού ὅμως περιγράφουν τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἀντιλαμβανόμαστε τή σχέση μας μέ τόν Θεό καί ἐκφράζουν τόν προβληματισμό μας γιά τήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία σήμερα». Μέ τόν λιτό αὐτό ἀλλά καί τόσο ζουμερό καί πρᾶο τρόπο, τόν δικό του τρόπο νά ἐκφράζεται, ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεύς ἐπικοινωνεῖ μαζί μας καί μᾶς ἀναλύει χωρίς πολλά καί «μεγάλα» λόγια θέματα ὅπως ἡ ἀγάπη, ἡ χαρμολύπη, τό ἄγχος στή ζωή μας, ἡ ὀρθόδοξη αὐτογνωσία, οἱ μάγισσες καί οἱ χαρτορίχτρες, ἡ ἀρχή τῆς μετάνοιας, ἡ προσευχή καί ἡ καθημερινότητα, ἡ ἐξομολόγηση καί ἄλλα ἀκόμη καί μᾶς πείθει ὅτι «ὅσο ἡ σχέση μας μέ τόν Χριστό γίνεται σχέση προσώπων, τόσο πειθόμαστε γιά τήν παρουσία του στή ζωή μας». Μικρό, σεμνό, εὐγενικό, πολύτιμο ἐγκόλπιο, ἀντίδοτο στήν καθημερινή στέγνα πού μᾶς περιβάλλει ἀπό παντοῦ.

Τοιχογραφία στό ἀρχοντικό τοῦ Κράλλη στόν Μόλυβο

Ένιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου Ι. Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου

Συνεχίζοντας τήν ἐνημέρωση πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας γιὰ τὸν Ε.Φ.Κ.Α., σημειώνουμε ὅτι στὸν νέο νόμο 4387/2016 πού ψηφίστηκε, στὸν Ένιαῖο Φορέα Κοινωνικῆς Ασφάλισης τῶν ὑπαλλήλων-λειτουργῶν τοῦ Δημοσίου, καθὼς καὶ τῶν στρατιωτικῶν:

1.α. Ἀπὸ 1.1.2017 καὶ οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ὑπάγονται γιὰ κύρια σύνταξη στό ἀσφαλιστικό-συνταξιοδοτικό καθεστῶς τοῦ Ε.Φ.Κ.Α. πού συνίσταται μὲ τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 51 καὶ οἱ συντάξεις τους κανονίζονται καὶ καταβάλλονται μὲ βάση τὶς ρυθμίσεις τοῦ παρόντος νόμου. Γιὰ τὶς προϋποθέσεις θεμελίωσης τῆς σύνταξης, καθὼς καὶ γιὰ τὰ ὅρια ἡλικίας καταβολῆς τῆς σύνταξης τῶν Κληρικῶν ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν ἐφαρμογὴ οἱ διατάξεις τῆς συνταξιοδοτικῆς νομοθεσίας τοῦ Δημοσίου, ὅπως αὐτὲς ἰσχύουν κατὰ τὴν ἐναρξὴ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου αὐτοῦ. Τό Δημόσιο ἐξακολουθεῖ ἕως 31.12.2016 νὰ ὑπολογίζει καὶ νὰ εἰσπράττει τὶς ἀσφαλιστικὲς εἰσφορὲς τῶν Κληρικῶν καὶ νὰ καταβάλλει τὶς ἤδη κανονισθεῖσες συντάξεις, καθὼς καὶ ἐκεῖνες πού θὰ κανονισθοῦν μέχρι τὴν ἡμερομηνία αὐτή, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου. Οἱ συντάξεις ὅσων Κληρικῶν ὑποβάλλουν αἴτηση συνταξιοδότησεως ἀπὸ

τὴν ἐναρξὴ τοῦ ὡς ἄνω νόμου ἕως 31.12.2016 κανονίζονται ἀπὸ τὸ Δημόσιο, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου. Οἱ καταβαλλόμενες ἀπὸ τὸ Δημόσιο, κατὰ τὴν ἡμερομηνία ἐναρξῆς λειτουργίας τοῦ Ε.Φ.Κ.Α., σύμφωνα πάλι μὲ τὶς διατάξεις τοῦ νέου νόμου, συντάξεις ὅσων Κληρικῶν ἔχουν καταστῆ συνταξιούχοι ὡς τὴν ἡμερομηνία αὐτή, μεταφέρονται στὸν Ε.Φ.Κ.Α. καὶ καταβάλλονται ἀπὸ αὐτόν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψη τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 132 περὶ ἀνωτάτου ὀρίου σύνταξης. Γιὰ τοὺς Κληρικούς ὑπενθυμίζουμε 70^ο ἔτος ἡλικίας καὶ 35ετῆς συνεχῆς ὑπηρεσία. Σέ περίπτωση θανάτου συνταξιούχου ἢ ἀσφαλισμένου, πού ἔχει πραγματοποιήσει χρόνο ἀσφάλισης πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὴ συνταξιοδότησή του ἐξ ἰδίου δικαιώματος ἢ ἀνικανότητος, δικαιοῦνται σύνταξη τὰ ἐξῆς μέλη τῆς οἰκογενείας του: α) Ἡ ἐπιζῶσα σύζυγος, ἐφ' ὅσον ἔχει συμπληρώσει τὸ 55^ο ἔτος τῆς ἡλικίας. β) Τὰ νόμιμα τέκνα ὑπὸ τὶς ἐξῆς προϋποθέσεις: 1) Εἶναι ἄγαμα καὶ δέν ἔχουν συμπληρώσει τὸ 18^ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους. Τό ὄριο παρατείνεται μέχρι τὸ 24^ο ἔτος ἐφ' ὅσον φοιτοῦν σέ Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι. κ.λπ. 2) Κατὰ τὸν χρόνο θανάτου τοῦ ἀσφαλισμένου εἶναι ἄγαμα καὶ ἀνίκανα γιὰ ἐργασία, ἐφ' ὅσον ἢ ἀνικανότητα ἐπῆλθε πρὶν ἀπὸ τὴ συμπλήρωση τοῦ 24^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Προτείνουμε :

Καθημερινά

- 02.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ - Προσεγγίσεις στους όρους τής πίστεως. Μέ τον Δημήτρη Μαυρόπουλο (Ε)
- 12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ - Παραδοσιακή μουσική. Μέ τον Λάμπρο Λιάβα.
- 17.30: ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ - Ύμνοις καί ὠδαῖς, Ἐκκλησία καί τέχνη, Ἐκκλησία καί ἐπιστήμη, Ἐκκλησία καί περιβάλλον, ἼΑνθρωπος καθ' ὁδόν).
- 22.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.
- 23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.
- 00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ. Ἐποσπάσματα ἀπό κείμενα Πατέρων μέ μουσικές γέφυρες. Μέ τήν Κυριακή Αἰλιανού.

Οἱ ἐκπομπές τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 89,5 ἀναμεταδίδονται ἀπό τούς κατά τόπους σταθμούς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΛΗΡΟΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Της Σπουδής
Ε.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός: 15

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΒΕΛΙΟ ΑΡ. ΑΔΗΦΣ 1896/2004 Ε.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2399

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203